

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE OSAKOND

Anna Trine Raudsepp

JURIIDILINE ISIK TEISE JURIIDILISE ISIKU JUHTORGANI LIIKMENA

Magistritöö

Juhendaja: *dr. iur* Andres Vutt

Tallinn 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1.JURIIDILISEST ISIKUST JUHTORGANI LIKME TEGUTSEMISE SÜSTEEMID JA KOHT EESTI ÕIGUSES	10
1.1. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme tegutsemise süsteemid	10
1.2. Juriidilisest isikust juhtorgani liige Eesti õiguses	15
2.JURIIDILISE ISIKU JUHTORGANI LIKME PÕHIKOHUSTUSTE TÄITMINE JURIIDILISEST ISIKUST JUHTORGANI LIKME POOLT.....	21
2.1. Hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmine juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt	21
2.1.1.Hoolsus- ja lojaalsuskohustuse sisu juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul	21
2.1.2.Hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmine juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt	24
2.2. Lojaalsuskohustuse alakohustuste kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele	29
2.2.1.Hääleõiguse piirangu kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele	29
2.2.2.Esindusõiguse piirangu kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele	31
2.2.3.Konkurentsikeelu ja ärisaladuse hoidmise kohustuse kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele	33
2.3. Korterühistu valitseja hoolsuskohustuse sisu ja hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmine valitseja poolt korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kontekstis	35
3.KAHJU HÜVITAMISE NÕUE JURIIDILISEST ISIKUST JUHTORGANI LIKME VASTU	39
3.1. Juriidilise isiku kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu .	39
3.2. Juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride ning kolmanda isiku kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu	45

3.2.1.Juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu.....	45
3.2.2.Kolmanda isiku kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu	48
3.3. Valitseja vastutuse erisused korteriühistu kahju hüvitamise nõude korral korteriomandi- ja korteriühistuseaduse alusel	50
3.4. Läbiva vastutuse kontseptsiooni ning teiste vastutuse laiendamise võimaluste kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse puhul	55
KOKKUVÕTE	65
<i>Legal Person as a Member of a Management Body of Another Legal Person (Summary)</i>	<i>71</i>
LÜHENDID	79
KASUTATUD ALLIKAD	80
Kasutatud kirjandus	80
Kasutatud õigusaktid	82
Kasutatud kohtupraktika.....	83
Muud allikad.....	84

SISSEJUHATUS

Nii kehtivas Eesti õiguses kui ka enamike teiste riikide õiguses on tugevalt juurdunud põhimõtte, mille kohaselt saab juriidilise isiku juhtorgani liige olla üksnes füüsiline isik.¹ Õiguskirjanduses on põhjendatud üksnes füüsilise isiku valimist juriidilise isiku juhtorgani liikmeks sellega, et juriidilise isiku juhtorgani liige peab võtma vastu otsuseid, mille jaoks on vajalik vaba tahte olemasolu. Vaba tahe saab olla üksnes füüsilisel isikul ja mitte juriidilisel isikul, sest juriidiline isik tegutseb oma organite kaudu.² Siiski on mõnedes riikides, sh Prantsusmaal, Hollandis, Ühendkuningriigis ja osades madala maksumääraga riikides, tunnustatud juriidilise isiku valimist teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks.³ Põhimõtteliselt on nende riikide regulatsiooni kohaselt võimalik eristada kahte erinevat süsteemi, mille kohaselt juriidiline isik on teise juriidilise isiku juhtorgani liige – kas kohustusega määrata endale füüsilisest isikust püsiv esindaja või ilma kohustuseta määrata endale füüsilisest isikust püsiv esindaja.⁴ Sõltumata sellest, millise süsteemi alusel juriidiline isik saab olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige, tekivad juriidilise isiku valimisel teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks mitmed küsimused ja probleemid tulenevalt juriidilise isiku eripärast.

Eesti õiguses reguleerib juriidilise isiku ülesehitust, juriidilise isiku juhtorganite kohustusi ja vastutust üldseadusena tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)⁵ 2. jao 2. peatükk. Tsiviilseadustiku üldosa seadus eristab avalik-õiguslikke juriidilisi isikuid ja eraõiguslikke juriidilisi isikuid. Avalik-õiguslik juriidiline isik luuakse selle juriidilise isiku kohta käiva seaduse alusel ning selle juriidilise isiku organid, organi liikmete kohustused ja õigused ning organi liikmete vastutus sätestatakse samuti selle juriidilise isiku kohta käiva seadusega.⁶ Seega allub avalik-õiguslik juriidiline isik eriregulatsioonile. Seetõttu käsitletakse käesolevas magistritöös üksnes eraõigusliku juriidilise isiku võimalust olla teise eraõigusliku juriidilise isiku juhtorgani liige.⁷ Eraõigusliku juriidilise isiku kontekstis on olulised erinevate juriidilise isiku liikide kohta käivad eriseadused: äriseadustik (ÄS)⁸, mittetulundusühingute seadus

¹ Modernising Company Law. Command Paper Cm 5553. London: Crown 2002, lk 31-32.

² P. Varul. TsÜS § 26/3.2. – P. Varul jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.

³ Modernising Company Law, lk 31-32.

⁴ Ibid.

⁵ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 12.03.2015, 106.

⁶ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 25/3.3.

⁷ Käesolevas magistritöös kasutab autor läbivalt mõistet „juriidiline isik“. Selle all peetakse silmas eraõiguslikku juriidilist isikut TsÜS § 25 lg 1 mõttes.

⁸ Äriseadustik. – RT I, 22.06.2016, 32.

(MTÜS)⁹, sihtasutuste seadus (SAS)¹⁰, tulundusühistuseadus (TÜS)¹¹ ning korteriomandi- ja korteriühistuseadus (KrtS)¹².

Eesti õiguses on tulenevalt TsÜS § 31 lg-st 6 juriidilise isiku juhtorgani liikme regulatsioon üles ehitatud selliselt, et juriidilise isiku juhtorgani liikmeks võib olla üksnes füüsiline isik, kui seadusest ei tulene teisiti. Äriühinguõiguse tasandil tuleb eelnevast eristada täis- ja usaldusühingu regulatsiooni nende ühingute olemusliku erisuse tõttu. Täisühingul ja usaldusühingul puuduvad korporatiivsed juhtimisstruktuurid. Seega ei ole täisühingul ega usaldusühingul juhatust, vaid nende ühingute juhtimine toimub osanike poolt vastavalt seadusele või ühingulepingule.¹³ Äriseadustikus ei ole piiratud juriidilisest isikust täisühingu või usaldusühingu osaniku võimalusi osaleda täisühingu ja usaldusühingu juhtimises, kuivõrd äriseadustikus ei ole sätestatud, et täisühingu või usaldusühingu juhtimises võib osaleda üksnes füüsilisest isikust osanik.

1. jaanuaril 2018. aastal jõustub uus korteriomandi- ja korteriühistuseadus (KrtS), mis sätestab iseseisva eraõigusliku juriidilise isikuna korteriühistu. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kohaselt on Eesti õiguses esmakordselt võimalik, et juriidilise isiku juhtorgani asemel tegutseb juriidiline isik, mida korteriomandi- ja korteriühistuseaduses nimetatakse valitsejaks. Sellega on loodud Eesti õiguses alus, mille kohaselt võib tegutseda ühe eraõigusliku juriidilise isiku liigi juhtorgani asemel juriidiline isik, mis peab täitma kõiki juriidilise isiku juhtorgani ülesandeid.

Kuivõrd Eesti õiguses juriidilise isiku juhtorganite kohustuste ja vastutuse regulatsioon on olnud alati suunatud eelkõige füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liikmele, siis uue korteriomandi- ja korteriühistuseaduse valguses tõusetuvad küsimused selle kohta, kas ja kuidas sobib juriidiline isik teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks kehtiva juriidilise isiku ja juriidilise isiku juhtorgani kohta käiva regulatsiooni kohaselt. Esiteks ei ole selge, kuidas hinnata juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt juhtorgani liikme põhikohustuste täitmist. TsÜS § 35 sätestab juriidilise isiku juhtorgani liikme kaks peamist kohustust: kohustust täita juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi juriidilise isiku juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega (hoolsuskohustus) ning kohustust olla juriidilisele isikule lojaalne

⁹ Mittetulundusühingute seadus. – RT I, 30.12.2015, 67.

¹⁰ Sihtasutuste seadus. – RT I, 30.12.2015, 71.

¹¹ Tulundusühistu seadus. – RT I, 21.03.2014, 34.

¹² Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 21.05.2014, 20.

¹³ Vaata lähemalt AS § 88 ja § 128; P. Varul jt. (2010), TsÜS § 26/3.1., § 31/3.6; K. Saare jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, lk 44.

(lojaalsuskohustus). Nende kohustuste senine rakendusala on olnud seotud füüsilisest isikust juhtorgani liikmega ning nende kohustuste olemusest tuleneb, et eelduslikult on juriidilise isiku juhtorgani liige füüsiline isik. Seega tuleb selgitada välja nende kohustuste sisu juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul ning selgitada välja kuidas hinnata nende kohustuste täitmist juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul. Lojaalsuskohustuse puhul tekivad lisaprobleemid erinevate lojaalsuskohustuse väljendustega juriidilise isiku liikide eriseadustes. Teiseks jääb selgusetuks, kas juriidiline isik teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena vastutab juriidilise isiku, juriidilise isiku liikmete, osanike, aktsionäride või kolmandate isikute ees juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste rikkumisel. Peamine küsimus on selles, et kuidas hinnata kohustuse rikkumist juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt ning juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutust kohustuste rikkumise eest. Kolmandaks ei ole selge, kuidas on mõjutatud juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse ulatus tulenevalt juriidilise isiku eripäradest. Nimelt on füüsilisel isikul piiramatut vastutust, kuid enamlevinud juriidilised isikud on piiratud vastutusega isikud.¹⁴ Eeltoodust tulenevalt otsitakse käesolevas magistritöös vastust uurimisküsimusele, kas olemasoleva regulatsiooni kohaldamisel oleksid juriidilise isiku ja võlausaldajate huvid piisaval määral kaitstud, kui juriidilise isiku juhtorgani liikmeks oleks teine juriidiline isik.

Eeltoodud uurimisküsimusest tulenevalt jaguneb käesolev magistritöö kolmeks peatükiks, millest esimene käsitleb juriidilisest isikust juhtorgani liikme regulatsiooni teiste riikide õiguses ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme regulatsiooni kehtivas Eesti õiguses peamiselt korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kontekstis, teine käsitleb juriidilisest isikust juhtorgani liikme põhikohustuste sisu ja nende kohustuste täitmist juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt ning kolmas käsitleb juriidilise isiku, juriidilise isiku liikme, osaniku või aktsionäri või kolmanda isiku kahju hüvitamise nõuet juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu ning läbiva vastutuse kontseptsiooni ja teiste vastutuse laiendamise võimaluste kohaldamist juriidilisest isikust juhtorgani liikmete vastutuse puhul.

Magistritöö esimeses peatükis keskendutakse esmalt Prantsuse ja Ühendkuningriigi õigusele selles osas, mis reguleerib juriidilisest isikust juhtorgani liikme tegutsemise võimalusi, kohustusi ja vastutust, ning nende riikide õigusest tulenevatele süsteemidele ning neist süsteemidest tulenevatele eripäradele ning probleemidele. Seejärel analüüsitakse Eesti õiguses kehtestatud üldregulatsiooni juriidilise isiku juhtorganite kohta ning korteriomandi- ja

¹⁴ Eesti Statistikaameti andmete kohaselt on enamlevinud juriidilise isiku vormid osaühing ja aktsiaselts, mille on piiratud vastutus. Eesti statistika aastaraamat. 2016. Statistical Yearbook of Estonia. Tallinn: 2016, lk 227

korteriühistuseaduses sätestatud regulatsiooni. See peatükk on vajalik selgitamiseks välja juriidilisest isikust juhtorgani liikme regulatsiooni võimalikke variante, nende kohaldatavust Eesti õiguses ning nendest tulenevate probleemide analüüsi Eesti õiguse kontekstis järgmistes peatükkides.

Magistritöö teises peatükis keskendutakse esmalt hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse sisulistele erinevustele tulenevalt sellest, et juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik. Magistritöös analüüsitakse, kas hoolsuskohustuse standard erineb juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul ning kas hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse sisustamisel tuleb arvesse võtta ka juriidilisest isikust juhtorgani liikme nimel tegutsevatest isikutest tulenevaid asjaolusid. Seejärel analüüsitakse, kuidas hinnata hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt. See on vajalik selleks, et magistritöö kolmandas peatükis oleks võimalik analüüsida juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse küsimusi. Kuivõrd lojaalsuskohustusel on erinevad väljendused (hääleõiguse piirang, esindusõiguse piirang, ärisaladuse hoidmise kohustus ning konkurentsikeeld) juriidilise isiku liikide kohta käivates seadustes, siis analüüsitakse nende kohustuste sisu juriidilisest isikust juhtorgani liikme eripäradest tulenevalt ning nende kohustuste kohaldamist juriidilisest isikust juhtorgani liikmele. Viimaseks on teises peatükis analüüsitud korteriühistu valitseja põhikohustusi ja nende kohustuste täitmist korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kontekstis.

Magistritöö kolmandas peatükis leitakse vastus küsimusele kas ja kuidas vastutab juriidilisest isikust juhtorgani liige juhtorgani liikme kohustuste rikkumisega kahju tekitamisel juriidilise isiku, juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride või kolmanda isiku ees. Juriidilise isiku juhtorgani vastutus jaguneb vastutuseks juriidilise isiku ees, vastutuseks juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride ees ning vastutuseks kolmandatakse isikute ees.¹⁵ Sellest tulenevalt selgitatakse esmalt välja juriidilise isiku kahju hüvitamise nõude sisu juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu. Seejärel selgitatakse välja juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride kahju hüvitamise nõude sisu juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu. Viimaseks analüüsitakse kolmanda isiku kahju hüvitamise nõude sisu juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu. Eeltoodud analüüs on vajalik selleks, et vastata küsimusele kas ja kuidas vastutab juriidilisest isikust juhtorgani liige. Eraldi on käsitletud ka juriidilisest isikust valitseja vastutust korteriühistu ees korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kontekstis. See on vajalik selleks, et välja selgitada, kuidas on juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse regulatsioon kooskõlas kehtiva õigusega. Lõpetuseks analüüsitakse läbiva

¹⁵ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.1. jj.

vastutuse kontseptsiooni kohaldamist juriidilisest isikust juhtorgani liikme korral ning võimalikke muid lahendusi, et ületada juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja füüsilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse erisus.

Uurimisküsimusele vastuse leidmisel kasutatakse allikatena nii Eesti kui ka teiste riikide õigusakte, kirjandust ning kohtupraktikat. Täpsemalt on magistritöö esmasteks allikateks tsiviilseadustiku üldosa seadus, eeskätt juriidilisi isikuid reguleeriv 2. jao 2. peatükk, ning juriidilise isiku liikide kohta käivad eriseadused (nagu äriseadustik, korteriomandi- ja korteriühistuseadus jne). Lisaks kasutatakse magistritöö allikana Riigikohtu praktikat selles ulatuses, mis on vajalik uurimisküsimusele vastamiseks. Magistritöö teisteks allikateks on *Code de commerce* (C. Com)¹⁶ ja *Companies Act 2006* (CA 2006)¹⁷ ning Prantsuse ja Ühendkuningriigi kohtupraktika. Prantsusmaa õigussüsteemi kasutatakse käesolevas magistritöös uurimisallikana põhjusel, et Prantsuse õiguses on kehtestatud võimalus, mille kohaselt saab juriidiline isik olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige kohustusega määrata endale füüsilisest isikust püsiv esindaja. Ühendkuningriigi õigussüsteemi kasutatakse käesolevas magistritöös uurimisallikana põhjusel, et ka Ühendkuningriigi õiguses on arenenud juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme regulatsioon, kuid juriidilisest isikust juhtorgani liige ei pea määrama endale füüsilisest isikust püsiva esindaja. Teisese allikana on kasutatud ka Euroopa Liidu õigust, täpsemalt Euroopa Nõukogu määrust (EÜ) nr 2157/2001, 8. oktoober 2001, Euroopa äriühingu¹⁸ (SE) põhikirja kohta¹⁹. Lõpetuks on töö teiseks allikaks ka juriidilise isiku regulatsiooni, juriidilise isiku juhtorganite struktuuri, juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi ja vastutust puudutav Eesti ja välisriikide õiguskirjandus. Eesti õiguskirjanduses on küll käsitletud juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi ja vastutust, kuid üksnes füüsilisest isikust juhtorgani liikme kontekstis.²⁰

¹⁶ *Code de commerce, (Version consolidée au 28 mars 2017)*. Magistritöös kasutatakse Code de commerce'i prantsuskeelset varianti. Arvutivõrgus: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20170429> (29.04.2017).

¹⁷ *Companies Act 2006*. Magistritöös kasutatakse Companies Act'i ingliskeelset varianti. Companies Act 2006. 2006 c. 46. Arvutivõrgus: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/introduction> (27.04.2017)

¹⁸ Euroopa Äriühingu rahvusevaheline nimetus on „*Societas Europaea*“.

¹⁹ Euroopa Liidu Nõukogu määrus nr 2157/2001, 8. oktoober 2001, Euroopa äriühingu põhikirja kohta (EÜT L 294, 10.11.2001, lk 1-21).

²⁰ Olulisemad allikad Eesti õiguses on P. Varul jt. (2010). TsÜS § 34/3.1 jj., K. Saare jt. (2015) Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, lk 138 jj. K. Saare, Eraõigusliku juriidilise isiku õigussubjektsuse piiritlemine. Doktoritöö. Tartu: 2004; M. Vutt, Aktsionäri derivatiivnõue kui õiguskaitsevahend ja ühingujuhtimise abinõu. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.

Käesolevas magistritöös kasutatakse püstitatud uurimisküsimusele vastuse leidmiseks võrdlev-analüütilist meetodit. See tähendab, et esmalt analüüsitakse teiste riikide regulatsiooni juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohta. Selle pinnalt tuvastatakse välisriikide seadustes, kohtupraktikas ning õiguskirjanduses tõusetunud probleemid ja lahendused nendele probleemidele. Seejärel analüüsitakse juriidilise isiku juhtorgani liikme peamisi kohustusi ja vastutust Eestis õiguses ning mõju, mida avaldab juriidilisest isikust juhtorgani liige juriidilise isiku liikme kohustustele ja vastutusele. Lõpetuseks vastavalt Eesti õiguses esinenud probleemidele ja tõusetunud küsimustele proovitakse leida lahendused ning teha järeldused tuginedes eelkõige eelnevalt analüüsitud riikide kogemusele hinnates nende kogemuse rakendamise võimalusi Eesti õiguses.

Märksõnad: juriidilised isikud, korteriühistud, äriühinguõigus.

1. JURIIDILISEST ISIKUST JUHTORGANI LIIKME TEGUTSEMISE SÜSTEEMID JA KOHT EESTI ÕIGUSES

1.1. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme tegutsemise süsteemid

Võimalus valida juriidiline isik teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks on kehtestatud Prantsuse õiguses. Prantsuse õiguse kohaselt on *société anonyme* tüüpi äriühingutel (vastab Eesti õiguses aktsiaseltsile) võimalik valida kahe juhtorganite struktuuri vahel.²¹ Prantsuse õigusele omasem on üheastmeline juhtorganite struktuur, mis näeb võimaluse moodustada haldusnõukogu^{22, 23} Haldusnõukogu koosneb kolmest kuni kaheksateistkümnest liikmest, kes võivad C. Com. artikli L225-20 kohaselt olla ka juriidilised isikud. 24. juuli 1966. aasta seadusega nr 66-537 loodi võimalus ka kaheastmeliseks juhtorganite struktuuriks, mis on omane nii Eesti kui ka Saksa õigusele.²⁴ Sellise lahenduse korral on äriühingul kaks juhtorganit: järelevalvenõukogu²⁵ ja juhatus²⁶. C. Com. artikli L225-69 ja artikli L225-76 kohaselt koosneb järelevalvenõukogu kolmest kuni kaheksateistkümnest liikmest, kes võivad sarnaselt haldusnõukogu liikmetele olla juriidilised isikud. Samas ei saa olla kõik haldusnõukogu või järelevalvenõukogu liikmed juriidilised isikud, sest C. Com. artikli L225-47 ja L225-81 kohaselt peavad haldusnõukogu või järelevalvenõukogu valima endale füüsilisest isikust presidendi haldusnõukogu või järelevalve nõukogu liikmete hulgast. Seega peab Prantsuse õiguse kohaselt vähemalt üks haldusnõukogu või järelevalvenõukogu liige olema füüsiline isik.²⁷

Olenemata sellest, millise süsteemi alusel toimub äriühingu juhtimine Prantsuse õiguses, tuleb üldkoosolekul²⁸ valitud juriidilisest isikust juhtorgani liikmel määrata endale füüsilisest isikust püsiv esindaja.²⁹ Prantsuse õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et püsiva esindaja valimine on vajalik, et vähendada riski, mis tuleneb sellest, et juriidiline isik on

²¹ M. Cozian, A. Viander, Fl. Deboissy. Droit des sociétés. Douzième édition. Paris: Éditions Litec 1999, lk 229; P. Merle et A. Fauchon. Droit commercial. Sociétés Commerciales. 20ème édition. Paris: Éditions Dalloz 2016, lk 442 jj.

²² Prantsuse keeles kasutatakse terminit *conseil d'administration*.

²³ M. Cozian et al. (1999), lk 229; L. Siné. Droit des sociétés. 3ème édition. Paris: DUNOD 2000, lk 55.

²⁴ M. Cozian et al. (1999), lk 229.

²⁵ Prantsuse keeles kasutatakse terminit *conseil de surveillance*.

²⁶ Prantsuse keeles kasutatakse terminit *directoire*.

²⁷ Vaata lähemalt juriidilise isiku juhtorganite regulatsiooni kohta Prantsuse õiguses: C. com. arts. L-225-17 jj; P. Le Canu. Répertoire de droit des sociétés: Directoire et conseil de surveillance, Conseil d'administration. Paris: Dalloz 2003 (actualisation octobre 2015); P. Merle (2016), lk 442 jj.

²⁸ Prantsuse keeles kasutatakse terminit *assemblée générale*.

²⁹ L. Siné (2000), lk 56, 60; B. Petit. Droit des sociétés. Paris: Éditions Litec 2002, lk 198; Cozian et al. (1999), lk 231.

valitud juhtorgani liikmeks.³⁰ Nimelt leitakse, et juriidilise isiku valimisel juhtorgani liikmeks ilma kohustuseta määrata püsivat esindajat toimub riskide hajumine, kuivõrd sellisel juhul võivad juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena täita erinevatel aegadel erinevad isikud.³¹ Juriidilise isiku kohustus määrata endale füüsilisest isikust püsiv esindaja vähendab juriidilisest isikust juhtorgani liikmest tulenevat ebakindlust ja vähest läbipaistvust, sest püsiva esindaja määramisel on selge, kes täidab juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustusi. Lisaks on Prantsuse õiguses täpselt reguleeritud füüsilisest isikust püsiva esindaja õigused ja kohustused. Vastavalt C. Com. artiklile L-225-20 ja artiklile L255-76 kohalduvad juriidilise isiku määratud püsivale esindajale samad õigused ja kohustused (sh tsiviil- ja kriminaalvastutust puudutav), mis kohalduksid püsivale esindajale, kui püsiv esindaja oleks valitud juriidilise isiku juhtorgani liikmeks enda nimel.³²

Prantsuse õiguses kasutatud süsteem on sätestatud ka ühe võimaliku juhtorganite struktuuri lahendusena Euroopa Liidu õiguse alusel moodustatud äriühingus *Societas Europaea*. *Societas Europaea* ühinguvorm kehtestati Euroopa Liidu Nõukogu määrusega nr 2157/2001, 8. oktoober 2001, Euroopa äriühingu põhikirja kohta (SE määrus). Euroopa Liidu liikmesriikide siseriiklikust õiguskorrast tulenevalt on võimalik *Societas Europaea* juhtorganite struktuur üles ehitada kahe erineva süsteemi alusel.³³ Vastavalt artiklile 47 on ette nähtud, et *Societas Europaea* põhikirjaga võib lubada juriidilisel isikul olla *Societas Europaea* juhtorgani liige juhul, kui aktsiaseltside suhtes kohaldatav õigus, mis kehtib *Societas Europaea* registrijärgse asukoha liikmesriigis, ei sätesta teisiti.³⁴ Lisaks peab SE määruse artikli 47 kohaselt juriidiline isik nimetama füüsilise isiku oma ülesannete täitmiseks *Societas Europaea* juhtorganis. Seega on *Societas Europaea* puhul võimalik, et juriidiline isik on teise juriidilise isiku juhtorgani liige, kuid sellel juriidilise isiku on kohustus määrata endale füüsilisest isikust püsiva esindaja. Sellist juriidilise isiku juhtimise vormi peetakse SE määruse preambuli punkti 14 järgi tõhusaks juhtimisvormiks piisava järelvalvega.

³⁰ P. Merle (2016), lk 448.

³¹ P. Merle (2016), lk 448; J. Ellis. The Continued Appointment of Corporate Directors: An Examination of the Effect of s.87 of the Small Business, Enterprise and Employment Act 2015. – Company Lawyer, 2016/37(7), lk 204.

³² Vaata täpsemalt B. Petit (2002), lk 198.

³³ D. Van Gerven and P. Storm (eds.), The European Company Volume I, UK: Cambridge University Press 2006, lk 63; C. Tavares De Costa, A. de Meester Bilreiro, The European Company Statute, The Hague: Kluwer Law International 2003, lk 64; A. Vutt ja M. Vutt, Problems of Introduction of Societas Europaea in Estonian Law. – Juridica International 2007/XII, lk 125 jj.

³⁴ Vaata lähemalt D. Van Gerven and P. Storm (eds.) (2006), lk 63, lk 470; D. Van Gerven and P. Storm (eds.), The European Company Volume I, UK: Cambridge University Press 2008, lk 134; C. Tavares Da Costa, A. de Meester Bilreiro, lk 64.

Prantsuse süsteemist erinev süsteem on kehtestatud Hollandi ning Ühendkuningriigi õiguses. Ühendkuningriigi õiguse kohaselt on piiratud vastutustega äriühingute³⁵ juhtimisstruktuur ühetasandile. See tähendab, et ei ole eristatud juhatuse ja nõukogu funktsiooni kandvaid organeid, vaid äriühingu juhtimist teostab juhatus³⁶, mille liige võib olla juriidiline isik. Ühendkuningriigi õiguse kohaselt ei pea juriidilisest isikust juhtorgani liige määrama endale füüsilisest isikust püsiva esindaja.³⁷ Esmakordselt tunnustati Ühendkuningriigis juriidilise isiku tegutsemist teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena Bulawayo³⁸ lahendis 1907. aastal. Selles lahendis vaidlustas hageja äriühingu otsust, millega määrati äriühingu juhtorgani liikmeks teine juriidiline isik. Hageja tugines sellele, et juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi saab nende kohustuste olemusest tulenevalt täita üksnes füüsilisest isikust juhtorgani liige. Kohus sellega ei nõustunud. Nimelt selgitas kohus, et kuigi juriidilise isiku juhtorgani liikmel on kohustusi, mis eeldavad, et juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline isik, ei tähenda see, et juriidiline isik ei saaks siiski teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena juhtorgani liikme kohustusi täita. Seaduses ei olnud selgesõnalist sätet, mis oleks piiranud juriidilise isiku valimist teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks. Seega leidis kohus, et juriidiline isik saab olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige.³⁹

Companies Act 1985 (CA 1985)⁴⁰ § 282 kohaselt ei pidanud juriidiline isik määrama endale füüsilisest isikust püsiva esindaja oma kohustuste täitmiseks. 2006. aastal toimunud ühinguõiguse reformi tulemusena võeti vastu Companies Act 2006, millega kehtestati, et vähemalt üks juhtorgani liige peab olema füüsiline isik.⁴¹ Sellega piirati võimalust, mille kohaselt võis üksnes juriidiline isik olla teise juriidilise isiku juht või mille kohaselt võisid üksnes juriidilised isikud moodustada teise juriidilise isiku juhtorgani.⁴² Reformi edasiste arengutena võeti vastu Companies Act 2006 muudatus, mille kohaselt peavad kõik juhid olema füüsilised isikud (Small Business, Enterprise and Employment Act 2015 § 87).⁴³ Seega

³⁵ Piiratud vastutusega äriühingud on Ühendkuningriigis *private companies limited by guarantee*, *private companies limited by shares (LTD)*, *public limited companies (PLC)*, *community interest companies*.

³⁶ Ühendkuningriigi õiguses kasutatakse terminit *board of director*. Kui juhatus liikmeks on üks isik, kasutatakse terminit *director*.

³⁷ B. Hannigan, *Company Law*. 2nd Edition. UK. Oxford University Press 2009, lk 138; J. Ellis (2016), lk 205-206.

³⁸ *In Re Bulawayo Market and Offices Company, Limited*. 23.07.1907. 2 Ch. 458.

³⁹ *Ibid*.

⁴⁰ Companies Act 1985. 1985 c. 6. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/6/contents/enacted> (27.04.2017)

⁴¹ Vaata lähemalt juhtorganite struktuuri kohta Ühendkuningriigi õiguses CA 2006 ss.154 jj; B. Hannigan. (2009), lk 137 jj.

⁴² B. Hannigan (2009), lk 138; J. Ellis (2016), lk 205-206; S. Griffin. Establishing the liability of a director of a corporate director: issues relevant to disturbing corporate personality. – *Company Law Review*, 2013/34(5), lk 135.

⁴³ SBEEA vastuvõtmisega sätestatud muudatused, mille kohaselt välistati täielikult juriidilise isiku osalemine teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena, ei ole veel jõustunud. SBEEA regulatsioon näeb ette seadusandjale

kalduti Ühendkuningriigis ühinguõiguse reformi tulemusena kõrvale *common law* pretsedendiõigusest ning välistati võimalus, mille kohaselt juriidiline isik saab olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige.⁴⁴

Hollandi õiguse kohaselt võib *Naamloze vennootschap* (N.V.) (eesti õiguses vastab aktsiaseltsile) ning *Besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid* (B.V.) (eesti õiguses vastab osatühingule) juhatuse liige olla nii füüsiline kui ka juriidiline isik. Hollandi õiguse kohaselt ei ole vajalik, et juriidiline isik määraks endale füüsilisest isikust püsiva esindaja.⁴⁵

Kehtiva õiguse kohaselt ei pea Ühendkuningriigis ja Hollandis juriidiline isik määrama endale füüsilisest isikust püsiva esindaja, kes täidaks juriidilise isiku eest juhtorgani liikme ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena. Õiguskirjanduses on märgitud, et selline süsteem ei taga piisavat läbipaistvust äriühingu juhtimises.⁴⁶ Ühendkuningriigi õiguses on tunnustatud, et juriidilisel isikul endal puudub teovõime ning seetõttu tegutseb juriidiline isik üksnes juhtorganite või volitatud isikute kaudu.⁴⁷ Seega täidab juriidilise isiku kohustusi juhtorgani liikmena kas juriidilise isiku seaduslik esindaja või juriidilise isiku igakordselt volitatud esindaja. See tähendab, et juriidilise isiku kohustused teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena peaksid kanduma üle ka isikule, kes reaalselt tegutseb juriidilise isiku nimel juhtorgani liikmena. Vastasel juhul ei oleks avalikkusel ega äriühingul, mille juhtorgani liige juriidiline isik on, kindlust, et juriidiline isik täidab oma kohustusi juhtorgani liikmena hoolsalt. Ka õiguskirjanduses on väljendatud seisukohta, et juriidilise isiku valimine teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks vähendab läbipaistvust juriidilise isiku juhtimises, mis

võimaluse kehtestada erandid piirangust. Kuivõrd seadusandja ei ole neid erandeid kehtestanud, siis ei ole jõustunud SBEEA-s sätestatud regulatsioon jõustunud. Vaata lähemalt ühinguõiguse reformi arengute kohta: Gowling WLG. More Regulation For UK Companies: Changes To The Companies Act 2006. August 2015. Arvutivõrgus: <https://gowlingwlg.com/en/united-kingdom/insights-resources/more-regulation-for-uk-companies-changes-to-the-companies-act-2006> (27.04.2017) Gowling WLG, Stop Press: Companies Act Amendments Accelerated or Deferred. September 2015. Arvutivõrgus: <https://gowlingwlg.com/united-kingdom/insights-resources/stop-press-companies-act-amendments-accelerated-or-deferred> (27.04.2017); S. M. Bainbridge, Corporate Directors in the United Kingdom (March 17 2017), UCLA School of Law, Law-Econ Research Paper No. 17-04, lk 8. Arvutivõrgus: www.ssrn.com/abstract=2935388 (27.04.2017); T. Grech, Legal Changes Businesses Can Expect in 2017. Arvutivõrgus: http://www.willans.co.uk/news/article/legal_changes_businesses_can_expect_in_2017/ (27.04.2017).

⁴⁴ K. Gompertz. Small Business, Enterprise and Employment Act 2015. – Coventry Law Journal, 2015/20(1), lk 49-50.

⁴⁵ Vaata lähemalt juriidilise isiku juhtorganite struktuuri kohta Hollandi õiguses S. R. Schuit jt. Corporate Law and Legal Practice. The Hague: Kluwer Law International 2002, lk 121 jj.

⁴⁶ Modernising Company Law lk 31-32. Company Law Reform. Command Paper Cm 6456. London: Crown 2005, lk 24; J. Ellis (2016), lk 205-207; B. Hannigan (2009), lk 139.

⁴⁷ J. J. Du Plessis, J. McConvill, M. Bagaric. Principles of Contemporary Corporate Governance. Australia: Cambridge University Press 2005, lk 53-54.

omakorda vähendab õigusselgust ja avalikku usaldatavust.⁴⁸ Lisaks sellele tekib kohustuse täitmata jätmisel või mittenõuetekohasel täitmisel probleem, et kelle tegevust tuleb hinnata kohustuse rikkumise tuvastamiseks. Veelgi enam tekitab probleeme olukord, kus juriidilisest isikust juhtorgani liikme enda juhtorgani liige on juriidiline isik. See tekitab justkui ahela, kus tegelikult juriidilise isiku taga tegutsevat füüsilist isikut on veel keerulisem tuvastada.⁴⁹ Eelnimetatud probleemid olid ka peamised põhjused Ühendkuningriigi ühinguõiguse reformimisel, mis viisid selleni, et juriidilise isiku võimalused olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige on peaaegu täielikult piiratud.⁵⁰

Ühendkuningriigi õiguses siiski leitakse, et teatud juhtudel on juriidilise isiku valimine teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks põhjendatud. Nimelt võib CA 2006 § 156B kohaselt seadusandja kehtestada erandid, mille korral on juriidilisest isikust juhtorgani liige lubatud. Õiguskirjanduses on välja pakutud, et see erand peaks laienema äriühingutele, mille aktsiad on reguleeritud turul kaubeldavad, sest nendele kohaldatavad ühingujuhtimise reeglid tagavad piisava läbipaistvuse. Samuti tuuakse välja, et teatud tingimuste täitmisel võib olla lubatud juriidilisest isikust juhtorgani liikme kasutamine kontsernis ema- ja tütarühingu suhetes, kus juriidilise isiku määramine juhtorgani liikmeks on üks kontrolli omamise väljendusi ning tavapäraselt kasutatud vahend. Lisaks on arutletud selle üle, et kas erandit peaks kohaldama ka mittekaubeldavate aktsiatega *public limited liability company*'tele (Eesti õiguses vastab see aktsiaseltsile) ning suurtele *private limited liability company*'tele (Eesti õiguses vastab see osaühingule) põhjendades seda sellega, et nendel ühingutel võib olla legitiimne põhjus juriidilise isiku valimiseks juhtorgani liikmeks.⁵¹ Seega Ühendkuningriigis, kus on ühinguõiguse reformi käigus üha enam piiratud juriidilise isiku valimist teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, on siiski leitud, et teatud juhtudel, eelkõige legitiimsete põhjuste esinemisel, on juriidilise isiku valimine teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks põhjendatud.

Kokkuvõtvalt saab eristada kahte süsteemi, mille alusel juriidilisest isikust juhtorgani liige tegutseb. Esimese süsteemi kohaselt on juriidilisel isikul, mis on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, kohustus määrata endale füüsilisest isikust püsiv esindaja. Teise süsteemi kohaselt ei ole juriidilisest isikust juhtorgani liikmel kohustust määrata endale füüsilisest

⁴⁸ J. Ellis (2016), lk 205-207; B. Hannigan (2009), lk 139; Department for Business Innovation & Skills (BIS). Corporate Directors. Scope of Exceptions to the Prohibition of Corporate Directors. London: 2014. lk 4. Arvutivõrgus: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/378197/bis-14-1017-scope-of-exceptions-to-prohibition-of-corporate-directors.pdf (27.04.2017).

⁴⁹ J. Ellis (2016), lk 205-207; B. Hannigan (2009), lk 139; J. L. Yap, De facto Directors and Corporate Directorship. – Journal of Business Law, 2012/7, lk 581.

⁵⁰ Modernising Company Law, lk 31-32. Company Law Reform, lk 24.

⁵¹ Vaata lähemalt J. Ellis (2016), lk 208; BIS (2014), lk 10 jj.

isikust püsivat esindajat. Need kaks süsteemi erinevad teineteisest eelkõige selles, et kes täidab juriidilise isiku nimel selle juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena. Põhimõtteliselt on nende kahe süsteemi alusel võimalik, et juriidilist isikut esindab teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi täites juriidilise isiku seadusjärgne esindaja või juriidilise isiku igakordselt volitatud esindaja või määrab juriidiline isik püsiva esindaja, kes täidab juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena. Kuigi ka juriidilise isiku igakordne esindaja peab oma tegevustest ning otsustamisel lähtuma esindatava juriidilise isiku huvidest ning juriidilise isiku antud juhtnõõridest ning järgima juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi,⁵² on läbipaistvam ning selgem nii teistele juhtorgani liikmetele, juriidilisele isikule kui kolmandatele isikutele ja üldsusele, kes kontrollib äriühingut ning kelle tegevusest või tegevusetusest tuleb lähtuda, et hinnata juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste rikkumist, kui juriidilisest isikust juhtorgani liiget esindab füüsilisest isikust püsiv esindaja.⁵³ Samuti on leitud, et kuigi igasuguse süsteemi alusel juriidilise isiku kasutamine juriidilise isiku juhtorgani liikmena vähendab juhtimise läbipaistvust, on legitiimsetel alustel juriidilise isiku kasutamine põhjendatud.

1.2. Juriidilisest isikust juhtorgani liige Eesti õiguses

TsÜS § 31 lg 2 kohaselt on eraõigusliku juriidilise isiku juhtorgan juhatus. Kui seaduses on sätestatud nõukogu olemasolu, on juhtorganiks ka nõukogu. Sellest tulenevalt on Eesti õiguse kohaselt võimalik eristada eraõigusliku juriidilise isiku juhtorganina kahte organit: juhatust ja nõukogu. TsÜS § 31 lg 7 kohaselt võib juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi liikmeks olla üksnes teovõimeline füüsiline isik, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti.⁵⁴ Sarnaselt juhatusele on selline kohustus juhtorgani liikmele sätestatud eriseadustes ka nõukogu liikmetele.⁵⁵ Seega on Eesti õiguses juriidilise isiku juhtorganite süsteem üles ehitatud sellisel, et juriidilise isiku juhtorgani liikmed oleksid eelkõige füüsilised isikud.

Peamiseks põhjuseks miks juriidilise isiku juhtorgani liikmeks saab kehtivas Eesti õiguses valida füüsilise isiku on see, et juriidiline isik ei saa tegutseda iseseisvalt. Juriidiline isik tegutseb oma juhtorganite kaudu ning juhtorganite määratud isikute kaudu.⁵⁶ Õiguskirjanduses on selgitatud veelgi, et juriidiline isik vajab õiguskäibes osalemiseks ning

⁵² P. Didier. Droit commercial, t. 2. L'entreprise en société. 2e édition. Refondue. Paris: PUF 1997, lk 297.

⁵³ Modernising Company Law, lk 31.

⁵⁴ Vaata ka AS § 180 lg 2, § 308 lg 2, MTÜS § 26 lg 2, SAS § 17 lg 2, TÜS § 55 lg 2, KrtS § 24 lg 1.

⁵⁵ Vaata ka AS § 189 lg 2, § 318 lg 1, SAS § 26 lg 1, TÜS § 64 lg 2.

⁵⁶ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2., § 31/3.5.1.; RKKKm 3-1-1-15-14, p 9; M. Vutt, Shareholder's Derivative Claim - Does Estonian Company Law Require Modernisation? – Juridica International 2008/XV, lk 78.

tehingute tegemiseks tahe, kuid juriidilisel isikul endal puudub loomulik tahe.⁵⁷ Loomulik tahe saab olla üksnes füüsilisel isikul, inimesel. Sellepärast saaks ka üksnes inimese kaudu juriidiline isik väljendada oma loomulikku tahet.⁵⁸ Seetõttu on õiguskirjanduses leitud, et juriidiline isik ei tohiks olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige, sest juriidilise isiku juhtorgani liikme ülesannete täitmine eeldab vaba tahte olemasolu. Juriidilise isiku juhtorgani liige peab võtma vastu otsuseid ja langetama valikuid. Kuid kui juriidiline isik tegutseb oma organite ja organi liikmete kaudu, siis ei saa olla ka juriidilisel isikul vaba tahet.⁵⁹ Seetõttu ei ole kehtivas Eesti õiguses kehtestatud seadusega alust, mille kohaselt võiks juriidiline isik olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige. Teisalt on tsiviilseadustiku üldosa seaduses siiski jäetud seadusandjale võimalus kehtestada selline alus, mille kohaselt saaks juriidilise isiku juhtorgani liikmeks olla teine juriidiline isik.

Korteriühistu on 1. jaanuaril 2018. aastal jõustuva seaduse alusel eriliigiline eraõiguslik juriidiline isik, mille moodustamise eelduseks on KrtS § 1 lg 4 järgi korteriomandite olemasolu ühel kinnisomandil. Kuigi kehtiv TsÜS § 25 lg 1 sätestab *numerus clausus* põhimõtte eraõiguslike juriidiliste isikute suhtes, tunnustades eraõigusliku juriidilise isikuna üksnes täisühingut, usaldusühingut, osaühingut, aktsiaseltsi, tulundusühistut, sihtasutust ja mittetulundusühingut, siis korteriomandi- ja korteriühistuseaduse vastuvõtmisega muudeti ka tsiviilseadustiku üldosa seaduse regulatsiooni. 1. jaanuaril 2018. aastal jõustavas tsiviilseadustiku üldosa seaduse redaktsioonis (TsÜS II)⁶⁰ on kaotatud *numerus claususe* põhimõtte TsÜS II § 25 lg-s 1. TsÜS II § 25 lg 1 kohaselt on eraõiguslik juriidiline isik erahuvides ja selle juriidilise isiku liigi kohta käiva seaduse alusel loodav juriidiline isik. Kuivõrd korteriühistu on korteriomandi- ja korteriühistuseaduse alusel loodav juriidiline isik, kes tegutseb erahuvides, siis on tegemist iseseisva eraõigusliku juriidilise isikuga. Korteriühistu ei ole mittetulundusühingu ega tulundusühistu alaliik, vaid iseseisev eraõigusliku juriidilise isiku liik.⁶¹ Seda ilmestab ka asjaolu, et mittetulundusühingute seadus ei ole korteriomandi- ja korteriühistuseaduse järgi enam korteriühistu regulatsiooni osas üldseaduseks, vaid seda kohaldatakse ainult korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud juhtudel. Lisaks sellele ei saa vastavalt KrtS § 16 lg-le 2 korteriühistut ümber kujundada teist liiki juriidiliseks isikuks.

⁵⁷ J. J. Du Plessis et al. (2005), lk 53-54; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2., § 31/3.6.; RKKKo 3-1-1-137-04, p 14.3.

⁵⁸ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2., § 31/3.5.; RKKKo 3-1-1-137-04, p 14.3.

⁵⁹ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2.; G. Spindler, E. Stilz, "Kommentar zum Aktiengesetz" §§ 1-149, 3. Ausg. München: C.H. Beck 2015, zum Kommentar § 76, Rn. 120.

⁶⁰ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216...RT I, 12.03.2015, 107

⁶¹ Riigikogu. 462 SE Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. Seletuskiri lk 15-16.

Korteriühistu organid on KrtS § 20 lg 1 ja § 24 kohaselt üldkoosolek ja juhatus. Korteriühistu juhtorganiks on juhatus. Selline regulatsioon on kooskõlas TsÜS § 31 lg-ga 1 ja lg-ga 2. Lisaks annab KrtS § 26 lg 1 korteriomanikele võimaluse valida korteriomanike üldkoosolekul juhatuse asemel korteriühistut juhtima ja esindama juriidilisest isikust valitseja. Valitseja ei ole korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kohaselt juhatuse liige, vaid valitseja on tsiviilseadustiku üldosa seaduse mõttes juhatust asendav organ.⁶² Isegi kui formaalselt ei ole valitseja juhatuse liige ning tegemist on juhatust asendava organiga, on Eesti õiguses loodud õiguslik alus, mille kohaselt saab juriidilise isiku juhtorgani liige olla teine juriidiline isik.

KrtS § 26 lg 3 kohaselt kohaldatakse valitseja valimisele, tegevusele ja vastutusele korteriühistu juhatuse kohta sätestatud. Lisaks sellele ei saa juhatus ja valitseja koos tegutseda, kuivõrd valitseja määratakse korteriühistu juhatuse asemele korteriühistut juhtima ja esindama. Valitseja on juhatust asendav organ ning tema tegevus on võrdsustatud juhatuse tegevusega. Seega on valitseja korteriühistu kontekstis teise juriidilise isiku juhtorgan. Valitsejat võib ka tema õiguste ja kohustuste tõttu nimetada *quasi* juhatuse liikmeks korteriühistus. Kuigi TsÜS § 31 lg 7 näeb üldreeglina ette, et juriidilise isiku juhatuse liikmeks võib olla üksnes teovõimeline füüsiline isik, siis vastavalt sama sätte lause teisele osale võib seadusega ette näha teisiti. Seega ei ole korteriomandi- ja korteriühistuseaduse regulatsioon vastuolus TsÜS § 31 lg-ga 7 ning juhatust asendav organ saab olla moodustatud juriidilisest isikust.

Vastavalt KrtS § 28 lg-le 1 peab valitseja määrama iga oma esindatava ja juhitava korteriühistu jaoks füüsilise isiku, majahalduri, kes tegeleb valitseja ülesannete täitmisega selles korteriühistus. Seega peab valitseja määrama endale füüsilisest isikust püsiva esindaja nagu on sätestatud Prantsuse ning Euroopa Liidu õiguses. Vastavalt KrtS § 28 lg-le 1 tegeleb majahaldur valitseja ülesannete täitmisega selles korteriühistus. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses ei ole täpsemalt sätestatud, mis on majahalduri funktsioonid peale valitseja ülesannete täitmise. Sellest tulenevalt saab järeldada, et majahalduri kohustus on täita kõiki valitseja ülesandeid, sh ka korteriühistu juhatuse ülesandeid, kuivõrd need on KrtS § 26 lg 3 järgi ka valitseja ülesanded. Vastavalt KrtS § 24 lg-le 1 on juhatuse ja vastavalt KrtS § 26 lg-le 3 on ka valitseja ülesandeks esindada korteriühistut. Seetõttu peaks KrtS § 28 lg 1 järgi olema ka majahalduri ülesandeks esindada korteriühistut.

⁶² Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskiri, lk 51-52.

Samas ei ole üheselt selge, kas majahalduril siiski on seadusjärgne õigus esindada korteriühistut. Majahaldur ei pea olema valitseja juhtorgani liige. Samuti ei ole majahaldur korteriühistu juhtorgani liige, kuivõrd valitseja on juhatus asendav organ. Majahaldur on eraldiseisev õiguslik instituut ning tema andmeid ei kanta korteriühistu registrikaardile vastavalt KrtS § 63 lg-le 4. Juhtorgani liikmete andmete kandmine registrikaardile ei oma konstitutiivset tähendust, vaid juhatuse liikmete kohta registrisse tehtav kanne on üksnes deklaratiivse iseloomuga.⁶³ See tähendab, et sõltumata sellest, kas juhtorgani liikmete andmed on kantud registrikaardile või mitte on neil õigus esindada juriidilist isikut, mille juhtorgani liikmed nad on.⁶⁴ Teisalt on registrikande eesmärk kaitsta kolmandaid isikuid tehingutes juriidilise isikuga. Kolmandad isikud saavad tugineda registrikaardi õigsusele ning eeldada, et isikutel, kes on märgitud juhatuse liikmena registrikaardile, on juriidilise isiku esindusõigus ning eraldi volitust või muud tõendit tehingu tegemisel juriidilise isikuga ei ole vaja küsida.⁶⁵ Üksnes ÄS § 34 lg-le 2 sätestatud juhul kaotavad kolmandad isikud registrikaardi andmetele tuginemise õiguse. Seetõttu ei ole kolmandatel isikutel võimalik registrisse kantud andmete põhjal teha kindlaks majahalduri andmeid ega seda, kas majahaldur võib korteriühistut esindada või mitte. Samuti ei tulene korteriomandi- ja korteriühistuseadusest majahaldurile ka muul alusel seadusjärgset esindusõigust esindada korteriühistut suhetes teiste isikutega. Seega ei ole majahalduril suhetes teiste isikutega korteriühistu seadusjärgset esindusõigust, kuigi seda võiks eeldada KrtS § 28 lg-st 1.

Ka korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskirjas on selgitatud, et kuivõrd majahalduri andmeid ei kanta korteriühistu registrikaardile ning seetõttu ei ole majahalduri andmed nähtavad kolmandatele isikutele, ei ole majahalduril seadusjärgset õigust esindada korteriühistut.⁶⁶ Seega on üksnes juhatusel või selle puudumisel juhatust asendaval organil, s.o valitsejal, seadusjärgne õigus esindada suhetes kolmandate isikutega korteriühistut. Vastavalt KrtS § 63 lg 4 p-le 6 kantakse korteriühistu registrikaardile valitseja nimi ning registrikood ning mitte majahalduri andmed. Selline järeldus on kooskõlas ka tsiviilseadustiku üldosa seaduse regulatsiooniga, mille kohaselt on juhatusel seadusjärgne õigus esindada juriidilist isikut suhetes kolmandate isikutega. Teisalt tuleneb KrtS § 28 lg-st 1, et majahaldur tegeleb valitseja ülesannete täitmisega selles korteriühistus, sh ka valitseja ülesandega esindada korteriühistut. Seetõttu tuleb valitsejal majahaldurile anda igakordne volitus tehingute tegemiseks kolmandate isikutega. Sellise volituse puudumisel on õiguslik alus

⁶³ RKTKo 3-2-1-54-05, p 17, 3-2-1-39-05, p 15, 3-2-1-89-07, p 13

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

esindada korteriühistut üksnes valitseja juhatuse liikmel, kes on kantud valitseja registrikaardile äriregistris ning kelle andmed on kättesaadavad ka kolmandatele isikutele. Probleemaatilisem on olukord, kui juriidiline isik, mis tegutseb korteriühistu valitsejana, ei ole Eestis asutatud juriidiline isik. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud regulatsiooni kohaselt ei ole piiratud, et valitsejaks saab olla üksnes Eestis asutatud juriidiline isik. Eesti õiguses tunnustatakse üldjuhul ka teistes riikides asutatud juriidilisi isikuid ning üksnes juhul, kui on olemas selgesõnaline piirang, mille kohaselt tuleb lähtuda üksnes Eestis asutatud juriidilistest isikutest, võib ka välisriigi juriidiline isik tegutseda Eestis. Seetõttu ei pruugi juriidilisest isikust valitseja juhatuse liikme andmed olla kättesaadavad ning puudub võimalus kontrollida, kes on välismaise juriidilise isiku juhtorgani liikmed. Seega võib olla tehingute tegemine korteriühistuga problemaatiline, kui valitseja ei volita majahaldurit tehingute tegemiseks korteriühistu nimel.

Praktikas võib probleeme tekitada valitseja ja majahalduri vaheline suhe valitseja ülesannete täitmisel, kuivõrd valitseja on kohustatud määrama majahalduri igale valitseja poolt esindatavale ja juhitud korteriühistule. Seetõttu ei saa valitseja ise täita korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud kohustusi, sest see on vastavalt KrtS § 28 lg 1 majahalduri ülesanne. Samas ei ole seadusega tagatud majahaldurile seadusjärgset õigust esindada korteriühistut ning selline õigus on reserveeritud üksnes valitsejale. Ühe võimaliku lahendusena on võimalik jõuda järeldusele, et valitseja kohustusest määrata enda ülesannete täitmiseks iga oma juhitud ja esindatava korteriühistu jaoks majahaldur, tuleneb kohustus ka tagada, et majahalduril oleks võimalik valitseja ülesandeid täita. See tähendab, et sellest samast kohustusest tuleneb valitsejale ka kohustus anda majahaldurile volitus korteriühistu esindamiseks suhetes kolmandate isikutega. Eelnevalt nimetatud probleem ei esine majahalduri ja korteriomanike vahelistes suhetes, sest vastavalt KrtS § 28 lg 4 peab valitseja tegema majahalduri nime ja kontaktandmed korteriomanikele teatavaks.

Arvestades korteriomandi- ja korteriühistuseaduses valitseja ja majahalduri kohta sätestatud, tuleks järeldada, et Eesti on valinud käesoleval juhul sellise süsteemi, mille alusel saab juriidiline isik olla *quasi* juhtorgani liige, kuid see juriidiline isik peab oma ülesannete täitmiseks teises juriidilises isikus määrama füüsilisest isikust püsiva esindaja. Samas ei ole tegemist üks ühele Prantsuse õiguses *société anonyme* tüüpi äriühingutes kasutusel oleva süsteemiga. Ühelt poolt vastavalt KrtS § 28 lg-le 1 ja lg-le 4 on valitsejal kohustus määrata iga oma valitsetavale korteriühistule füüsilisest isikust majahaldur ning valitseja peab tegema korteriomanikele teatavaks majahalduri nime ja kontaktandmed. Samuti on vastavalt KrtS §

28 lg 5 võimalik korteriomanike üldkoosoleku otsusega valitseja tagasi kutsuda ja temaga sõlmitud käsunduslepingu erakorraliselt üles öelda, kui valitseja ei täida oma kohustust määrata majahaldur valitseja ülesannete täitmiseks. Vastavalt KrtS § 28 lg 5 ei saa seda korteriomanike üldkoosoleku õigust korteriomanike kokkuleppega ega korteriühistu põhikirjaga välistada. Teisalt ei ole üheselt selge, millised on majahalduri õigused ja kohustused. KrtS § 28 lg 1 on üksnes selgitatud, et majahaldur täidab valitseja ülesandeid. Samas ei ole majahaldurile antud seadusjärgset õigust esindada korteriühistut suhetes kolmandate isikutega.

Kokkuvõtvalt tuleb järeldada, et Eesti õiguses on juriidilise isiku juhtorgani liige füüsiline isik. Samas on tsiviilseadustiku üldosa seaduses jäetud võimalus, mille kohaselt on võimalik seadusega luua alus, mille kohaselt võib juriidilise isiku juhtorgani liige olla ka juriidiline isik. 1. jaanuaril 2018. aastal jõustub korteriomandi- ja korteriühistuseadus, kus on loodud alus selleks, et juriidilise isiku juhtorgani asemel saab tegutseda juriidiline isik, valitseja. Valitsejal on kohustus määrata iga oma valitsetavatele korteriühistule füüsilisest isikust majahaldur. Ühelt poolt peab majahaldur täitma valitseja ülesandeid korteriühistus, teisalt ei ole majahalduri seadusjärgset õigust esindada korteriühistut suhetes kolmandate isikutega. Valitseja peab andma majahaldurile volituse esindada korteriühistut suhetes kolmanda isikuga või on selline õigus üksnes valitseja juhatuse liikmetel.

2. JURIIDILISE ISIKU JUHTORGANI LIIKME PÕHIKOHUSTUSTE TÄITMINE JURIIDILISEST ISIKUST JUHTORGANI LIIKME POOLT

2.1. Hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmine juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt

2.1.1. Hoolsus- ja lojaalsuskohustuse sisu juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul

TsÜS § 35 sätestab juriidilise isiku juhtorgani liikme peamised kohustused. Üheks neist on kohustus täita oma seadusest ja põhikirjast tulenevaid kohustusi juriidilise isiku juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ehk kohustus olla hoolas (hoolsuskohustus).⁶⁷ Tegemist on objektiivse käitumisstandardiga, mille alusel hinnatakse juriidilise isiku juhtorgani liikme tegevuse õiguspärasust ja vastavust nõuetele. Lisaks sellele annab hoolsuskohustus juriidilise isiku juhtorgani liikmele üldise käitumisstandardi ja –juhised, millest oma tegevuses lähtuda. Hoolsuskohustus kohaldub juriidilise isiku juhtorgani liikmele sõltumata sellest, kas juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline või juriidiline isik.⁶⁸

TsÜS § 35 järgi on teine juriidilise isiku juhtorgani liikme peamine kohustus olla juriidilisele isikule lojaalne (lojaalsuskohustus). Lojaalsuskohustus kohaldub ka juriidilisest isikust juhtorgani liikmele, sest tegemist on juriidilise isiku juhtorgani liikme üldise kohustusega. Kuivõrd juriidilise isiku suhe oma juhtorgani liikmega on õiguskirjanduses ning Riigikohtu praktikas kvalifitseeritud käsundilaadse suhtega, siis lisaks tsiviilseadustiku üldosa seaduses sätestatud alusele tuleneb lojaalsuskohustus ka võlaõigusseaduse (VÕS)⁶⁹ § 620 lg-st 1.⁷⁰ VÕS § 620 lg 1 kohaselt peab käsundisaaja käsundi täitmisel tegutsema käsundiandjale lojaalselt. Lojaalsuskohustus sätestab juriidilise isiku juhtorgani liikmele kohustuse lähtuda oma tegevuses juriidilise isiku juhtorgani liikmena juriidilise isiku huvidest ja mitte isiklikest huvidest. Lojaalsuskohustuse eesmärk on vältida huvide konflikti olukorra tekkimist ning huvide konflikti olukorra tekkimisel vältida tegutsemist huvide konflikti olukorras.⁷¹

⁶⁷ RKTko 3-2-1-113-16, p 15, RKTko 3-2-1-133-15, p 13, RKTko 3-2-1-38-15, p 14, RKTko 3-2-1-169-14, p 13, RKTko 3-2-1-21-12, p 11 jt.

⁶⁸ K. Saare. Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete õigussuhted. Juridica nr 7/2010, lk 487-488; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.2.

⁶⁹ Võlaõigusseadus RT I 2001, 81, 487...RT I, 31.12.2016, 7

⁷⁰ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.3.; K. Saare jt. (2015), lk 144; RKTko 3-2-1-72-13, p 14, RKÜko 3-2-1-82-14, p 32, RKTko 3-2-1108-08, p 20; RKKko 3-1-1-98-15, p 75.

⁷¹ K. Saare (2010), lk 489; K. Saare jt. (2015), lk 143-144, P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.3.

Üldine hoolsuskohutus tähendab käitumist parimal võimalikul viisil kooskõlas hea usu põhimõttega.⁷² Kuivõrd hoolsuskohustuse puhul on tegemist objektiivse standardiga, siis tuleb juhtorgani liikme tegevust hinnata vastavalt üldiselt tunnustatud kutseoskustele. Samas tuleb täheldada, et eri liiki juriidilise isiku puhul täpsustavad eriseadused hoolsuskohustuste sisu.^{73, 74} See tähendab, et hoolsuskohustuse sisu ei ole erinevate juriidilise isiku liikide puhul samasugune, vaid see erineb vastavalt konkreetsetele asjaoludele. Õiguskirjanduses on selgitatud, et hoolsuskohustuse sisustamisel tuleb arvesse võtta kõiki konkreetse juriidilise isiku ja selle juriidilise isiku juhtorgani liikme vahelisi asjaolusid, mis võivad mõjutada nendevahelist õigussuhet. See tähendab, et arvesse tuleb võtta juriidilise isiku eesmärgid ning valdkonda, kus juriidiline isik tegutseb, juriidilise isiku liiki ja juriidilise isiku organisatsiooni suurust, juriidilise isiku juhtorganile esitatavaid nõudeid jne.⁷⁵ Seega tuleb juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul hinnata, mis on konkreetse juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul oodatav hoolsusstandard.

Hoolsuskohustuse konkreetne sisu selgitatakse välja igakordselt vastavalt juriidilise isiku eesmärgist, juriidilise isiku liigist ja teistest asjasse puutuvatest asjaoludest. See tähendab, et juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul tuleb hoolsuskohustuse sisu määratleda vastavalt sellest juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja juriidilise isiku vahelisest õigussuhtest tulenevate asjaolude pinnalt. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul sõltub hoolsuskohustuse standard selle juriidilise isiku, mis on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, ja selle juriidilise isiku, mille juhtorgani liige on teine juriidiline isik, vahelisest õigussuhtest. Arvestada tuleb mõlema juriidilise isiku tegevusvaldkonda, varasemaid tegevusi jms. Juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme puhul tuleb arvestada lisaks veel seda, et juriidiline isik tegutseb üldjuhul oma majandus- ja kutsetegevuses, mistõttu kohaldub juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikmele kõrgem hoolsusstandard kui füüsilisest isikust juhtorgani liikmele.

Lojaalsuskohustus tähendab täpsemalt kohustust olla ustav ja truu oma tegemistest juriidilise isiku juhtorgani liikmena. Lojaalsuskohustus sisaldab endas kohustust mitte järgida oma tegemistes juriidilise isiku juhtorgani liikmena isiklike huve, vaid järgida juriidilise isiku

⁷² K. Saare (2010), lk 487-488; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.2.

⁷³ Vaata lähemalt ÄS § 187 lg 1, § 315 lg 1, § 327 lg 1, TÜS § 63¹ lg 1, MTÜS § 32 lg 1, SAS § 23 lg 1 ja § 32 lg 1, KrtS § 24 lg 1.

⁷⁴ K. Saare (2010), lk 487-488; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.2.

⁷⁵ K. Saare (2010), lk 488; K. Saare jt. (2015), lk 138-139.

huve.⁷⁶ Juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul tähendab see, et juriidilisest isikust juhtorgani liige peab lähtuma juriidilises isiku huvidest, mille juhtorgani liige on juriidiline isik. Lojaalsuskohustus tähendab ka, et juriidilise isiku juhtorgani liige ei tohiks oma tegevustes kasutada ära oma ametiseisundit. See tähendab, et juhtorgani liige ei tohiks ära kasutada oma ametiseisundist tulenevaid ärilisi võimalusi, näiteks loetakse lojaalsuskohustuse rikkumiseks olukorda, kus juhtorgani liige teeb tehingu iseendaga või temaga seotud isikuga turuhinnast erinevatel tingimustel.⁷⁷ Seega on lojaalsuskohustuse täitmine suunatud sellele, et oleksid tagatud juriidilise isiku huvid, täidetud juriidilise isiku eesmärgid ning laiemalt, et oleksid tagatud juriidilise isiku liikmete, aktsionäride või osanike huvid.

Ei ole üheselt selge, kas juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul hoolsus- ja lojaalsuskohustuse sisustamisel tuleb arvesse võtta ka nendest isikutest tulenevaid eripärasid, kes täidavad juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesandeid juriidilise isiku nimel. Sõltumata sellest, millise süsteemi alusel saab juriidilise isiku valida teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks – kas kohustusega määrata endale ka füüsilisest isikust püsiv esindaja või ilma sellise kohustusega, tuleks järeldada, et juhtorgani liikme hoolsus- ja lojaalsuskohustuse sisustamisel ei tule arvesse võtta juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustusi täitvatest isikutest tulenevaid eripäraseid.

Esiteks valitakse juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride poolt juriidilise isiku juhtorgani liikmeks juriidiline isik ning mitte isik, kes täidab juriidilise isiku nimel juriidilise isiku ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena.⁷⁸ Teiseks võib isik, kes esindab juriidilisest isikust juhtorgani liiget ning täidab juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesandeid, vahetuda juriidilise isiku juhtorgani liikmeks valitud juriidilise isiku suva järgi. See tähendab, et juriidilisel isikul on teatud juhtudel keeruline tuvastada milline juriidilise isiku esindaja rikkus mingil konkreetsel hetkel juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi. Seega on keeruline ka tuvastada, milline oli sellel hetkel juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsusstandardi sisu. Kolmandaks on üldjuhul juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsuskohustuse standard kõrgem, kui oleks juriidilise isiku esindajal. Nimelt tegutseb juriidiline isik oma majandus- ja kutsetegevuses ning eeldatakse, et tegemist on professionaaliga. Seega on ka juriidiliselt isikult oodatav hoolsuskohustuse standard kõrgem.⁷⁹ Samuti ei ole nende riikide õiguskirjanduses, kus juriidiline isik võib olla teise

⁷⁶ K. Saare (2010), lk 489; K. Saare jt. (2015), lk 144, P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.3.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ G. Spindler, E. Stilz, zum Kommentar § 76, Rn. 120.

⁷⁹ Vaata lähemalt korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskiri, lk 53.

juriidilise isiku juhtorgani liige, väljendatud seisukohta, et hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse sisustamisel tuleb arvesse võtta juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustusi täitvast isikust tulenevaid asjaolusid.⁸⁰ Seetõttu ei tule juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme hoolsuskohustuse standardi määramisel arvestada nendest isikutest tulenevaid eripärasid, kes esindavad juriidilist isikut ning kes täidavad juriidilise isiku nimel teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi.

Kokkuvõtvalt tuleb järeldada, et juriidilisest isikust juhtorgani liikmel on samuti kohustus olla hoolas ja lojaalne. Hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse sisu määratlemisel tuleb lähtuda sellest juriidilisest isikust tulenevate eripäradega. Tuleb arvestada sellega, et üldjuhul tegutseb juriidiline isik oma majandus- ja kutsetegevuses, mis sätestab juriidilisest isikust juhtorgani liikmele kõrgema oodatava hoolsusstandardi kui füüsilisest isikust juhtorgani liikmele. Juriidilise isiku hoolsusstandardi ja lojaalsuskohustuse sisustamisel ei tule arvesse võtta juriidilist isikut esindavast isikust tulenevaid asjaolusid, eelkõige seetõttu, et juriidilise isiku juhtorgani liikmeks on valitud just juriidiline isik, mitte juriidilise isiku esindaja.

2.1.2. Hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmine juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt

Kuivõrd juriidilisest isikust juhtorgani liikmele kohaldub hoolsuskohustus ja lojaalsuskohustus, tuleb analüüsida, kuidas hinnata nende kohustuste täitmist juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt. Õiguskirjanduse ja Riigikohtu praktika kohaselt koosneb hoolsuskohustus mitmest alakohustusest.⁸¹ Kohustus olla hoolas tähendab kõige üldisemalt juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustust käituda temalt tavaliselt oodatava hoolsusega ning kohustust käituda parimal võimalikul viisil ning kooskõlas hea usu põhimõttega.⁸² Kohustus olla otsuse vastuvõtmiseks piisavalt informeeritud ning kohustus mitte võtta juriidilisele isikule põhjendamatuid riske sisaldab kohustust uurida enne otsuse tegemist kõiki vajalikke asjaolusid, mitte teha otsuseid ilma analüüsimate otsusega kaasnevaid tagajärgi ning lähtuda

⁸⁰ M. C. Oliver and E. A. Marshall. Company Law. 11th Edition. London: The M&E Handbook Series 1991, lk 313-315; B. Petit (2002), lk 199-200. Vaata lähemalt hoolsus- ja lojaalsuskohutuse kohta Euroopa Liidu riikides: C. Gerner-Beuerler, P. Paech and E. P. Schuster, European Commission Study on Directors' Duties and Liabilities, London 2013. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-analysis_en.pdf (27.04.2017).

⁸¹ RKTko 3-2-1-36-06, p 13, RKTko 3-2-1-41-05, p 31, RKTko 3-2-1-67-03, p 23, RKTko3-2-1-45-03, p 21, RKTko 3-2-1-41-03, p 10. K. Saare (2010), lk 488; K. Saare jt. (2015), lk 138 jj; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.2., § 35/3.3.

⁸² Ibid.

otsuste tegemisel juriidilise isiku eesmärkidest arvestades majanduslikku olukorda.⁸³ Lojaalsuskohustus tähendab, et juriidilise isiku juhtorgani liige peab olema lojaalne sellele juriidilisele isikule, mille juhtorgani liige ta on. Kohustus olla lojaalne sisaldab endas kohustust mitte järgida oma tegemistes juriidilise isiku juhtorgani liikmena isiklikke huve, vaid järgida juriidilise isiku huve.⁸⁴

Lähtuvalt hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse sisust ja olemusest tuleb järeldada, et üldjuhul eeldatakse, et hoolsuskohustust ja lojaalsuskohustust täidab füüsiline isik. Seda toetab ka asjaolu, et juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustused on üles ehitatud eeldusel, et juriidilise isiku juhtorgani liikmeteks on füüsilised isikud.⁸⁵ See tähendab, et üldjuhul hinnatakse juriidilise isiku juhtorgani liikme puhul kas füüsiline isik, kes on valitud juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, on juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi täites olnud hoolas, kas füüsiline isik on otsuste vastuvõtmisel olnud piisavalt informeeritud, kas füüsiline isik on võtnud juriidilisele isikule üksnes põhjendatuid riske, on olnud lojaalne juriidilisele isikule, on hoidnud ärisaladust ning on järginud konkurentsikeeldu.

Olukorras, kus juhtorgani liikmeks on valitud juriidiline isik või kus juriidiline isik tegutseb juhtorgani asemel, ei ole üheselt selge, kuidas hinnata hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist ning kelle tegevusest peab lähtuma hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmise hindamisel. Juriidiline isik saab olla teise juriidilise isiku juhtorgani liige kahe erineva süsteemi alusel. Esimese süsteemi kohaselt peab juriidiline isik juhtorgani liikmeks valimisel määrama endale füüsilisest isikust püsiva esindaja. Juriidilisest isikust juhtorgani liige, kellel on seadusest tulenev kohustus määrata püsiv esindaja, ei täida juhtorgani liikme kohustusi ise. Neid kohustusi täidab püsiv esindaja. Püsiv esindaja peab järgima juriidilise isiku juhtnõore, olema lojaalne ning täitma oma hoolsuskohustust ka esindatava juriidilise isiku suhtes, kuid püsival esindajal on ka iseseisev kohustus olla lojaalne ja hoolas ka juriidilise isiku suhtes, mille juhtorgani liige on juriidiline isik, mida ta esindab.⁸⁶ Prantsuse õiguses leitakse, et püsiv esindaja on nii juriidilise isiku organ kui ka juhtorgani liikmeks valitud juriidilise isiku esindaja.⁸⁷ Lisaks kohalduvad Prantsuse õiguse kohaselt juriidilise isiku püsivale esindajale samad õigused ja kohustused, mis kohalduksid talle, kui ta oleks valitud juhtorgani liikmeks

⁸³ RKTko 3-2-1-36-06, p 13, RKTko 3-2-1-41-05, p 31, RKTko 3-2-1-67-03, p 23, RKTko 3-2-1-45-03, p 21, RKTko 3-2-1-41-03, p 10. K. Saare (2010), lk 488; K. Saare jt. (2015), lk 138 jj; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.2., § 35/3.3.

⁸⁴ K. Saare (2010), lk 489; K. Saare jt. (2015), lk 144, P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.2., § 35/3.3.

⁸⁵ Vaata ka TsÜS § 31 lg 5, ÄS § 189 lg 2, § 318 lg 1, SAS § 26 lg 1, TUS § 64 lg 2.

⁸⁶ P. Didier, lk 297; 68; Cour de Cassation Chambre sociale, Rejet 28 mai 2003, No 01-60.797.

⁸⁷ P. Merle, lk 448.

enda nimel.⁸⁸ See tähendab, et kõik juhtorgani liikme kohustused, mis kohalduvad juhtorgani liikmele kohalduvad ka juriidilise isiku püsivale esindajale, kuigi püsivat esindajat ei ole isikuliselt üldkoosoleku juhtorgani liikmeks valitud. Samuti kohalduvad püsivale esindajale juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustused, sest püsiv esindaja esindab juriidilisest isikust ülesannete täitmisel teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena. See tähendab, et püsiv esindaja peab tegutsema selliselt, mis on parim juriidilisele isikule, mille juhtorgani liige ta on, tegema juhtorgani liikmena otsuseid informeeritult ning mitte võtma juriidilisele isikule põhjendamatud riske. Püsiv esindaja peab täitma hoolsus- ja lojaalsuskohustust.⁸⁹

Esimese süsteemi alusel täidab juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustusi üksnes juriidilise isiku poolt määratud püsiv esindaja, seega tuleb juhtorgani liikmeks valitud juriidilise isiku hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmisel hinnata, kas juriidilise isiku püsiv esindaja on tegutsenud juriidilisest isikust teise juriidilise isiku liikmelt oodatava hoolsusega ning olnud lojaalne juriidilisele isikule, mille juhtorgani liige on juriidiline isik, mille püsiv esindaja on ta. Kui püsiv esindaja on käitunud hoolsuskohustust järgides, siis on hoolsuskohustust täitnud ka juriidiline isik, mille püsiv esindaja füüsiline isik on. Füüsilisest isikust püsiva esindaja tegevus omistatakse TsÜS § 132 lg 1 alusel sellele juriidilisele isikule, mille esindaja füüsiline isik on. Juriidiline isik kasutab füüsilisest isikust püsivat esindajat pidevalt oma majandus- ja kutsetegevuses ning füüsilisest isikust püsiva esindaja tegevus või tegevusetus on otseselt seotud juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste täitmisega. Seega tuleb juhtorgani liikmeks valitud juriidilise isiku hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist hinnata lähtudes juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja tegevusest või tegevusetusest.

Esimese süsteemi puhul võivad probleemid tekkida eelkõige juhul, kui juriidiline isik on määranud uue füüsilise isiku juriidilise isiku püsivaks esindajaks. Kui juriidiline isik ei ole teavitanud juriidilist isikut, mille juhtorgani liige on juriidiline isik, püsiva esindaja vahetusest, siis puudub juriidilisel isikul selgus selles, et kes täidab juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi juriidilisest isikust juhtorgani liikme nimel. Prantsuse õiguse kohaselt on juriidilisel isikul kohustus koheselt määrata endale uus püsiv esindaja, kui eelmise püsiva

⁸⁸ C. com. art. L-225-20, art. L-225-76; vaata lähemalt P. Merle, lk 448, C. Malecki, Répertoire de droit des sociétés: Cumul des mandats sociaux; Dalloz: Paris, 2003 (actualisation 2016), lk 10; P. Le Cannu, Directoire et conseil de surveillance, Dalloz: Paris 2013/2015

⁸⁹ C. Malecki, lk 10; D. Lamèthe, L'approche française "du gouvernement d'entreprise", Revue internationale de droit comparé. 1999/51(4), lk 1091.

esindaja volitused on lõppenud.⁹⁰ Lisaks on juriidiline isik kohustatud teavitama teist juriidilist isikut püsiva esindaja vahetusest.⁹¹ Samas on ebaselge millised sanktsioonid või muud tagajärjed kohalduvad, kui juriidiline isik ei täida oma kohustust.⁹² Seega on võimalik püsiva esindaja vahetusest tulenevat probleemi ületada juhul, kui juriidiline isik on kohustatud teavitama püsiva esindaja vahetusest juriidilisele isikule, mille juhtorgani liige ta on.

Teise süsteemi kohaselt ei ole juriidilisel isikul teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks valimisel kohustust määrata endale füüsilisest isikust esindajat. Sellisel juhul peab juriidiline isik ise täitma juhtorgani liikme kohustusi. Samas on õiguskirjanduses leitud ja Riigikohtu poolt kinnitatud, et juriidiline isik on õiguslik abstraktsioon, kellel ei ole iseseisvat teovõimet.⁹³ Juriidiline isik realiseerib oma teovõimet üksnes oma organite kaudu.⁹⁴ Lisaks vajab juriidiline isik õiguskäibes osalemiseks ning tehingute tegemiseks tahet, mis toimiks juriidilise isiku huvides ja oleks suunatud juriidilise isiku eesmärkide saavutamisele.⁹⁵ Kuivõrd loomulikku tahet omab üksnes füüsiline isik, saab üksnes inimeste kaudu toimuda juriidilise isiku tahte kujundamine ja realiseerimine.⁹⁶ Seega ei saa juriidiline isik ise täita juriidilise isiku juhtorgani liikme hoolsus- ega lojaalsuskohustust ning samuti ei saa hinnata hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmist lähtuvalt juriidilise isiku tegevusest. Seetõttu tuleb tuvastada füüsiline isik, kes täidab juriidilise isiku nimel juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena, selleks, et selgitada välja, kas juriidiline isik on täitnud enda kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena.

Kuivõrd juriidiline isik tegutseb eelkõige oma organite kaudu⁹⁷, siis tuleks teise süsteemi puhul hinnata juriidilise isiku hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmist tema organite tegevuse alusel. Selliseks organiks on eelkõige juriidilise isiku juhatus, mis TsÜS § 34 lg 1 järgi esindab juriidilist isikut suhetes kolmandate isikutega ning kelle ülesanne on juriidilise isiku liikide eriseaduste kohaselt esindada ja juhtida juriidilist isikut.⁹⁸ See tähendab, et hinnates hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse kohase täitmise üle tuleb hinnata, kas juhatus on, esindades juriidilist isikut, mis on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, tegutsenud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena lähtuvalt teise juriidilise isiku huvidest, mitte enda

⁹⁰ P. Delebeque, F.-J. Pansier, Répertoire de droit des sociétés: Administrateur, Paris: Dalloz 2003 (actualisation 2016), lk 10-11.

⁹¹ P. Delebeque, F.-J. Pansier, lk 10-11.

⁹² Ibid.

⁹³ J. J. Du Plessis (2005), lk 53-54; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 31/3.5.1.; RKKKo 3-1-1-137-04, p 14.3.

⁹⁴ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 31/3.5.1.; RKKKo 3-1-1-137-04, p 14.3.

⁹⁵ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 31/3.5.1.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2.

⁹⁸ Vaata lähemalt ÄS § 180 lg 1, § 360 lg 1, MTÜS § 26 lg 1, TÜS § 55 lg 1, SAS § 17 lg 1, KrtS § 24 lg 1.

või juriidilise isiku, mida juhatus esindab, huvidest, teinud otsuseid piisavalt informeeritult, olnud lojaalne ning ei ole võtnud põhjendamatuid riske.

Teisalt on juriidilise isiku juhtorgan, juhatus või nõukogu, ühelt poolt sarnaselt juriidilise isikuga õiguslik abstraktsioon, kuid teiselt poolt koosneb juriidilise isiku organ liikmetest, mille kaudu juriidilise isiku organ ka tegutseb.⁹⁹ See tähendab, et juriidilise isiku organil ei saa sarnaselt juriidilise isikuga olla iseseisvat teovõimet ehk oma teovõimet saab juriidilise isiku organ realiseerida üksnes oma liikmete kaudu.¹⁰⁰ Juhul kui juhtorgani liikmed on füüsilised isikud, siis tuleks hinnata hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist lähtuvalt nende tegevusest juhtorgani liikmena. Juriidilise isiku juhtorgani tegevus loetakse TsÜS § 31 lg 5 järgi juriidilise isiku tegevuseks. Seega tuleb juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse kohase täitmise üle hinnata selle juriidilise isiku, kes on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, juhatuse liikmete tegevuse või tegevusetuse järgi.

Teise süsteemi puhul võivad probleemid tekkida eelkõige juhul, kui juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik.¹⁰¹ Sellisel juhul tuleb tuvastada füüsiline isik, kes tegutseb juriidilise isiku nimel ning tegevus omistada juriidilisest isikust juhtorgani liikmele TsÜS § 31 lg 5 alusel. Lisaks võivad probleemid tekkida juhul, kui juriidilise isiku juhtorgan volitab kolmandat isikut esindama juriidilist isikut teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse täitmisel. Sellisel juhul tuleb kolmanda isiku tegevus omistada juriidilisele isikule TsÜS § 132 lg 1 järgi. Mõlemal juhul on keeruline tuvastada konkreetset füüsilist isikut, kelle tegevust tuleks hinnata hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmisel. Õiguskirjanduses on selgitatud, et need olukorrad vähendavad õigusselgust ning õiguskindlust nii juriidilise isiku sees kui ka suhetes kolmandate isikutega.¹⁰² Need on ka peamised põhjused, miks Ühendkuningriigi õiguses ühinguõiguse reformi käigus algselt piirati juriidilise isiku valimist juhtorgani liikmeks ning hiljem tunnistati kehtetuks regulatsioon, mis lubas valida juriidilist isikut teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks.¹⁰³ Samas on võimalik seda probleemi ületada

⁹⁹ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2., § 31/3.5.2.; RKKKm 3-1-1-15-14, p 9

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Autor on siin eelkõige silmas pidanud olukorda, kus äriühingul on üheastmeline (inglise keeles *one-tier*) juhtorganite struktuur, mille liige saab olla juriidiline isik, ning kaheastmelise (inglise keeles *two-tier*) juhtorganite struktuuri puhul olukorda, kus äriühingu juhtimise ja esindamise funktsioonidega organi (Eesti õiguses juhatus) liikmeks saab olla juriidiline isik. Kui kaheastmelise juhtorganite struktuuri puhul on järeelvalve ning nõuandva funktsiooniga organi (Eesti õiguses nõukogu) liikmeks juriidiline isik, siis ei teki sellist probleemi, kuivõrd see organ ei esinda juriidilist isikut. Seega ei tegutseks see organ ka juriidilise isiku seadusjärgse esindajana teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena.

¹⁰² B. Hannigan (2009), lk 139; J. L. Yap (2012), lk 581, J. Ellis (2016), lk 205-206.

¹⁰³ Modernising Company Law, lk 31-32; Company Law Reform, lk 24.

kehtestades regulatsiooni, mille kohaselt peab juriidiline isik määrama füüsilisest isikust püsiva esindaja, kes täidab juriidilise isiku ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena. Sellise lahenduse on valinud nii Prantsuse õigus kui ka Euroopa Liidu õigus *Societas Europaea* regulatsioonis.

Kokkuvõtvalt tuleb juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist hinnata vastavalt sellele, kuidas on tegutsenud juriidilist isikut esindavad isikud – kas füüsilisest isikust püsiv esindaja või selle puudumisel juriidilise isiku juhtorgan või juriidilise isiku poolt volitatud kolmas isik. See tähendab, et selleks, et hinnata kas juriidilisest isikust juhtorgani liige on olnud hoolas ja lojaalne, võtnud vastu otsuseid informeeritult, lähtunud juriidilise isiku huvidest ja eesmärkidest ning võtnud üksnes põhjendatud riske juriidilisele isikule, tuleb lähtuda juriidilist isikut esindava isiku tegevusest. Juriidilise isiku püsiva esindaja tegevus või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku tegevus tuleb omistada juriidilisest isikust juhtorgani liikmele TsÜS § 132 lg 2 järgi. Juriidilise isiku juhatuse tegevus tuleb omistada juriidilisest isikust juhtorgani liikmele TsÜS § 31 lg 5 järgi. Keerulisem on tuvastada juriidilise isiku esindaja tegevust juhul, kui juriidilist isikut esindab selle juriidilise isiku juhatuse, mille liige on samuti juriidiline isik. Sellisel juhul tuleb tuvastada see füüsiline isik, kes tegutseb juriidiliste isikute taga.

2.2. Lojaalsuskohustuse alakohustuste kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele

2.2.1. Hääleõiguse piirangu kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele

Lojaalsuskohustust on Eesti õiguses väljendatud ja täpsustatud ka mitmete instrumentide kaudu, mis on sätestatud juriidilise isiku liikide eriseadustes.¹⁰⁴ Sõltumata juriidilise isiku liigist – kas äriühingud, mille esmane eesmärk on kasumi teenimine, või liikmete ühendused nagu mittetulundusühing, korteriühistu või sihtasutus, mis täidavad oma põhikirjalisi eesmärke¹⁰⁵ – on kaks peamist lojaalsuskohustuse alakohustust hääleõiguse piirang¹⁰⁶ ning esindusõiguse piirang¹⁰⁷. Üldiselt on kõikide eraõiguslike juriidilise isiku liikide puhul tegemist samasisuliste piirangutega. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul tõusetuvad küsimused – kuidas hinnata lojaalsuskohustuste alakohustuste täitmist ning kas

¹⁰⁴ K. Saare (2010), lk 489; K. Saare jt. (2015), lk 143-144, P. Varul jt. (2010). TsÜS § 35/3.3.1.

¹⁰⁵ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 25/3.2.; K. Saare jt. (2015), lk 41-44.

¹⁰⁶ Vaata lähemalt ÄS § 177 lg 1, § 303 lg 1, MTÜS § 22 lg 4, TÜS § 44.

¹⁰⁷ Vaata lähemalt ÄS § 181 lg 3, § 307 lg 3, MTÜS § 27 lg 5, TÜS § 58 lg 3, SAS § 18 lg 4.

lojaalsuskohustuse alakohustused laienevad ka juriidilisest isikust juhtorgani liikmele ja juriidilise isiku esindajale.

Hääleõiguse piirang tähendab seda, et juhul kui juriidilise isiku juhtorgani liige on ka juriidilise isiku liige, osanik või aktsionär ning juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid otsustavad vastava juhtorgani liikme vabastamist kohustusest või vastutusest, juriidilise isiku ning juhtorgani liikme vahelise tehingu tegemist või muid küsimusi, mis puudutavad selle juhtorgani liikme tegevusi juriidilise isiku juhtorgani liikmena, siis nendel juhtudel ei või vastav juriidilise isiku juhtorgani liikmest juriidilise isiku liige, osanik või aktsionär ise hääletada.¹⁰⁸ Sellise regulatsiooni eesmärk on vältida huvide konflikti olukorda juriidilise isiku juhtorgani liikme ning juriidilise isiku vahel.¹⁰⁹ Sellisel juhul ei sõltu juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride otsus juriidilise isiku liikmest, osanikust või aktsionärist juhtorgani liiget puudutavas küsimuses sellest juriidilise isiku liikmest, osanikust või aktsionärist.

Riigikohus laiendas oma 10. jaanuari 2012. aasta lahendis nr 3-2-1-144-11 hääleõiguse piirangut ka juhuks, kui otsustatakse tehingu tegemist või kohtuvaidluse pidamist juhtorgani liikme 100% kontrolli all oleva äriühinguga. Riigikohus selgitas, et 100% osalus äriühingus annab sellele ainuosanikule selles äriühingus tegevuse üle äriseadustiku järgi täieliku kontrolli. Sellisel juhul tekivad osanikul majanduslikud huvid seoses tema kontrolli all oleva äriühinguga ning majanduslike huvide konflikti äriühingu osanikust juhtorgani liikme ja äriühingu vahel tuleb eeldada.¹¹⁰ Seega selle Riigikohtu lahendi kohaselt on piiratud ka juriidilise isiku liikmest, osanikust või aktsionärist juriidilise isiku juhtorgani liikme hääleõigus küsimustes, mis puudutavad selle juriidilise isiku juhtorgani liikme täieliku kontrolli all oleva juriidilise isikuga seotud küsimusi. Riigikohus on oma seisukohta kinnitanud ka oma 26. aprilli 2017. aasta lahendis nr 3-2-1-26-17.¹¹¹

Juhul, kui juriidilise isiku liikmest, osanikust või aktsionärist juhtorgani liige on juriidiline isik, siis tuleb kehtiva õiguse kohaselt piirata selle juriidilise isiku hääleõigust küsimustes, mis puudutavad konkreetselt seda juriidilist isikut ning juriidilise isiku 100% kontrolli all olevat äriühingut. Samas täidab juriidilise isiku ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena juriidilise isiku nimel juriidilise isiku esindaja. Selleks võib olla kas selle juriidilise isiku

¹⁰⁸ K. Saare jt. (2015), lk 145.

¹⁰⁹ RKTKo 3-2-1-26-17, p 11.

¹¹⁰ RKTKo 3-2-1-144-11, p 13.

¹¹¹ RKTKo 3-2-1-26-17, p 11.

juhatus, juriidilise isiku poolt määratud püsiv esindaja või juriidilise isiku poolt volitatud kolmas isik sõltuvalt sellest, millise süsteemi alusel saab juriidiline isik teise juriidilise isiku juhtorgani liige olla. Juriidilise isiku esindajal võib tekkida olukord, kus juriidilise isiku esindaja peab otsustama juriidilise isiku esindajaga või tema täieliku kontrolli all oleva juriidilise isikuga seotud küsimuste üle, esindades juriidilist isikut teise juriidilise isiku juhtorgani liikme ülesannete täitmisel. Kuigi juriidilise isiku esindaja peab ühelt poolt lähtuma juriidilise isiku huvidest, keda ta esindab, ning teiselt poolt lähtuma selle juriidilise isiku huvidest, mille liige, osanik või aktsionär ning juhtorgani liige on teine juriidiline isik¹¹², võib juriidilist isikut esindades tekkida huvide konflikt olukorras, kus juriidilise isiku esindaja peab otsustama tema või tema täieliku kontrolli all oleva juriidilise isikuga seotud küsimuste üle. Hääleõiguse piirangu eesmärk on vältida eelnevalt kirjeldatud olukord. Seetõttu peab lojaalsuskohustusest tulenevalt hääleõiguse piirang laienema ka juriidilise isiku esindajale, kui otsustatakse küsimuse üle, mis on seotud juriidilise isiku esindajaga või juriidilise isiku esindaja täieliku kontrolli all oleva juriidilise isikuga.

2.2.2. Esindusõiguse piirangu kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele

Lojaalsuskohustuse teine väljendus kehtivas õiguses on juriidilise isiku juhtorgani liikme esindusõiguse piirang. Esindusõiguse piirangu kohaselt on juriidilise isiku juhtorgani liige õigustatud tegema iseendaga tehingu üksnes juhul, kui tehingu tegemise ning selle tingimused on juhtorganist kõrgemalseisev organ (juriidilise isiku liigist lähtuvalt juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride koosolek või juriidilise isiku nõukogu) heaks kiitnud.¹¹³ Sellise regulatsiooni eesmärk on sarnaselt hääleõiguse piirangule vältida huvide konflikti olukorda. Juhul kui kõrgemalseisva organi liikmed on tehingu heaks kiitnud ning jõudnud järeldusele, et tehingu tegemine juriidilise isiku juhtorgani liikmega on selle juriidilise isiku huvides, siis on huvide konflikti olukord piisaval määral maandatud ning lojaalsuskohustus juriidilise isiku ees täidetud. Kõrgemalseisva organi nõustumust tehinguga ei ole vaja ainult juhul, kui tehing tehakse juriidilise isiku igapäevases majandustegevuses kauba või teenuse turuhinna alusel.¹¹⁴

Sarnaselt hääleõiguse piirangule tuleks huvide konflikti vältimiseks esindusõiguse piirangut laiendada ka tehingutele juriidilise isiku juhtorgani liikme kontrolli all olevate juriidilistele

¹¹² P. Merle, lk 448-449.

¹¹³ K. Saare jt. (2015), lk 145; RKTKo 3-2-1-26-17, p 9.

¹¹⁴ Ibid.

isikutele. Riigikohus on oma 26. aprilli 2017. aasta lahendis nr 3-2-1-26-17 laiendanud esindusõiguse piirangut tehingutele, mis sõlmitakse juriidilise isiku juhtorgani liikme 100% kontrolli all oleva äriühinguga.¹¹⁵ Riigikohus lähtus oma lahendist nr 3-2-1-144-11, kus hääleõiguse piirangu kohta käivat normi tõlgendas Riigikohus laiendavalt kohaldades seda ka juriidilise isiku liikmest, osanikust või aktsionärist juhtorgani liikme täieliku kontrolli all olevatele äriühingutele.¹¹⁶ Riigikohus põhjendas seda huvide konflikti vältimise eesmärgiga, sest juriidilise isiku juhtorgani liikmel võib tehingut tehes tekkida soov eelistada oma majanduslikke huve äriühingu omadele.¹¹⁷ Tehingu tegemine võib otseselt tuua kasu juriidilisele isikule, mille üle omab kontrolli juriidilise isiku juhtorgani liige. Seega laieneb esindusõiguse piirang juriidilise isiku ja juriidilise isiku juhtorgani liikme kontrolli all oleva juriidilise isiku vahelistele tehingutele. See tähendab, et juriidilise isiku ja juriidilise isiku juhtorgani liikme ning juriidilise isiku ja juriidilise isiku juhtorgani liikme kontrolli all oleva äriühinguga tehingu tegemiseks, mis väljub juriidilise isiku igapäevasest majandustegevusest ning mis ei vasta kauba või teenuse turuhinnale, peab sellise tehingu ja sellise tehingu tingimused heaks kiitma juriidilise isiku juhtorganist kõrgemalseisev organ.

Seega eelnevast tulenevalt on juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul esindusõiguse piirangu kohaselt juriidilisest isikust juhtorgani liige õigustatud tegema tehingut iseenda ja juriidilise isiku või juriidilisest isikust juhtorgani liikme kontrolli all oleva juriidilise isiku ja juriidilise isikuga, mille juhtorgani liige on ta, juhul, kui juriidilise isiku kõrgemalseisev organ on selle heaks kiitnud. Samas täidab juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesandeid juriidilise isiku esindaja. Seetõttu tõusetub küsimus, kas esindusõiguse piirang peaks laienema ka tehingutele isikuga, kes esindavad juriidilist isikut teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena, ning selle isiku kontrolli all oleva juriidilise isikuga. Juriidilise isiku esindajaks on selle juriidilise isiku juhatus, juriidilise isiku poolt volitatud kolmas isik või juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiv esindaja. Ka juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja puhul säilib sama huvide konflikti olukord, mida esindusõiguse piiranguga üritatakse vähendada, juriidilise isiku esindaja ja selle juriidilise isiku vahel, mille juhtorgani liige teine juriidiline isik on.

Huvide konflikti vältimiseks ning samasuguse lojaalsuskohuste ulatuse nagu füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liikmega tagamiseks, peab esindusõiguse piirang laienema

¹¹⁵ RKTko 3-2-1-26-17, p 10.

¹¹⁶ RKTko 3-2-1-144-11, p 13; RKTko 3-2-1-26-17, p 11.

¹¹⁷ RKTko 3-2-1-26-17, p 10.

ka juriidilise isiku ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja vahelistele tehingutele, mis väljuvad juriidilise isiku igapäevasest majandustegevusest. See tähendab, et juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul on juriidilise isiku ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme, juriidilise isiku ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme kontrolli all oleva juriidilise isiku, juriidilise isiku ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja ning juriidilise isiku juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja kontrolli all oleva juriidilise isiku vaheline tehing tühine, kui tehinguga ei ole nõustunud juriidilise isiku kõrgemal seisev organ.

Oma lahendis nr 3-2-1-26-17 laiendas Riigikohus ka esindusõiguse piirangut tehingutele juriidilise isiku ja juriidilise isiku juhtorgani liikme ja tema abikaasa 100% kontrolli all olevale äriühingule. Riigikohus leidis, et kui juriidilise isiku juhtorgani liikme ja tema abikaasa vahel on varaühisus, siis on äriühingu potentsiaalseks lepingupartneriks oleva äriühingu ja juhatuse liikme majanduslikud huvid suurel määral sarnased.¹¹⁸ Selleks, et saavutada samasugune tulemus juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul, tuleks esinduspiirangut laiendada ka tehingutele juriidilise isiku ning juriidilise isiku juhtorgani liikmest juriidilise isiku püsiva esindaja ja tema abikaasa, juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku ja tema abikaasa ning juriidilise isiku juhatuse liikme ja tema abikaasa 100% kontrolli all oleva äriühingu vahel.

Kokkuvõtvalt laieneb esindusõiguse piirang tehingutele nii juriidilisest isikust juhtorgani liikmega, juhtorgani liikme 100% kontrolli all oleva juriidilise isikuga, juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindajaga ning selle esindaja 100% kontrolli all oleva juriidilise isikuga. Samuti on piiratud juriidilisest isikust juhtorgani liikme õigus esindada juriidilist isikut tehingutes selle juriidilise isiku esindaja ja selle esindaja abikaasa kontrolli all olevale äriühingule.

2.2.3. Konkurentsikeelu ja ärisaladuse hoidmise kohustuse kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikmele

Lisaks lojaalsuskohustuse peamistele instrumentidele – hääleõiguse piiramine ja esindusõiguse piiramine, mis on kehtestatud kõikide juriidilise isikute liikide puhul, on ühinguõiguses lojaalsuskohustuse väljendusteks ka konkurentsikeeld ning ärisaladuse hoidmise kohustus.¹¹⁹ Konkurentsikeelu eesmärk on piirata äriühingu juhtorgani liikme õigust

¹¹⁸ RKTko 3-2-1-26-17, p 10.

¹¹⁹ Vaata lähemalt ÄS § 95, § 185, § 312, § 324, § 62.

olla füüsilisest isikust ettevõtja äriühinguga samal tegevusalal, olla äriühinguga samal tegevusalal tegutseva täis- või usaldusühingu osanik või olla samal tegevusalal tegutseva teise äriühingu juhtorgani liige. Konkurentsikeeld ei piira juhtorgani liikme osaluse omamist teises äriühingus, sh samal tegevusalal tegutsevas äriühingus.¹²⁰ Ärisaladuse hoidmise kohustuse eesmärk on tagada, et juriidilist isikut puudutav informatsioon ei satuks kolmandate isikute kätte olukorras, kus sellise informatsiooni sattumisel kolmandate isikute kätte tooks see kaasa äriühingu konkurentsivõime kahjustamise või tekitaks juriidilisele isikule muul viisil kahju. Seega peab juriidilisel isikul olema põhjendatud huvi, miks vältida sellise informatsiooni sattumist kolmandate isikute kätte.¹²¹

Juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme puhul tuleb konkurentsikeelu täitmist hinnata lähtuvalt sellest, kas juriidiline isik on järginud konkurentsikeelust tulenevaid piiranguid. Ärisaladuse hoidmise kohustuse puhul on juriidilisest isikust juhtorgani liikmel samuti ärisaladuse hoidmise kohustus. Ei ole üheselt selge, kas nii konkurentsikeeld kui ka ärisaladuse hoidmise kohustus peaksid kohalduma ka juriidilist isikut esindavale isikule. Näiteks on Prantsuse õiguses sätestatud, et juriidilise isiku poolt määratud püsivale esindajale kohalduvad samasugused õigused ja kohustused nagu kohalduksid püsivale esindajale, kui ta oleks enda nimel valitud juriidilise isiku juhtorgani liikmeks.¹²² See tähendab, et kui juriidilise isiku juhtorgani liikmel on konkurentsikeeld, siis kohaldub konkurentsikeeld ka juriidilise isiku poolt määratud püsivale esindajale. Kuivõrd püsiv esindaja on üldjuhul seotud selle juriidilise isikuga, mille juhtorgani liige on teine juriidiline isik, keda ta esindab, siis tuleks lojaalsuskohustuse eesmärgi täitmiseks laiendada konkurentsikeeldu ka juriidilise isiku püsivale esindajale. Samuti on juriidilise isiku püsiva esindaja puhul reaalselt võimalik tuvastada kas püsiv esindaja tegutseb samal tegevusalal nagu juriidiline isik. Juriidilist isikut igakordse volituse alusel esindava isiku puhul on keerulisem tuvastada, kas see isik järgib konkurentsikeeldu või mitte. Samuti võib see isik pidevalt muutuda. Seega ei ole põhjendatud konkurentsikeelu laiendamine ka juriidilise isiku poolt igakordselt volitatud esindajale. Kui juriidilist isikut esindab juriidilise isiku juhatuse, siis peab konkurentsikeeld kohalduma ka juriidilise isiku juhatuse liikmetele.

Ärisaladuse hoidmise kohustust peab täitma nii juriidilise isiku juhtorgan kui ka juhtorgani poolt igakordselt volitatud kolmas isik ning juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust

¹²⁰ K. Saare jt. (2015), lk 145-146

¹²¹ Ibid., lk 146.

¹²² P. Merle, lk 448-449; C. Malecki, p 22-23; P. Le Cannu, p 148.

püsiv esindaja. See on põhjendatud eelkõige seetõttu, et juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena täidavad juriidilise isiku nimel füüsilised isikud. Neile laienevad esindussuhtest tulenevalt kõik kohustused ja ka õigused, mis laienevad juriidilisele isikule kui teise juriidilise isiku juhtorgani liikmele. Lisaks selle saab ärisaladus teatavaks selle juriidilise isiku füüsilisest isikust esindajale. Kui ärisaladuse hoidmise kohustus ei laieneks juriidilise isiku esindajale, siis ei ole tagatud, et ärisaladus jääb kaitstuks ning juriidilise isiku esindajad ei avalda ärisaladust kolmandatele isikutele. Seega laieneb ärisaladuse hoidmise kohustus ka juriidilise isiku nimel teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi täitvale isikule.

Lojaalsuskohustuse alakohustused, hääleõiguse piirang, esindusõiguse piirang, konkurentsikeeld ja ärisaladuse hoidmise kohustus, mis on sätestatud juriidilise isiku liikide eriseadustes, kohalduvad ka juriidilisest isikust juhtorgani liikmele. Kuivõrd juriidilise isiku ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena täidab juriidilise isiku nimel juriidilise isiku esindaja, siis üldjuhul laienevad need kohustused ka juriidilise isiku esindajale. Selline laiendamine on põhjendatud juriidilise isiku juhtorgani liikme lojaalsuskohustuse eesmärgi täitmisega, milleks on huvide konflikti vältimine juriidilise isiku ja selle juriidilise isiku juhtorgani liikme vahel. Üksnes konkurentsikeelu laiendamine juriidilist isikut esindavale kolmandale isikul, kes on volitatud juriidilise isiku poolt, ei ole põhjendatud, sest isik võib erineda igas olukorras, mis muudab konkurentsikeelu järgimise tuvastamise väga koormavaks juriidilisele isikule, kelle juhtorgani liige on teine juriidiline isik.

2.3. Korterühistu valitseja hoolsuskohustuse sisu ja hoolsus- ja lojaalsuskohustuse täitmine valitseja poolt korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kontekstis

Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses on loodud alus, mille kohaselt on võimalik korteriühistu juhatuse asemele korteriomaniike üldkoosolekul valida juriidilisest isikust valitseja, kes juhib ja esindab korteriühistut korteriühistu juhatuse asemel. Vastavalt KrtS § 26 lg 3 kohaldatakse valitseja valimisele, tegevusele ja vastutusele korteriühistu juhatuse kohta sätestatud. Kuivõrd korteriühistu juhatuse asemele juriidilise isiku juhtorgan TsÜS § 31 lg 2 mõttes, siis kohalduvad valitseja tegevusele ka TsÜS § 35, mis sätestab hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse juhtorgani liikmetele. Seega peab valitseja korteriühistu juhatust asendava organina täitma oma kohustusi vajaliku hoolsuse määraga ning olema korteriühistule lojaalne. Vastavalt KrtS § 24 lg 1 kohaldatakse korteriühistu juhatusele korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud mittetulundusühingute seaduse

§ 26 lõigetes 2–3 ning §-des 27–29 ja 32 mittetulundusühingu juhatuse kohta sätestatud. MTÜS § 32 lg 1 täpsustab mittetulundusühingu juhatuse liikme hoolsuskohustust võrreldes TsÜS § 35 sätestatud kohustusega. MTÜS § 32 lg 1 kohaselt peab mittetulundusühingu juhatuse liige oma kohustusi täitma juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega. Seega tulenevalt KrtS § 24 lg 1 ja MTÜS § 32 lg 1 peab ka korteriühistu juhatuse liige täitma oma kohustusi juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega. Seetõttu lähtuvalt KrtS § 26 lg 3 ja MTÜS § 32 lg 1 peab ka valitseja täitma oma kohustusi korteriühistut esindades ja juhtides juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega.

Lisaks tuleb konkreetse hoolsuskohustuse sisu määratlemisel arvestada üldiste põhimõtetega juriidiliste isikute õiguses. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskirjas on selgitatud, et kuigi korteriühistu juhatusele ning seetõttu ka valitsejale kohaldub mittetulundusühingu regulatsioon, mis nõuab juhatusele üksnes käitumist tavaliselt oodatava hoolsusega, tuleks arvestada ka valitseja eripäraga.¹²³ Nimelt on valitseja juriidiline isik, kes eelduslikult tegutseb oma majandus- ja kutsetegevuses, ning üldjuhul võib eeldada, et korteriomanike koosolek valib juhatuse asemel valitseja juhatuse ülesandeid täitma selleks, et korteriühistu juhtimisega tegeleks professionaal, kellel on olemas vajalikud teadmised ja oskused. Seetõttu oodatakse valitsejalt ka kõrgemat hoolsust kui keskmise mittetulundusühingu juhatuse liikmelt. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskirjas on jõutud järeldusele, et valitsejalt oodatav hoolsus on samasugune nagu äriühingu juhatuse liikmel.¹²⁴ Äriseadustikus on sätestatud äriühingu juhatuse liikmelt oodatav hoolsus korraliku ettevõtja hoolsuse määraga. Seega peaks ka valitseja oma kohustusi korteriühistus täitma mitte tavaliselt oodatava hoolsusega vaid korraliku ettevõtja hoolsusega.

Riigikohus on oma 4. märtsi 2015. aasta lahendis nr 3-2-1-169-14 selgitanud, et lisaks eri liikide juriidiliste isikute juhatuse liikmete hoolsusstandardi sisu erinevusele võib hoolsusstandard erineda ka tulenevalt juriidilise isiku tegevusalast ja tegevuse ulatusest.¹²⁵ Riigikohus on samas lahendis selgitanud veelgi, et juhul kui juriidilise isiku, ka korteriühistu, juhatuse liige on mingi valdkonna asjatundja, on selle juhatuse liikme hoolsusstandard kõrgem, kui tavalisel juhatuse liikmel. Riigikohus on selgitanud veel, et sellise hoolsusstandardi kohaldamiseks on vajalik, et oleks selgelt tuvastatud, et juhatuse liige on ka

¹²³ Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskiri lk 52.

¹²⁴ Vaata osaühingu juhatuse hoolsuskohustuse kohta ÄS § 187 lg 1 ja aktsiaseltsi juhatuse liikme hoolsuskohustuse kohta ÄS § 315 lg 1.

¹²⁵ RKTko 3-2-1-169-14, p 19.

vastava valdkonna asjatundja.¹²⁶ Põhimõtteliselt on selle lahendiga Riigikohus möönnud, et isegi kui seaduses on sätestatud juhatusest liikmelt tavaliselt oodatav hoolsusstandard, siis olukorras, kus juhatuse liige tegutseb oma majandus- ja kutsetegevuses ning on vastava valdkonna professionaal, siis kohaldub sellele juhatuse liikmele ka kõrgendatud hoolsusstandard hoolsuskohustuse sisustamisel.

Valitsejaks olek eeldab, et juriidiline isik pakub professionaalsel tasemel kinnisvara haldamise teenust.¹²⁷ Seetõttu peaks valitsejale kui professionaalile, kes tegutseb oma majandus- ja kutsetegevuses, kohalduma ka kõrgemad standardid. See on kooskõlas ka eelnevalt selgitatud hoolsuskohustuse sisuga, mille kohaselt tuleb iga juhtumi puhul vastavalt konkreetsetele asjaoludele selgitada välja, millisele käitumisstandardile peab isiku tegevus vastama. Seega peab valitseja esindades ja juhtides korteriühistut tegutsema korraliku ettevõtja hoolsusega, juhul kui valitseja on oma majandus- ja kutsetegevuses tegutsev isik.

Kuivõrd valitseja on juriidiline isik, kellel puudub iseseisev teovõime ning kes realiseerib oma teovõimet füüsiliste isikute kaudu, tekib küsimus, kuidas hinnata valitseja hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist. Lähtuvalt KrtS § 28 lg 1 peab valitseja oma kohustuse täitmiseks määrama majahalduri. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses ei ole sätestatud majahaldurile valitsejast erinevat hoolsus- ja lojaalsuskohustust. Vastavalt korteriomandi- ja korteriühistu regulatsioonile ning TsÜS § 132 lg 1 tuleb majahalduri tegevus omistada valitsejale. Kui korteriühistut esindab suhetes kolmandate isikutega valitseja nimel valitseja juhatuse liige ja mitte majahaldur, siis tuleb hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist hinnata lähtuvalt valitseja juhatuse liikme tegevusest. Seega tuleb valitseja hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse hindamisel, s.t. hindamaks kas valitseja oma kohustusi korteriühistu esindamisel ja juhtimisel täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega ning lähtunud korteriühistu huvidest, lähtuda majahalduri või valitseja juhatuse liikme tegevusest valitseja ülesannete täitmisel.

Kokkuvõtvalt juhul kui valitseja tegutseb oma majandus- ja kutsetegevuse raames, on korteriühistu valitsejal hoolsuskohustuse kohaselt kohustus tegutseda korralikult ettevõtjalt oodatava hoolsusega. See tähendab, et valitseja peab korteriühistu juhatuse kohustusi täitma

¹²⁶ RKTko 3-2-1-169-14, p 20.

¹²⁷ Samale järeldusele valitseja kui professionaali kohta on jõudnud ka P. Pärna oma artiklis. Vaata lähemalt P. Pärna. "Seadus muudab korteriomandite valitsemist" Tallinn: Maaleht (2014) – <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/seadus-muudab-korteriomandite-valitsemist?id=69452621> (27.04.2017)

sellise hoolsusega, mida rakendaks teine korralik ettevõtja korteriühistu juhatuse liikmena. Valitseja hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist tuleb hinnata vastavalt majahalduri või valitseja juhatuse liikme tegevusele või tegevusetusele. Kui majahaldur või valitseja juhatuse liige ei ole täitnud valitseja nimel korteriühistu juhatuse hoolsuskohustust ja lojaalsuskohustust, siis ei ole hoolsuskohustust ega lojaalsuskohustust täitnud ka valitseja.

3. KAHJU HÜVITAMISE NÕUE JURIIDILISEST ISIKUST JUHTORGANI LIIKME VASTU

3.1. Juriidilise isiku kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu

Juriidilise isiku juhtorgani liikme tsiviilõigusliku vastutuse eesmärgiks juriidilise isiku ees on eelkõige hüvitada juriidilisele isikule kahju, mis on tekkinud seoses juhtorgani liikme poolt juhtorgani liikme kohustuste rikkumise tõttu.¹²⁸ Tsiviilseadustiku üldosa seadus sätestab juriidilise isiku juhtorgani liikme tsiviilõigusliku vastutuse üldpõhimõtted juriidilise isiku ees. TsÜS § 37 lg 1 esimese lause kohaselt vastutavad juriidilise isiku juhtorgani liikmed, kes on oma kohustuse rikkumisega tekitanud kahju juriidilisele isikule, juriidilise isiku ees solidaarselt. TsÜS § 37 lg 2 teise lause kohaselt ei vastuta juhtorgani liige, kui ta tegutses vastavalt juriidilise isiku üldkoosoleku või muu pädeva organi õiguspärasele otsusele. Seega on juriidilisel isikul kahju hüvitamise nõue juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu, kui juriidilise isiku juhtorgani liige on oma kohustusi rikkunud ning juriidilisele isikule on tekkinud selle kohustuse rikkumisel kahju ning juriidilise isiku juhtorgani liige ei tegutsenud vastavalt juriidilise isiku üldkoosoleku või muu pädeva organi otsuse kohaselt.

Juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu juriidilise isiku kahju hüvitamise nõude eeldused on järgnevad:

1. kehtiv ametisuhe juriidilise isiku juhtorgani liikme ja juriidilise isiku vahel,
2. juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumine tegevuse või tegevusetusega,
3. kahju tekkimine juriidilisele isikule,
4. põhjuslik seos juriidilisele isikule tekkinud kahju ja juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumise vahel,
5. juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus kohustuse rikkumise eest,
6. juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutust välistavate asjaolude puudumine (eelkõige TsÜS § 37 lg 1 lause 2 ja juriidilise isiku liikide eriseadustest tulenevad piirangud).¹²⁹

Olenemata sellest, et eelnevalt nimetatud juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu juriidilise isiku kahju hüvitamise nõude eeldused on välja kujunenud olukorras, kus juriidilise isiku juhtorgani liige on üldjuhul füüsiline isik, tuleb lähtuda ka juriidilisest isikust juhtorgani

¹²⁸ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.1.

¹²⁹ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.1. jj., K. Saare jt. (2015), lk 158, RKTKo 3-2-1-197-13, p 14.

liikme vastutuse korral samadest eeldustest. Üldjuhul valitakse isik juriidilise isiku juhtorgani liikmeks juriidilise isiku üldkoosolekul.¹³⁰ Erandkorras on võimalik, et isik on määratud juriidilise isiku juhtorgani liikmeks kohtulahendi alusel.¹³¹ Seega on juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja juriidilise isiku vahel kehtiv ametisuhe, kui juriidilisest isikust juhtorgani liige on valitud kooskõlas kehtiva õigusega juriidilise isiku juhtorgani liikmeks ja tema volitused ei ole lõppenud või kui eriseaduse kohaselt on võimalik juriidilise isiku juhtorgani liige määrata kohtulahendiga, siis sellise kohtulahendi jõustumisega.

Vastutuse teine eeldus on juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumine tegevuse või tegevusetusega. Kohustuse rikkumise puhul on oluline, et tegemist oleks ametisuhtest tuleneva kohustusega.¹³² See tähendab, et kohustus, mida juriidilise isiku juhtorgani liige on rikkunud, peab olema seotud konkreetselt juhtorgani liikme kohustustega, näiteks pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumine. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul on kohustuse rikkumise tuvastamine üks peamisi probleemikohti. Seda eelkõige selle tõttu, et juriidilisel isikul puudub vaba tahe otsuse tegemiseks ning juriidiline isik tegutseb üksnes oma organite kaudu.¹³³ Seega tekib küsimus, et kelle tegevust tuleb hinnata selleks, et tuvastada, kas juriidiline isik on rikkunud juhtorgani liikme kohustusi tegevuse või tegevusetuse tõttu.

Siinkohal tuleb eristada kahte olukorda: olukorda, kus juriidiline isik peab oma kohustuste täitmiseks teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena valima endale füüsilisest isikust püsiva esindaja, ja olukorda, kus juriidiline isik ei pea endale valima füüsilisest isikust esindajat. Esimese olukorra puhul tuleb järeldada, et juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuse rikkumise tuvastamiseks tuleb tuvastada, kas juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiv esindaja on oma tegevuse või tegevusetusega rikkunud juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustust. Füüsilisest isikust püsiva esindaja tegevus tuleb TsÜS § 132 lg 1 alusel omistada sellele juriidilisele isikule, mille esindaja füüsiline isik on. Juriidiline isik kasutab füüsilisest isikust püsivat esindajat pidevalt oma majandus- ja kutsetegevuses ning füüsilisest isikust püsiva esindaja tegevus või tegevusetus on otseselt seotud juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste täitmisega. Seega tuleb juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuse täitmise rikkumisel hinnata, kas juriidilise isiku püsiv esindaja on juriidilist isikut esindades rikkunud juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustusi. Samale järeldusele on jõutud ka Prantsuse õiguses, kus juriidilisest isikust juhtorgani liige peab määrama endale

¹³⁰ Vaata lähemalt ÄS § 184 lg 1, § 309 lg 1, § 319 lg 1, MTÜS § 19 lg 1 p 2, TÜS § 60 lg 1, SAS § 19 lg 1.

¹³¹ Vaata lähemalt ÄS § 184 lg 6, § 319 lg 6, MTÜS § 30, TÜS § 61 lg 3, SAS § 20.

¹³² K. Saare jt. (2015), lk 159.

¹³³ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 36/3.2.

füüsilisest isikust püsiva esindaja, on kohtupraktikas ja õiguskirjanduses leitud, et juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumiseks tuleb tuvastada juriidilise isiku püsiva esindaja kohustuse rikkumine.¹³⁴

Teise olukorra puhul ei ole niivõrd selge, kelle tegevusest või tegevusetusest tuleb lähtuda juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste rikkumise tuvastamiseks. Kehtivas õiguses ja õiguskirjanduses on tunnustatud, et juriidiline isik tegutseb eelkõige oma organite kaudu.¹³⁵ Samuti on kehtivas õiguses sätestatud, et juriidilise isiku juhatust või seda asendavat organi loetakse suhetes teiste isikutega juriidilise isiku seaduslikuks esindajaks. Teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena tekib juriidilisel isikul suhe teise isikuga. Lisaks sellele on juriidilise isiku liikide eriseadustes sätestatud, et juhatust või seda asendav organ esindab konkreetset juriidilist isikut.¹³⁶ Juriidilise isiku juhtorgani tegevus juriidilise isiku nimel tuleb lugeda juriidilise isiku tegevuseks TsÜS § 31 lg 5 alusel. Seega tuleb lähtuda juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuse rikkumise tuvastamiseks, kas juriidilise isiku juhtorgan, esindades juriidilist isikut, on oma tegevuse või tegevusetusega rikkunud juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustust. Selline juhtorgani tegevus loetakse juriidilise isiku tegevuseks. Juhul kui juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik, siis tuleb selles ahelas tuvastada füüsiline isik, kes tegutseb juriidiliste isikute nimel.

Põhimõtteliselt on teisel juhul võimalik, et juriidilise isiku juhtorgan volitab kolmandat isikut tegutsema juriidilise isiku nimel teise juriidilise isiku juhtorgani liikme ülesannete täitmiseks. Volitades kolmandat isikut tegutsema juriidilise isiku nimel tuleb kohustuse täitmist hinnata selle kolmanda isiku tegevusest lähtuvalt. Kolmanda isiku tegevus omistatakse juriidilisele isikule, mida ta esindab, TsÜS § 132 lg 1 alusel. Olukorras, kus juriidilist isikut esindab igakordselt volitatud kolmas isik ning ei ole võimalik tuvastada, kas juriidilisest isikust juhtorgani liige on täitnud oma kohustusi, siis tõusetub küsimus, et kas juriidiline isik volitades juriidilist isikut esindama kolmanda isiku, kelle tegevust ei ole võimalik tuvastada, on rikkunud juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsuskohustust. See tähendab, et juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsuskohustuse sisuks on ka see, et juriidiline isik peab tagama, et teda esindaks isik, kes on usaldusväärne ja vajaliku kompetentsiga ning sobib tegutsema juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindajana.

¹³⁴ P. Delebecque et F.-J. Pansier, lk 24 p 98; Cour d'Appel de Paris, 15 févr. 1990, D. 1990, IR 80.

¹³⁵ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2., § 31/3.5.; RKKKm 3-1-1-15-14, p 9; M. Vutt (2008), lk 78.

¹³⁶ Vaata lähemalt ÄS § 180 lg 1, § 360 lg 1, MTÜS § 26 lg 1, TÜS § 55 lg 1, SAS § 17 lg 1, KrtS § 24 lg 1.

Kahju hüvitamise nõude kolmanda eeldusena peab juriidilisele isikule olema tekkinud kahju. Kahju hindamisele kohaldatakse VÕS § 127 jj.¹³⁷ Neljanda eeldusena peab kohustuse rikkumise ja tekkinud kahju vahel olemas põhjuslik seos tulenevalt VÕS § 127 lg 4. Nii kahju hindamine kui ka põhjusliku seose tuvastamine ei erine, kui juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik, seetõttu ei peatuta neil kahel eeldusel lähemalt käesolevas magistritöös.¹³⁸

Kahju hüvitamise nõude viies eeldus on juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus kohustuse rikkumise eest. Juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse regulatsioon on võlaõigusseaduses sätestatud vastutuse regulatsioonist erinev.¹³⁹ VÕS § 103 lg-s 1 on sätestatud, et võlgnik vastutab kohustuse rikkumise eest, välja arvatud, kui rikkumine on vabandatav. Juriidilise isiku liikide eriseadustes on vastutus seotud hoolsusstandardiga. Juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste rikkumisel eeldatakse, et juriidilise isiku juhtorgani liige vastutab kohustuse rikkumise tulemusena tekitatud kahju eest. Juriidilise isiku juhtorgani liikmel on võimalik see ümber lükata tõendades, et ta on tegutsenud vastavalt temalt nõutud hoolsusstandardile.¹⁴⁰ Osaühingute, aktsiaseltside ja tulundusühistute puhul peab juhtorgani liige tõendama, et ta on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega.¹⁴¹ Mittetulundusühingu seaduse, sihtasutuse seadus ja ka uue korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kohaselt peab juhtorgani liikme vastutusest vabanemiseks tõendama, et ta on oma kohustusi täitnud tavaliselt oodatava hoolsusega.¹⁴² Seega on erinevat liiki juriidiliste isikute puhul erinev hoolsusstandard – korraliku ettevõtja hoolsus või tavaliselt oodatav hoolsus. Korraliku ettevõtja hoolsuse puhul tuleb Riigikohtu seisukoha järgi hinnata, kuidas käituks sellises olukorras keskmine heas usus tegutsev professionaal.¹⁴³ Tavaliselt oodatava hoolsuskohustuse puhul ei tule üldjuhul mitte hinnata, kuidas oleks tegutsenud sellises olukorras professionaal, vaid konkreetse juriidilise isiku juhtorgani liikmega sarnane heas usus tegutsev mõistlik isik.¹⁴⁴ Seega tuleb vastutuse vältimiseks juriidilisest isikust juhtorgani liikmel tõendada, et juriidilisest isikust juhtorgani liige on täitnud oma kohustusi vastavalt temalt nõutavale hoolsusstandardile.

¹³⁷ Vaata lähemalt K. Saare jt. (2015), lk 159 jj, P. Varul jt. VÕS § 127/4. jj. – Võlaõigusseadus I Üldosa (§§ 1-207) Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: 2016 Juura.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ K. Saare jt. (2015), lk 163, P. Varul jt. (2010). § 37/3.2.2.

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Vaata lähemalt ÄS § 187 lg 2, § 315 lg 2, § 327 lg 2, TÜS § 63¹ lg 2.

¹⁴² Vaata lähemalt MTÜS § 32 lg 2, SAS § 23 lg 2, KrtS § 24 lg 1.

¹⁴³ RKTKo 3-2-1-33-10, p 18.

¹⁴⁴ RKTKo 3-2-1-169-14, p 13, 19.

Kuivõrd hoolsusstandardi hindamisel tuleb lähtuda konkreetsetest asjaoludest, tõusetub küsimus, et kas juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsusstandardi määratlemisel tuleb lähtuda juriidilisest isikust tulenevate asjaoludest ja ka juriidilise isiku esindajast tulenevatest asjaoludest. Sarnaselt hoolsuskohustuse sisustamisele tuleks ka vastutuse välistamise hoolsusstandardi puhul jõuda järeldusele, et arvestada tuleks üksnes juriidilisest isikust tulenevate asjaoludega. Eelkõige seetõttu, et juriidilise isiku liikmed, aktsionärid või osanikud on valinud juriidilise isiku juhtorgani liikmeks teise juriidilise isiku, tuleb järeldada, et juriidilise isiku juhtorgani liikmele kohaldub hoolsusstandard, mis lähtub selle juriidilise isikuga seotud asjaoludest ning mitte juriidilisest isikust juhtorgani liikme enda poolt määratud esindajaga seotud asjaoludest.¹⁴⁵ Seega kui juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid on valinud juriidilise isiku juhtorgani liikmeks isiku tema kvalifikatsiooni tõttu, siis tuleks selle juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutusele kohaldada temalt oodatavat hoolsust ning mitte tema poolt määratud esindajalt oodatavat hoolsust.

Eelnevast tulenevalt tuleb järeldada, et vastutuse välistamiseks tuleks lähtuda sellest, kuidas oleks käitunud juriidilisele isikule vastav heas usus tegutsev ja oodatava hoolsusega käituv isik samas olukorras. See tähendab, et kas see isik oleks käitunud samas olukorras sarnaselt nagu tegutses juriidilise isiku esindaja arvestades juriidilise isiku hoolsusstandardit. Selline järeldus tagab, et oleksid kaitstud juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride huvid, kuivõrd üldjuhul valivad just nemad juhtorgani liikmed. Juhul, kui hoolsusstandardit hinnatakse selle järgi, kes esindab juriidilist isikut tema tegevuses teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena, siis ei oleks ka olulist vahet, kelle juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid on juhtorgani liikmeks valinud, sest nemad ei saa enam mõjutada, kelle määrab juriidiline isik oma ülesandeid täitma.¹⁴⁶ Lisaks sellele eksisteerib ka oht, mida ka õiguskirjanduses on esile tõstetud, et juriidiline isik määrab iga kord erineva isiku juriidilist isikut esindama.¹⁴⁷ Seega tuleb hoolsusstandardi sisustamisel lähtuda teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks valitud juriidilisest isikust tulenevatest asjaoludest ning mitte juriidilist isikut esindavast isikust tulenevatest asjaoludest.

Viimaseks eelduseks on vastutust välistavate asjaolude puudumine. Esimene vastutust välistav asjaolu on see, et juriidilise isiku juhtorgani liige tõendab, et juriidilise isiku juhtorgani liige täitis oma kohustusi järgides ettenähtud hoolsusstandardit. Teine vastutust

¹⁴⁵ G. Spindler, E. Stilz (2015), zum Kommentar § 76, Rn. 120.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Modernising Company Law lk 31-32. Company Law Reform, lk 24; G. Spindler, E. Stilz (2015), kommentaar § 76 juurde, äärenumber 120.

välistav asjaolu tuleneb TsÜS § 37 lg 1 teisest lausest, mille kohaselt ei vastuta juriidilise isiku juhtorgani liige, kui ta tegutses vastavalt juriidilise isiku üldkoosoleku või muu pädeva organi õiguspärasele otsusele. Nimetatud pädeva organi puhul on silmas peetud juriidilise isiku juhtorgani suhtes kõrgemalt seisvat organi, näiteks juriidilise isiku üldkoosolek või nõukogu olemasolul juriidilise isiku nõukogu.¹⁴⁸ Seega kui juriidilise isiku juhtorgani liikmeks on teine juriidiline isik, siis ei vabane juriidiline isik vastutusest, kui selle juriidilise isiku enda organ on võtnud vastu otsuse, et juriidiline isik peab teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena käituma kindlaks määratud viisil. Oluline on üksnes see, kas selle juriidilise isiku organ, mille juhtorgani liige on teine juriidiline isik, on võtnud vastu otsuse, mis oli aluseks juhtorgani liikme tegevusele.

Kolmas vastutust välistav asjaolu on juriidilise isiku poolne tahteavaldus, millega piiratakse juhtorgani liikme vastutust juhtorgani liikme vastutust piirava kokkuleppega või juriidilise isiku kõrgemalseisva organi otsusega vastutusest vabastamise kohta.¹⁴⁹ Vastutust piirava kokkuleppe puhul tuleb üldjuhul järeldada, et juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse piiramisel on piiratud ka juriidilist isikut esindava isiku vastutus. Juriidilise isiku esindajal ei ole üldjuhul eraldiseisvat vastutust sätestatud. Juriidiline isik vastutab oma esindajate tegevuse eest TsÜS § 132 lg 1 alusel juhul, kui juriidiline isik kasutab neid isikuid oma majandus- ja kutsetegevuses pidevalt ning kui kahju on tekkinud seoses selle isiku käitumise ning temast tulenevad asjaoludega juriidilise isiku majandus- või kutsetegevuses. Kui juriidilist isikut esindab juriidilise isiku juhatuse liige, siis loetakse tema tegevus juriidilise isiku tegevuseks TsÜS § 31 lg 5 järgi. Seetõttu ei saa ka õigusaktis iseseisva aluse puudumisel esitada juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja vastu kahju hüvitamise nõuet juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumise korral.

Neljas vastutust välistav asjaolu on TsÜS § 37 lg 4 sätestatud nõude aegumise vastuväide, mille kohaselt on juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu esitatava nõude aegumistähtaeg viis aastat kohustuse rikkumisest. Aegumise vastuväite hindamisel ei tulene erisusi sellest, et juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik.¹⁵⁰

Kokkuvõtvalt tuleb järeldada, et kehtiva regulatsiooni kohaldamisel juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse puhul juriidilise isiku ees saab vastutusele võtta ka juriidilisest isikust teise

¹⁴⁸ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.5.1.; K. Saare jt. (2015), lk 169.

¹⁴⁹ K. Saare jt. (2015), lk 170 jj.

¹⁵⁰ Vaata aegumise vastuväite kohta lähemalt P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.5.3.

juriidilise isiku juhtorgani liikme. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt kohustuse rikkumise ja vastutusest välistavate asjaolude hindamisel tuleb arvestada juriidilisest isikust tulenevate eripäradega. Arvestada tuleb eelkõige sellega, et juriidilise isiku nimel täidab juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesandeid sõltuvalt kohalduvast süsteemist kas juriidilise isiku püsiv esindaja, juriidilise isiku juhtorgan või muu isik, kelle juriidiline isik on volitanud juriidilise isiku ülesandeid täitma. Kohustuse rikkumisel tuleb tuvastada, kas juriidilise isiku esindaja on rikkunud täites juriidilise isiku nimel juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustusi. Juriidilise isiku esindaja käitumine tuleb vastavalt sellele, kes juriidilist isikut esindab, lugeda juriidilise isiku tegevuseks TsÜS § 31 lg 5 alusel või omistada juriidilisele isikule TsÜS § 132 lg 1 alusel. Vastutuse tuvastamisel tuleb selgitada välja kas juriidiline isik oma esindajate kaudu on tegutsenud temalt oodatava hoolsusstandardiga, milleks võib olla korraliku ettevõtja hoolsus või juhatuse liikmelt tavaliselt oodatav hoolsus. Selleks tuleb selgitada välja, kas teine juriidilise isikuga sarnane isik oleks samas olukorras tegutsenud selliselt nagu tegutses juriidilise isiku esindaja. Kahju määramisel ja põhjusliku seose hindamisel ei tulene erisusi sellest, et juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik. Juriidiline isik ei saa õigusaktis iseseisva aluse puudumisel esitada juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja vastu kahju hüvitamise nõuet juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumise korral.

3.2. Juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride ning kolmanda isiku kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu

3.2.1. Juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu

Üldjuhul ei ole juriidilise isiku liikmetel, osanikel või aktsionäridel võimalik juriidilise isiku juhtorgani liiget oma kohustuse rikkumise tõttu vastutusele võtta.¹⁵¹ Erandjuhtudel on võimalik juhtorgani liikme otsevastutus juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride ees. TsÜS § 32 kohaselt peavad juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid ning juriidilise isiku juhtorganite liikmed omavahelistes suhetes järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huve. Sellest sättest tuleneb seadusjärgne õigussuhe juriidilise isiku liikme, osaniku või aktsionäri ning juriidilise isiku juhtorgani liikme vahel.¹⁵² Seega on

¹⁵¹ K. Saare jt. (2015), lk 182.

¹⁵² Vaata lähemalt juriidilise isiku liikme, osanike või aktsionäride kahju hüvitamise nõue kohta M. Vutt (2011), lk 25 jj; K. Saare jt. (2015), lk 182; RKTko 3-2-1-7-10, p 31.

võimalik, et kui juriidilisest isikust juhtorgani liige rikub sellest õigussuhtest tulenevat kohustust, on juriidilise isiku liikmel, osanikul või aktsionäril kahju hüvitamise nõue VÕS § 115 lg 1 alusel juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu.¹⁵³ Vastutusele kohaldub võlaõigusseaduses sätestatud üldregulatsioon, mille kohaselt eeldatakse kohustuse rikkuja vastutust välja arvatud, kui kohustuse rikkuja tõendab, et tegemist oli vääramatu jõuga.¹⁵⁴

Juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul, tekib juriidilise isiku liikmetel, osanikel või aktsionäridel kahju hüvitamise nõue juhul, kui juriidilise isiku nimel tegutsenud isik on rikkunud TsÜS § 32 sätestatud kohustust. Kohustuse rikkumist tuleb hinnata vastavalt, kas juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja tegevuse või tegevusetuse alusel, juriidilise isiku juhatuse tegevuse või tegevusetuse alusel või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku tegevuse või tegevusetuse alusel, sest juriidiline isik tegutseb füüsiliste isikute kaudu. Vastutuseks vabanemiseks peab juriidilisest isikust juhtorgani liige tõendama, et juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuse rikkumine juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja, juriidilise isiku juhatuse või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku poolt tulenes vääramatust jõust.

Juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride kahju hüvitamise nõude puhul juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu tõuseb esile küsimus ka sellest, et kas juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid saavad kahju hüvitamise nõude esitada juriidilise isiku nimel juhtorgani liikme ülesandeid täitva juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja, juriidilise isiku juhatuse või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku vastu. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme juhatuse vastu nõude esitamise välistab TsÜS § 31 lg 5, mille kohaselt loetakse juriidilise isiku organi tegevus juriidilise isiku tegevuseks. Õiguskirjanduses on selgitatud, et TsÜS § 31 lg 5 puhul on tegemist omistusunormiga, mille alusel loetakse juriidilise isiku organi, praegusel juhul juhatuse, tegevus või tegevusetus juriidilise isiku tegevuseks või tegevusetuseks.¹⁵⁵ Seetõttu ei saa juriidilisest isikust juhtorgani liikme juhatuse vastu nõuet esitada, kui juhatuse täidab juriidilise isiku nimel juhtorgani liikme ülesandeid. Juhatuse liikme tegevust juriidilise isiku nimel ei saa eristada juriidilise isiku tegevusest juriidilise isiku juhtorgani liikmena.

¹⁵³ Vaata erandite kohta kapitaliühingutes K. Saare jt. (2015), lk 182 jj. Lisaks M. Vutt (2011), lk 27.

¹⁵⁴ K. Saare jt. (2015), lk 183, vaata lähemalt võlaõigusseaduse regulatsiooni kohta P. Varul jt. (2016). VÕS § 103/4. jj., VÕS § 115/4. jj.

¹⁵⁵ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 31/3.5.2.

Juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja ning juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku vastu nõude esitamine juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride poolt on välistatud TsÜS § 132 lg 1 alusel. TsÜS § 132 lg 1 kohaselt vastutab isik teise isiku käitumise ja temast tulenevate asjaolude eest nagu oma käitumise või endast tulenevate asjaolude eest, kui ta kasutab seda isikut pidevalt oma majandus- või kutsetegevuses ja selle isiku käitumine ning temast tulenevad asjaolud on seotud isiku majandus- või kutsetegevusega. Juriidiline isik kasutab juriidilise isiku poolt määratud püsivat esindajat või juhatuse poolt volitatud kolmandat isikut oma majandus- ja kutsetegevuses. Õiguskirjanduses on selgitatud, et oluline on tuvastada, et kahju, mille teise isiku käitumine on tekitanud, peab olema otseselt seotud selle isiku majandus- ja kutsetegevusega.¹⁵⁶ Juriidiline isik kasutab neid isikuid juhtorgani liikme ülesannete täitmisel seega kui juriidilise isiku liikmetele, osanikele või aktsionäridele on tekkinud kahju juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku käitumise või nendest tulenevate asjaolude tõttu, mis on seotud juhtorgani liikme ülesannete täitmisega, siis vastutab juriidilise isiku liikmetele, osanikele või aktsionäridele kahju tekitamise eest juriidiline isik. Seetõttu ei saa nõuet esitada ka juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku vastu.

Lisaks võib TsÜS §-is 32 sätestatud üldisele nõudealusele juriidilise isiku liikme, osaniku või aktsionäri nõudeõigus tuleneda ka juriidilise isiku liikide eriseadustes sätestatud normidest. Üldjuhul vastutab juhtorgani liige üksnes süüliselt tekitatud kahju eest.¹⁵⁷ Näiteks on äriühingute puhul ÄS § 403 lg 6, § 447 lg 3 ja § 487 lg 5 sätestatud osatühingu osanike või aktsiaseltsi aktsionäridele nõudealus ühingu juhtorgani liikmete vastu süüliselt tekitatud kahju eest.¹⁵⁸ VÕS § 104 lg 2 sätestab süü vormid, milleks on hooletus, raske hooletus ja tahtlus. VÕS § 104 lg 3 sätestab, et hooletus on käibes vajaliku hoole järgimata jätmine. VÕS § 104 lg 4 kohaselt on raske hooletus käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine. Vastavalt VÕS § 104 lg 5 on tahtlus õigusvastase tagajärje soovimine võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel.¹⁵⁹

Juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul tuleb hinnata kas kahju on tekkinud juriidilise isiku nimel tegutseva isiku süülise tegevuse või tegevusetuse tõttu. Juriidilise isiku nimel saab tegutseda juriidilise isiku poolt määratud püsiv esindaja, juriidilise isiku juhatuse või juriidilise isiku poolt volitatud kolmas isik. Süü puhul tuleb tuvastada kas need isikud tegutsesid

¹⁵⁶ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 132/3.3.2.

¹⁵⁷ M. Vutt (2011), lk 33 jj.; K. Saare jt. (2015), lk 183.

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ Vaata lähemalt süü vormide kohta P. Varul jt. (2016). VÕS § 103/6. jj.

süüliselt ehk hooletult, raskelt hooletult või tahtlikult. Juriidilise isiku juhatuse puhul tuleb süüline tegevus või tegevusetus lugeda juriidilise isiku tegevuseks või tegevusetuseks TsÜS § 31 lg 5 alusel. Püsiva esindaja ning volitatud kolmanda isiku süülise tegevuse või tegevusetuse eest vastutab juriidiline isik TsÜS § 132 lg 2 järgi, kui kahju, mis on tekkinud juriidilise isiku osanikele või aktsionäridele, oli seotud juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesannete täitmisega.

Kokkuvõtvalt tuleb järeldada, et kehtiva regulatsiooni kohaselt saavad juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid esitada kahju hüvitamise nõude juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu seaduses sätestatud tingimustel. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse tuvastamiseks tuleb tuvastada kohustuse rikkumine juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja, juriidilise isiku juhatuse või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku poolt. Iseseisvalt ei saa juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid nõuet esitada juriidilise isiku nimel tegutsevate isikute vastu. Juriidilise isiku juhatuse puhul loetakse tegevus juriidilise isiku tegevuseks TsÜS § 31 lg 5 alusel. Püsiva esindaja ning volitatud kolmanda isiku tegevuse või tegevusetuse tõttu tekkinud kahju eest vastutab juriidiline isik TsÜS § 132 lg 2 järgi.

3.2.2. Kolmanda isiku kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu

Ka juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus kolmandate isikute ees on võrreldes vastutusega juriidilise isiku ees oluliselt piiratum.¹⁶⁰ TsÜS § 37 lg 2 annab aluse TsÜS § 37 lg-st 1 tuleneva nõude juriidilise isiku kasuks esitada ka kolmandal isikul, kes on juriidilise isiku võlausaldaja, kui ta ei saa oma nõudeid rahuldada juriidilise isiku vara arvelt. Vastavalt TsÜS § 37 lg-le 3 on kolmandal isikul, kes on juriidilise isiku võlausaldaja, õigus esitada TsÜS § 37 lg-s 2 nimetatud nõue ka juhul, kui juriidiline isik on nõudest juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu loobunud või sõlminud temaga kompromissilepingu. Vastavalt sama sätte teisele lausele on võlausaldajal õigus nõue esitada ka juhul, kui juhtorgani liikme vastutust on seaduses sätestatuga võrreldes piiratud. Seega on kolmandal isikul eelkõige nõudeõigus üksnes juriidilise isiku vastu. Üksnes juhul, kui juriidilise isiku varast ei ole võimalik kolmanda isiku nõuet rahuldada, on kolmandal isikul võimalus esitada nõue juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu ning sedagi eelkõige juriidilise isiku eest ning tema

¹⁶⁰ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.4.2.; K. Saare jt. (2015), lk 178 jj; K. Saare (2004), lk 163 jj.

huvides.¹⁶¹ Sellise kolmanda isiku kahju hüvitamise nõude eeldused on samad nagu juriidilise isiku kahju hüvitamise nõude eeldused TsÜS § 37 lg 1 järgi. Erinevus on üksnes see, et nõude esitab juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu juriidilise isiku asemel kolmas isik.

Kolmanda isiku otsene nõudeõigus juhtorgani liikme vastu tuleneb kahju õigusvastasest hüvitamisest vastavalt VÕS § 1043 jj.¹⁶² See tähendab, et juriidilise isiku juhtorgani liige vastutab kolmanda isiku ees õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise eest. Õiguskirjanduses on leitud, et juriidilise isiku juhtorgani liikme õigusvastane tegu võib peamiselt tuleneda kas seadusest tuleneva kohustuse rikkumisena (VÕS § 1045 lg 1 p 7) või heade kommete vastaselt tahtliku käitumise tulemusena (VÕS § 1045 lg 1 p 8).¹⁶³ Esimese õigusvastase teo puhul on eelduseks see, et juriidilise isiku juhtorgani liige on rikkunud seadusest tulenevat kohustust, näiteks pankrotiavalduse esitamise kohustus ÄS § 180 lg 5 järgi. Teise õigusvastase teo puhul on eelduseks see, et juriidilise isiku juhtorgani liige on tekitanud kolmandale isikule heade kommete vastase tahtliku käitumisega kahju kolmandale isikule.¹⁶⁴ Riigikohtu praktika kohaselt on selline nõudeõigus üldjuhul olemas siiski ainult juhul, kui juhatuse liikme tegevuse eesmärk on kolmandale isikule sellise kahju tekitamine.¹⁶⁵

Juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse hindamise eelduste täitmisel tuleb lähtuda sellest, kuidas tegutses juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste täitmisel juriidilise isiku esindaja. Juriidilise isiku esindaja võib olla kas juriidilise isiku poolt määratud püsiv esindaja, juriidilise isiku juhtorgani liige või juriidilise isiku poolt igakordselt volitatud esindaja. See tähendab, et kahju õigusvastase hüvitamise nõude eelduste täitmise hindamisel tuleb tuvastada, kas juriidilise isiku esindaja on rikkunud seadusest tulenevat kohustust või käitunud tahtlikult heade kommete vastaselt. Juriidilise isiku juhatuse puhul omistatakse selline seadusest tuleneva kohutuse rikkumine või tahtlikult heade kommete vastane käitumine juriidilisele isikule TsÜS § 31 lg 5 alusel. Püsiva esindaja ning volitatud kolmanda isiku poolt seadusest tuleneva kohutuse rikkumise või tahtlikult heade kommete vastase käitumise tõttu kolmandale isikule tekkinud kahju eest vastutab juriidiline isik TsÜS § 132 lg 2 järgi, kui kahju on tekkinud püsiva esindaja või kolmanda isiku poolt juriidilise isiku nimel juhtorgani liikme ülesannete täitmisel. Kuivõrd juriidilise isiku esindaja tegevus loetakse juriidilise isiku tegevuseks ning juriidiline isik vastutab juriidilise isiku esindaja tegevuse

¹⁶¹ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.4.2.; K. Saare jt. (2015), lk 178 jj.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ RKTKo 3-2-1-7-10, p 39.

tõttu tekkinud kahju eest, siis ei ole võimalik eraldiseisvat nõuet esitada juriidilise isiku esindaja vastu.

Eelnevat kokku võttes on kolmandal isikul kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu väga piiratud ulatuses, sest seadusega on piiratud kolmanda isiku otsene nõue juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu olenemata sellest, kas juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline või juriidiline isik. Kahju hüvitamise nõude puhul tuleb kohustuse rikkumist hinnata juriidilise isiku esindaja tegevuse või tegevusetuse kaudu. Kui juriidilise isiku esindaja on juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste täitmisel tekitanud kahju kolmandale isikule, siis vastutab selle kahju eest juriidiline isik. Juriidilise isiku juhatuse liikmest esindaja puhul omistatakse juriidilise isiku juhatuse tegevus sellele juriidilisele isikule TsÜS § 31 lg 5 alusel. Juriidilise isiku püsiva esindaja või volitatud kolmanda isikul puhul vastutab juriidiline isik tekkinud kahju eest TsÜS § 132 lg 1 alusel.

3.3. Valitseja vastutuse erisused korteriühistu kahju hüvitamise nõude korral korteriomandi- ja korteriühistuseaduse alusel

Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse kohaselt võib juhatuse asemel tegutseda juriidilisest isikust valitseja. Vastavalt KrtS § 28 lg 1 peab valitseja oma esindatava ja juhitava korteriühistu jaoks määrama füüsilisest isikust majahalduri, kes tegeleb valitseja ülesannete täitmisega selles korteriühistus. Samas ei ole korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud majahalduri iseseisvat vastutust. See tuleneb eelkõige sellest, et korteriomandi- ja korteriühistuseaduses ei ole sätestatud ka majahalduri seadusjärgset esindusõigust korteriühistu esindamiseks.¹⁶⁶ KrtS § 26 lg 3 ja § 27 sätestab üksnes valitseja vastutuse. Lisaks sellele ei ole majahalduri ja korteriühistu vahel lepingulist suhet. Seega ei saa majahaldur vastutada ka lepingulisest suhtest tuleneva vastutuse kaudu. Kui majahaldur on tekitanud korteriühistule või kolmandale isikule kahju valitseja ülesannete täitmisel vastutab majahalduri tegevuse eest valitseja TsÜS § 132 lg 1 alusel.

KrtS § 26 lg 3 kohaselt kohaldub valitseja vastutusele korteriühistu juhatuse kohta sätestatu, mis omakorda viitab mittetulundusühinguseaduse regulatsioonile. MTÜS § 32 lg 2 sätestab juhatuse liikme vastutuse mittetulundusühingu ees. MTÜS § 32 lg 2 esimese lause kohaselt vastutavad juhatuse liikmed, kes on oma kohustuste rikkumisega tekitanud mittetulundusühingule kahju, tekitatud kahju hüvitamise eest solidaarselt. Selline regulatsioon

¹⁶⁶ Vaata lisaks korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskiri, lk 54.

on kooskõlas TsÜS § 37 lg 1 esimese lausega. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse regulatsioonist on erinev MTÜS § 32 lg 2 teine lause, mille kohaselt vabaneb vastutusest juhatuse liige, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega. Seega eeldatakse üldjuhul ka korteriühistute puhul, et korteriühistu juhatuse liige vastutab kohustuse rikkumise eest, välja arvatud kui ta tõendab, et ta tegutses juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega.

Kuivõrd KrtS § 26 lg 3 kohaselt kohaldub valitseja vastutusele korteriühistu juhatuse kohta sätestatu, siis eeldatakse valitseja poolt kohustuse rikkumisel, et valitseja vastutab korteriühistule tekitatud kahju eest välja arvatud, kui valitseja tõendab, et ta on tegutsenud valitsejalt tavaliselt oodatava hoolsusega. Samas on korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskirjas argumenteeritud, et kuivõrd valitseja on juriidiline isik, kes üldjuhul tegutseb oma majandus- ja kutsetegevuses juhtides ja esindades korteriühistut, siis on valitsejalt oodatav hoolsus ka kõrgem.¹⁶⁷ Sellest tulenevalt on korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskirjas jõutud seisukohale, et valitsejalt oodatav hoolsusstandard on korraliku ettevõtja hoolsus nagu see on reguleeritud osaühingute ja aktsiaseltside puhul ÄS § 187 lg-s 2 ja § 315 lg-s 2.¹⁶⁸

Ühelt poolt sätestab korteriomandi- ja korteriühistuseadus selgelt KrtS § 26 lg-s 3, et valitseja vastutusele kohaldatakse korteriühistu juhatuse kohta sätestatut, mis tähendab, et kohaldub mittetulundusühingute seaduses sätestatud regulatsioon, mille kohaselt piisab vastutuse välistamiseks, kui juhatuse liige tõendab, et on oma kohustusi täitnud juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega. Teiselt poolt valitakse üldjuhul juriidilisest isikust valitseja korteriühistut juhtima, sest korteriühistu liikmete endil puudub tahe ning ka vajalikud teadmised ning oskused juhtida korteriühistut ning liikmed soovivad, et juhatuse asemel tegutseks juhatust asendav organ juriidilisest isikust valitseja. Seejuures eeldatakse, et üldjuhul tegutseb juriidiline isik oma majandus- ja kutsetegevuses, mis tähendab, et juriidilisest isikust valitsejale võib kohalduda ka kõrgem hoolsusstandard, kui mittetulundusühingute seaduses sätestatud hoolsusstandard.

Sarnaselt valitseja hoolsuskohustuse sisustamisel tuleb samadel põhjustel jõuda järeldusele, et vastutusest vabanemise hoolsusstandard võib olla kõrgem, kui mittetulundusühingute seaduses sätestatud hoolsusstandard. Kuivõrd juriidilisest isikust valitseja tegutseb üldjuhul

¹⁶⁷ Vaata lisaks korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskiri, lk 52.

¹⁶⁸ Ibid., lk 52.

majandus- ja kutsetegevuses ning on oma valdkonna asjatundja, siis kohaldub juriidilisest isikust valitsejale ka kõrgem hoolsusstandard, milleks võib asjaoludest tulenevalt olla ka korraliku ettevõtja hoolsus. Riigikohus on oma 4. märtsi 2015. aasta lahendis nr 3-2-1-169-14 lahendis selgitanud, et juhul kui juriidilise isiku, ka korteriühistu, juhatuse liige on mingi valdkonna asjatundja, on selle juhatus liikme hoolsusstandard kõrgem, kui tavalisel juhatusel liikmel. Riigikohus on selgitanud veel, et sellise hoolsusstandardi kohaldamiseks on vajalik, et oleks selgelt tuvastatud, et juhatuse liige on ka vastava valdkonna asjatundja.¹⁶⁹ Seega vabaneb valitseja vastutusest korteriühistu ees, kui valitseja tõendab, et valitseja on oma kohustusi korteriühistus täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega. Lisaks tuleb arvesse võtta, et valitseja kohustusi korteriühistus täidab valitseja poolt määratud füüsilisest isikust majahaldur. Seetõttu vabaneb valitseja vastutusest, kui valitseja tõendab, et majahaldur on valitseja ülesandeid täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega ehk teine isik, täites valitseja ülesandeid majahaldurina ning järgides korraliku ettevõtja hoolsust, oleks tegutsenud samamoodi nagu kohustust rikkunud majahaldur.

Teoreetiliselt on võimalik, et korteriühistut esindab suhetes teiste isikutega valitseja juhatuse liige. Vastavalt KrtS § 63 lg 4 kantakse valitseja andmed korteriühistu registrikaardile korteriühistute registrisse. KrtS § 26 lg 3 ja KrtS § 24 lg 1 koosmõjus on valitsejal seadusjärgne õigus esindada korteriühistut, sest valitseja on korteriühistu juhatuse asemel tegutsev organ, mille ülesanne on ka esindada korteriühistut. Valitseja on juriidiline isik, mis tegutseb oma organite kaudu.¹⁷⁰ Juriidilise isiku esindusorgan on juhatus.¹⁷¹ Seega saab valitseja nimel täita valitseja ülesandeid valitseja juhatus. Valitseja juhatuse andmed on kättesaadavad registrist, sest valitseja kui juriidilise isiku kohta on olemas registrikanne äriregistris, kus on märgitud valitseja juhatuse liikmed.¹⁷² Vastavalt ÄS § 34 lg 2 kehtib kolmanda isiku suhtes kanne õigena ning nendele andmetele saavad tugineda kolmandad isikud.¹⁷³ Seega saab teine isik suhetes korteriühistuga kontrollida, kas valitsejat esindaval isikul on seadusjärgne esindusõigus olemas. Kui sellisel juhul teeb korteriühistu nimel valitseja eest majahalduri asemel tehingu valitseja juhatuse liige, siis on tegemist kehtiva tehinguga. Kui selle tehingu tegemisega on valitseja juhatuse liige rikkunud valitseja kohustust ning seetõttu on tekkinud korteriühistule kahju, siis vastutab valitseja sellise

¹⁶⁹ RKTko 3-2-1-169-14, p 20.

¹⁷⁰ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 31/3.5.2., RKKKm 3-1-1-15-14, p 9.

¹⁷¹ K. Saare jt. (2015), lk 92; Vaata lähemalt ÄS § 180 lg 1, § 360 lg 1, MTÜS § 26 lg 1, TÜS § 55 lg 1, SAS § 17 lg 1, KrtS § 24 lg 1.

¹⁷² Vaata lähemalt ÄS § 145 lg 1 p 5, § 251 p 5, § 387 p 10, MTÜS § 10 lg 1 p 4, TÜS § 8 p 4, SAS § 14 lg 1 p 5, KrtS § 63 lg 4 p 5.

¹⁷³ Vaata lähemalt K. Saare jt. (2015), lk 54 jj.

rikkumise eest.¹⁷⁴ Valitseja vabaneb vastutusest, kui valitseja tõendab, et valitseja juhatuse liige on valitseja ülesandeid täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega ehk teine isik, täites valitseja ülesandeid valitseja juhatuse liikmena ning järgides korraliku ettevõtja hoolsust, oleks tegutsenud samamoodi nagu kohustust rikkunud valitseja juhatuse liige.

Lisaks valitseja vastutusele korteriühistu ees on korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud ka valitseja juhatuse liikme täiendav vastutus valitseja poolt korteriühistule tekitatud kahju eest. Tegemist on iseseisva kahju hüvitamise nõude alusega. Vastavalt KrtS § 27 lg 1 esimesele lausele juhul, kui valitseja on tekitanud oma kohustuste rikkumisega kahju korteriühistule ja korteriühistu ei saa oma nõudeid rahuldada valitseja vara arvelt, vastutab korteriühistule tekitatud kahju eest ka isik, kes oli valitseja juhatuse liige kahju tekkimise ajal. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskirjas on selgitatud, et selle sätte eesmärgiks on lahendada vastuolu kehtiva regulatsiooniga.¹⁷⁵ Tavapäraselt piiramatu vastusega juhatuse liikme asemel tegutseb valitsejana juriidiline isik, mille vastutus võib olla juriidilise isiku liigist tulenevalt piiratud.¹⁷⁶ KrtS § 27 lg 1 teise lause kohaselt vabaneb valitseja juhatuse liige vastutusest, kui ta tõendab, et nii valitseja kui ka tema ise valitseja juhatuse liikmena on oma kohustusi täitnud juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega. Seega peab valitseja juhatuse liige vastutusest vabanemiseks tõendama, et valitseja on oma kohustusi ning valitseja juhatuse liige on valitseja juhatuse liikme kohustusi täitnud juhatuse liikmelt oodatava hoolsusega. Seega näeb KrtS § 27 lg 1 teine lause valitseja juhatuse liikmele vastutusest vabanemise võimaluse.

Magistritöö autori arvates ei lähe valitseja juhatuse liikme vastutusest vabanemise alus kokku juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse suhtes Eesti õiguses kehtiva regulatsiooniga. Nimelt on juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse vabanemise aluseks see, et juriidilise isiku juhtorgani liige tõendab, et ta on tegutsenud juriidilise isiku juhtorgani liikmelt oodatava hoolsusega või korraliku ettevõtja hoolsusega sõltuvalt sellest, millise juriidilise isiku liigiga on tegemist. See on põhjendatud, sest juriidilise isiku juhtorgani liikme mõjusfääris on üksnes tema enda tegevus. Samuti vastutab juriidilise isiku juhtorgani liige enda tegevuse eest ning juhul, kui juriidilise isiku juhtorgani liige suudab tõendada, et ta on tegutsenud temalt oodatava hoolsusega, siis peaks juhtorgani liige ka vastutusest vabanema. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses on sätestatud teisiti. Lisaks sellele, et valitseja juhatuse liige peab

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse seletuskiri, lk 53

¹⁷⁶ Ibid.

tõendama, et tema on käitunud temalt oodatava hoolsusega, peab valitseja juhatuse liige ka vastutusest vabanemiseks tõendama, et valitseja on tegutsenud valitsejalt oodatava hoolsusega. Seega on valitseja juhatuse liikmele kehtestatud kahekordne tõendamise kohustus vastutuse vabanemiseks korteriühistu ees.

Lisaks on praktiliselt võimatu valitseja juhatuse liikme vastutusest vabanemine vastutust välistavate asjaolude esinemisel kahekordse tõendamise kohustuse tõttu. Vastavalt KrtS § 27 lg 1 vabaneb valitseja juhatuse liige vastutusest, kui valitseja juhatuse liige tõendab esiteks seda, et ta ise on oma kohustusi täitnud tavaliselt oodatava hoolsusega, ning ka seda, et valitseja on oma kohustusi täitnud temalt oodatava hoolsusega. Seejuures on valitseja vastutuse vabanemise aluseks, et valitseja tõendab, et valitseja on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega. Seega olukorras, kus valitseja vastutusest vabanemise hindamisel on leitud, et valitseja ei ole oma kohustusi täitnud vajaliku hoolsusega ning jõutakse KrtS § 27 lg 1 esimeses lauses sätestatud olukorrani, kus korteriühistu ei saa oma nõudeid rahuldada valitseja arvelt ning võimalik on esitada kahju hüvitamise nõue valitseja juhatuse liikme vastu, ei olegi valitseja juhatuse liikmel võimalik vastutusest vabaneda isegi, kui ta ise käitus juhatuse liikmelt oodatava hoolsusega. Kui juhatuse liige suudaks tõendada, et valitseja on oma kohustusi täitnud temalt oodatava hoolsusega, siis oleks valitseja vabanenud vastutusest korteriühistu ees vastavalt MTÜS § 32 lg 2 teisele lausele enne, kui oleks saanud tekkida korteriühistu nõudeõigus valitseja juhatuse liikme vastu. Samuti on väga raske ette kujutada sellist valitseja poolset kohustuse rikkumist, kus kohustuse rikkumisega ei rikkunud valitseja temalt oodatavat hoolsusstandardit. Seetõttu ei ole valitseja juhatuse liikmel tegelikult võimalik vastutusest üldse vabaneda, kui korteriühistu esitab nõude KrtS § 27 lg 1 alusel ning nõude muud eeldused on täidetud.

Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses on sätestatud valitseja vastutus korteriühistu ees. See tähendab, et korteriühistu saab kahju hüvitamise nõude esitada valitsejale. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses ei ole kehtestatud majahalduri iseseisvat vastutust korteriühistu ees. Majahalduri käitumise tõttu tekkinud kahju eest vastutab valitseja TsÜS § 132 lg 1 alusel. Seega valitseja vastu nõude esitamisel tuleb kohustuse rikkumist hinnata majahalduri tegevuse kaudu. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse regulatsiooni kohaselt on võimalik, et valitseja ülesandeid täidab valitseja juhatus. Seega tuleb sellisel juhul kohustuse rikkumist hinnata valitseja juhatuse tegevuse kaudu. Lisaks tegutseb valitseja üldjuhul majandus- ja kutsetegevuses ning on oma valdkonna asjatundja. Seetõttu kohaldub juriidilisest isikust valitsejale ka kõrgem hoolsusstandard, milleks võib asjaoludest tulenevalt olla ka korraliku

ettevõtja hoolsus. Seega vabaneb valitseja vastutusest, kui ta tõendab, et ta on oma kohustusi täitnud temalt oodatava hoolsusstandardiga. Tavapärasest juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse regulatsioonist juriidilise isiku ees on erinev see, et juhul kui korteriühistu nõude rahuldamiseks ei jätku valitseja varast, vastutab kahju hüvitamise eest ka valitseja juhatuse liige. Valitseja juhatuse liige vabaneb vastutusest, kui nii valitseja kui ka tema ise valitseja juhatuse liikmena on oma kohustusi täitnud juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega. Õigusteoreetiliselt võib valitseja juhatuse liikmel olla vastutusest vabanemise alus, kuid selle aluse kasutamine praktikas on peaaegu võimatu.

3.4. Läbiva vastutuse kontseptsiooni ning teiste vastutuse laiendamise võimaluste kohaldamine juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse puhul

Eesti õiguses on juriidilise isiku juhtorgani liikme regulatsioon üles ehitatud selliselt, et juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline isik.¹⁷⁷ Kui füüsiline isik rikub oma kohustusi juriidilise isiku juhtorgani liikmena ning tekitab sellega kahju juriidilisele isikule, siis vastutab see füüsiline isik kogu oma varaga.¹⁷⁸ Seega on tavapäraselt juriidilise isiku juhtorgani liikmel piiramatu vastutus. Kui juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik, on olukord erinev. Sõltuvalt juriidilise isiku liigist on võimalik, et juriidiline isik vastutab nii enda varaga kui ka juriidilise isiku liikmete või osanike varaga.¹⁷⁹ Äriseadustik sätestab juriidilise isiku liigid, millel on piiratud vastutus. Nendeks on osaühing ja aktsiaselts.¹⁸⁰ Seega juhul, kui juriidilise isiku juhtorgani liikmeks on juriidiline isik, mis tegutseb osaühingu või aktsiaseltsi vormis, siis on sellise juriidilise isiku vastutus piiratud. Selline regulatsioon asetab juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja füüsilisest isikust juhtorgani liikme ebavõrdsesse positsiooni. Õiguskirjanduses on peetud seda ka peamiseks probleemiks juriidilisest isikust juhtorgani liikme puhul.¹⁸¹ Sõltumata sellest, kas juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline isik või juriidiline isik, peab vastutus juriidilise isiku juhtorgani liikmel olema võimalikult sarnane. Juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse regulatsiooni eesmärk on tagada, et juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumisel ning sellega kahju tekitamisel juriidilisele

¹⁷⁷ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 31/3.6.

¹⁷⁸ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.; K. Saare jt. (2015), lk 156 jj.

¹⁷⁹ K. Saare jt. (2015), lk 43-45.

¹⁸⁰ Vaata lähemalt ÄS § 135 lg 2, § 221 lg 2.

¹⁸¹ S. Bainbridge, M. T. Henderson, „Boards-R-Us: Reconceptualizing Corporate Boards“, Stanford Law Review 2014/66, lk 1109 Arvutivõrgus: http://chicagounbound.uchicago.edu/journal_articles/ (29.04.2017); S. Bainbridge (2017), lk 19 jj.

isikule, vastutaks juriidilise isiku juhtorgani liige rikkumise eest ning hüvitaks juriidilisele isikule tekkinud kahju.¹⁸²

Juhul, kui juriidiline isik, mis tegutseb teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena, tegutseb osaühingu või aktsiaseltsi vormis on tegemist piiratud vastutusega juriidilise isikuga. Piiratud vastutus tähendab, et kui kahjunõuet ei ole võimalik rahuldada juriidilise isiku varast, siis jääb võlausaldaja nõue üldjuhul rahuldamata, sest vara puudumisel ei saa nõuet rahuldada juriidilise isiku osanike või aktsionäride vara arvelt.¹⁸³ Nimelt on piiratud vastutusega äriühingud üles ehitatud selliselt, et äriühingu osanikud ja aktsionärid vastutavad üksnes selles ulatuses, mis nad on äriühingu osa- või aktsiakapitali tasunud.¹⁸⁴ Seda ka juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse puhul, kui juriidiline isik tegutseb osaühingu või aktsiaseltsi vormis. Piiratud vastutusega juriidilise isiku puhul on küll kehtivas õiguses sätestatud miinimumkapitali suurus ning põhikirjaga võib ette näha reservkapitali suuruse, kuid see ei piira juriidilise isiku võimalust võtta endale kohustusi, mis ületavad mitmekordselt juriidilise isiku osa- või aktsiakapitali ning selle olemasolul reservkapitali suurust.¹⁸⁵ Juriidilise isiku vastutuse edasikandumise piiramine juriidilise isiku osanikele või aktsionäridele on seotud sellega, et juriidilist isikut käsitletakse eraldiseisva isikuna oma osanikest või aktsionäridest. Kuivõrd tegemist on eraldiseisva isikuga, mis tegutseb oma aktsionäridest või osanikest eraldi, ei tohiks ka juriidilise isiku vastutus edasi kanduda.¹⁸⁶

Juriidilise isiku vastutus teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena ei kandu üldjuhul edasi ka isikutele, kes täidavad juriidilise isiku nimel juhtorgani liikme ülesandeid. Seda eelkõige seetõttu, et juriidilise isiku juhtorgani liikme tegevus tuleb lugeda juriidilise isiku tegevuseks vastavalt TsÜS § 31 lg-le 5. Samuti vastutab TsÜS § 132 lg 1 kohaselt juriidiline isik püsiva esindaja või volitatud kolmanda isiku käitumise või tulenevate asjaolude eest nagu oma käitumise või endast tulenevate asjaolude eest. Samuti peetakse õiguskirjanduses juriidilise isiku juhtorganite ning juriidilist isikut esindavate kolmandate isikute käitumist juba dogmaatiliselt juriidilise isiku käitumiseks, sest ilma juriidilise isiku juhtorganite tegevuseta

¹⁸² K. Saare jt. (2015), lk 156; P. Varul jt. (2010). TsÜS § 37/3.; P. Varul jt. (2016). VÕS § 115/4. jj.

¹⁸³ K. Saare jt. (2015), lk 44-45.

¹⁸⁴ F. H. Easterbrook and D. R. Fischel, Limited Liability and the Corporation. – University of Chicago Law Review 1985/52, lk 90.

¹⁸⁵ Vaata lähemalt ÄS § 135, § 136, § 160, § 221, § 222, § 336; K. Saare (2004), lk 195 jj; K. Saare jt. (2015), lk 265 jj.

¹⁸⁶ I. M. Wormser, Piercing the Veil of Corporate Entity, 12 Columbia Law Review 1912/496, S. M. Bainbridge & M. T. Henderson, Limited liability: A Legal and Economic Analysis, UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2016, lk 45

ei ole võimalik juriidilisel isikul endal tegutseda.¹⁸⁷ Juriidilise isiku juhtorganid ning füüsilised isikud, kes täidavad juriidilise isiku nimel juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesandeid, realiseerivad juriidilise isiku tahet ning lähtuvad selle juriidilise isiku huvidest.¹⁸⁸ Seetõttu ei vastuta üldjuhul juriidilise isiku juhtorgani liige, püsiv esindaja ega volitatud kolmas isik juriidilise isiku, mille juhtorgani liige on teine juriidiline isik, ees juriidilise isiku poolt tekitatud kahju eest. Seega on füüsilisest isikust juhtorgani liikme ning juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse olemus erinev.

Juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse olemuse erinevus füüsilisest isikust juhtorgani liikme vastutusest asetab juhtorganite liikmed ebavõrdsesse olukorda. See võib omakorda kaasa tuua olukorra, kus tavapäraselt füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorganite liige soovib tegutseda juriidilise isiku kaudu vastutuse vähendamiseks. Samas ei saa olla juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme regulatsiooni eesmärgiks luua alternatiiv füüsilisest isikust juhtorgani liikmele selleks, et juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutust piirata.¹⁸⁹ Sellise regulatsiooni eesmärgiks on luua alternatiiv, mis võimaldab korteriühistu näitel vähendada juriidilise isiku liikmete halduskoormust valdkonnas, milles nad ei ole pädevad. Ka äriühingute puhul võimaldab juriidilise isiku valimine teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks vähendada halduskoormust. Kui tavapäraselt füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liige valitakse enamusosaluse omaja poolt, et enamusosaluse omaja huvid oleksid maksimaalset hästi kaitstud, siis võimaldab juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme regulatsioon määrata juriidilise isiku juhtorgani liikmeks teise juriidilise isiku. Sellega kaob kohustus valida juriidilisele isikule uus juhtorgani liige kui tavapäraselt füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liikmel lõppeb suhe juriidilise isikuga, mille eestvedamisel valiti füüsiline isik juriidilise isiku juhtorgani liikmeks. Õiguskirjanduses on toodud välja, et juriidilisest isikust juhtorgani liige aitab võtta vastu paremaid otsuseid, sest juriidiline isik on olemas vahendid olukorra paremaks hindamiseks ning kõigi argumentide kaalumiseks. Lisaks tõstab juriidilisest isikust juhtorgani maine ka selle juriidilise isiku mainet, mille juhtorgani liige on teine juriidiline isik, aitades kaasa juriidilise isiku tegevuse arendamisele.¹⁹⁰

Füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse ja juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse ulatuse erisust on võimalik ületada kehtestades

¹⁸⁷ K. Saare (2004), lk 156 jj.

¹⁸⁸ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 31/3.5.1. RKKKm 3-1-1-15-14, p 9.

¹⁸⁹ S. Bainbridge jt. (2014), lk 1111.

¹⁹⁰ S. Bainbridge (2017), lk 13; J. Ellis (2016), lk 208; BIS (2014), lk 9 jj.

erandid piiratud vastutusest. Esimeseks võimaluseks on rakendada läbiva vastutuse kontseptsiooni.¹⁹¹ Anglo-ameerika õigusriikidest pärinev ning Kontinentaal-Euroopa õiguskorras tunnustatud läbiva vastutuse kontseptsiooni (nn *lifting/piercing corporate veil*) kohaselt on erandjuhtudel võimalik, et ei kehti juriidilise isiku ja juriidilise isiku liikme, osanike või aktsionäride varalise eraldatuse põhimõte.¹⁹² Läbiva vastutuse põhimõtte rakendamisel tõusetub küsimus sellest, et millistel juhtudel tuleb eirata juriidilist isikut kui eraldiseisvat õigussubjekti ebaõigluse ja avaliku huvi häirimise vältimiseks.¹⁹³ Läbiva vastutuse põhimõtte rakendamise peamine eesmärk on vähendada ebaõiglust tulenevalt sellest, et teatud liiki juriidilisel isikul on piiratud vastutus.¹⁹⁴ Samas ei ole läbiva vastutuse põhimõtte rakendamise eesmärgiks kaotada täielikult juriidilise isiku iseseisva isikuna tunnustamist ning läbi vastutuse põhimõtte rakendamine peaks olema võimalik üksnes erandlikes olukordades.¹⁹⁵ Nendeks erandjuhtudeks on õiguskirjanduses ja kohtupraktikas peetud eelkõige olukordi, kus on toimunud juriidilise isiku ja juriidilise isiku osaniku või aktsionäri varade segunemine, juriidilise isiku osanike või aktsionäride tegevuse tulemusena on juriidiline isik alakapitaliseeritud või juhul kui juriidilise isiku osanikud või aktsionärid on juriidilisest isikust viinud välja juriidilise isiku varad selliselt, et juriidilisel isikul on tekkinud makseraskused.¹⁹⁶ Samuti on läbiva vastutuse kontseptsiooni rakendamist peetud põhjendatuks juhul, kui juriidilise isiku kasutamine on pettusliku eesmärgiga.¹⁹⁷ Nii kohtupraktikas kui ka õiguskirjanduses on leitud, et läbiva vastutuse eesmärk on tagada, et füüsiline isik ei kasutaks juriidilist isikut kui õiguslikku abstraktsiooni eesmärgiga vabastada ennast vastutusest tegutsedes piiratud vastutusega juriidilist isiku taga.¹⁹⁸

Juhul kui juriidiline isik on valitud juhtorgani liikmeks üksnes eesmärgiga piirata juhtorgani liikme vastutust ning juriidiline isiku tegevus on samastav juriidilise isiku osaniku või aktsionäri tegevusega ning ei ole võimalik eristada juriidilise isiku ning aktsionäri või osaniku huviseid, siis tuleks kohaldada läbiva vastutuse põhimõtet.¹⁹⁹ Läbiva vastutuse põhimõtet tuleb rakendada juhtudel, kui juriidilisest isikust juhtorgani liikmel puudub vara kahju hüvitamiseks

¹⁹¹ S. Bainbridge jt. (2014), lk 1109; S. Bainbridge (2017), lk 21.

¹⁹² Eesti kohtupraktika ei ole veel üle võtnud läbiva vastutuse põhimõtet. Vaata lähemalt K. Saare (2004), lk 196 jj, R. W. Hamilton, *The Law of Corporations*. 4th Edition, St. Paul, Minn. West Publishing Co. 1996, lk 98 jj; K. Saare jt. (2015), lk 267.

¹⁹³ R. W. Hamilton (1996), lk 98 jj.

¹⁹⁴ Vaata lähemalt K. Saare (2004), lk 202 jj, R. W. Hamilton (1996), lk 98 jj.

¹⁹⁵ S. Bainbridge jt. (2016), lk 45, *Revenue and Customs Commissioners v Holland*, United Kingdom Supreme Court, 24 November 2016, [2010] UKSC 51; K. Saare (2004), lk 183 jj.

¹⁹⁶ Vaata lähemalt K. Saare (2004), lk 202 jj, R. W. Hamilton, (1996), lk 98 jj.

¹⁹⁷ *Salomon v Salomon & Co Ltd*, Court of Appeal, 28 May 1895, [1893 B. 4793.][1895] 2 Ch. 323; K. Saare (2004), lk 202 jj; R. W. Hamilton (1996), lk 98 jj.

¹⁹⁸ S. Griffin (2013), lk 135 jj.

¹⁹⁹ S. Bainbridge jt. (2014), lk 1111.

ning on alust arvata, et juriidiline isik on loodud eelkõige seetõttu, et piirata juhtorgani liikmena tegutseva isiku vastutust ning tegelikkuses ei ole juriidilisel isikul muud majandus- või kutsetegevust. Seega kui juriidilise isiku varast ei ole võimalik nõuet rahuldada, siis eelnevalt kirjeldatud olukordades on põhjendatud läbiva vastutuse kohaldamine ning nõude esitamine juriidilise isiku osaniku, aktsionäri või liikme vastu.

Läbiva vastutuse rakendamise normatiivseks aluseks Eesti õiguses on Kalev Saare oma doktoritöös toonud välja TsÜS §-s 138 sätestatud hea usu põhimõtte.²⁰⁰ TsÜS § 138 lg 1 kohaselt tuleb õiguste teostamisel ja kohustuste täitmisel toimida heas usus. TsÜS § 138 lg 2 kohaselt ei ole õiguse teostamine lubatud seadusvastasel viisil, samuti selliselt, et õiguse teostamise eesmärgiks on kahju tekitamine teisele isikule. Juhul kui füüsiline isik tegutseb juriidilise isiku juhtorgani liikmena juriidilise isiku kaudu eesmärgiga piirata talle kohutuse rikkumisel lasuvat vastutust ning peita end juriidilise isiku kui õiguslikult iseseisva abstraktsiooni taha, ei ole selline lahendus kooskõlas normi eesmärgi ning seadusandja tahtega.

Teine võimalik viis, kuidas ületada füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liikme ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse eripäradest tulenevat probleemi, on laiendada juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutust ka selle juriidilise isiku, mis on teise juriidilise isiku juhtorgani liige, juhtorgani liikmetele. See tähendab, et olukorras, kus juriidilise isiku vara arvelt ei ole võimalik hüvitada juriidilise isiku poolt teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumise tõttu teisele juriidilisele isikule tekkinud kahju, vastutavad tekkinud kahju eest ka teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks valitud juriidilise isiku juhtorgani liikmed. Selline regulatsioon on kehtestatud korteriomandi- ja korteriühistuseaduses valitseja vastutuse osas. Vastutuse laiendamine juriidilise isiku juhtorgani liikmele on põhjendatud eelkõige seetõttu, et juriidiline isik tegutseb oma juhtorganite kaudu ning juriidilise isiku juhtorganid esindavad ja juhivad juriidilist isikut.²⁰¹ Juriidilise isiku juhtorgani liikme ülesandeks on, kas ise esindada juriidilist isiku juhtorgani ülesannete täitmisel või määrata kolmas isik, kes täidab juriidilise isiku eest juhtorgani liikme kohustusi. Lisaks on juriidilise isiku esindajaks kolmanda isiku määramisel juriidilise isiku juhtorgani ülesandeks olla veendunud, et juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena täidetakse korrektselt pädevate isikute poolt.

²⁰⁰ Vaata lähemalt hea usu põhimõtte rakendamise võimalusest K. Saare (2004), lk 217.

²⁰¹ P. Varul jt. (2010). TsÜS § 26/3.2., § 31/3.5.

Üldjuhul on juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus välistatud, kui juriidilise isiku juhtorgani liige on tegutsenud juriidilise isiku juhtorgani liikmelt nõutava hoolsusega.²⁰² Ka juriidilise isiku juhtorgani liikmele vastutuse laiendamine juriidilise isiku poolt teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste rikkumise eest peaks olema piiratud hoolsuskohustuse täitmisega. Selline lahendus on kooskõlas ka Eesti õiguses kehtiva regulatsiooniga, kus juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus on piiratud hoolsusstandardi täitmisel.²⁰³ See tähendab, et juriidilise isiku juhtorgani liige ei vastuta juriidilise isiku teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste rikkumise eest juhul, kui juriidilise isiku juhtorgani liige tõendab, et selle juriidilise isiku juhtorgani liige on täitnud enda kohustusi vajaliku hoolsusega. Üldjuhul on vajalik hoolsus kas korraliku ettevõtja hoolsus või juhatuse liikmelt tavapäraselt oodatav hoolsus.²⁰⁴ Selline regulatsioon annab võimaluse juriidilise isiku juhtorgani liikmele vabaneda vastutust olukorras, kus ta on enda kohustusi juriidilise isiku juhtorgani liikmena täitnud hoolsalt. Seega on põhjendatud, et juriidilise isiku, mis on teise juriidilise isiku juhtorgani liige, juhtorgani liikmele laieneb juriidilise isiku vastutus teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste rikkumise eest, kui on sätestatud, et juriidilise isiku juhtorgani liige ei vastuta rikkumise eest, kui ta tõendab, et ta on oma kohustusi täitnud vajaliku hoolsusega. Selline lahendus vähendab juriidilise isiku piiratud vastutuse probleemi, sest vastutuse laienemisel suureneb võimalus nõude rahuldamisele. Samas on antud võimalus ka juriidilise isiku juhtorgani liikmele vastutusest vabanemiseks, kui ta on tegutsenud vastavalt juriidilise isiku juhtorgani liikmelt oodatava hoolsusega.

Vastutuse laiendamise eelduseks selle juriidilise isiku, mis on teise juriidilise isiku juhtorgani liige, juhtorgani liikmele on vastutuse aluse sätestamine õigusaktis. Ühendkuningriigi õiguses, kus puudub otsene alus võtta vastusele juriidilise isiku juhtorgani liiget, kes tegutseb juriidilise isiku nimel täites juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesandeid, ei ole olnud edukad püüdlused võtta vastutusele juriidilisest isikust juhtorgani liikme enda juhtorgani liikmeid. Kuivõrd juriidilisest isikust juhtorgani liige peab oma kohustuste täitmisel teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena lähtuma oma juhtorgani poolt antud juhtnõõridest, siis on püütud argumenteerida, et juriidilise isiku juhtorgani liikmed on *de facto* selle juriidilise isiku,

²⁰² Vaata lähemalt ÄS § 187 lg 2, § 315 lg 2, § 327 lg 2, TÜS § 63¹ lg 2, MTÜS § 32 lg 2, SAS § 23 lg 2, KrtS § 24 lg 1.

²⁰³ Vaata lähemalt ÄS § 187 lg 2, § 315 lg 2, § 327 lg 2, TÜS § 63¹ lg 2, MTÜS § 32 lg 2, SAS § 23 lg 2, KrtS § 24 lg 1.

²⁰⁴ Ibid.

mille juhtorgani liige on teine juriidiline isik, juhtorgani liige.²⁰⁵ Kohus ei ole kaasustes *Secretary of State for Trade and Industry v Hall*²⁰⁶, *Re Hydrodan (Corby) Ltd (In Liquidation)*²⁰⁷ ja *Revenue and Customs Commissioners v Holland*²⁰⁸ läinud sellise argumentatsiooniga kaasa. Nimelt on kohus leidnud, et selliselt vastuse laiendamine, kus iga otsuse tegemisel peaks füüsilist isikut juriidilisest isikust juhtorgani liikme taga pidama *de facto* juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, ei ole põhjendatud. Nimelt leitakse, et eraldiseisvalt tuleks vaadata juriidilist isikut ja tema juhtorganeid. See tähendab, et kui juriidiline isik on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, siis peab olema ka arvestatud, et juriidiline isik tegutseb oma juhtorganite kaudu ning lähtub otsuse tegemisel juriidilise isiku juhtorgani poolt saadud juhtnõõridest. Ühendkuningriigi kõrgeim kohus on leidnud, et pelgalt seetõttu, et juriidilisest isikust juhtorgani liikme enda juhtorgani liige võib olla füüsiline isik, kes otsustab juriidilise isiku tegevuse üle üksi, ei tee sellest füüsilisest isikust selle juriidilise isiku, mille juhtorgani liige on teine juriidiline isik, *de facto* juriidilise isiku juhtorgani liiget.²⁰⁹ Samuti on Ühendkuningriigi kohtud leidnud, et ainult väga piiratud juhtudel on võimalik juriidilise isiku lugemine *de facto* juhtorgani liikmeks.²¹⁰

Kolmas võimalik lahendus juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja füüsilisest isikust juhtorgani liikme vastutusest tuleneva probleemi ületamiseks on kehtestada juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiva esindaja vastutus juriidilise isiku ees, mille juhtorgani liige on juriidiline isik, mille püsiv esindaja ta on. Selline lahendus on võimalik üksnes juhul kui juriidiline isik, mis on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, peab endale määrama füüsilisest isikust püsiva esindaja, kes täidab juriidilise isiku nimel juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena. Sellise lahenduse korral vastutab püsiv esindaja juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste täitmise eest nagu ta oleks ise valitud juriidilise isiku juhtorgani liikmeks.²¹¹ Juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiva esindaja vastutus juriidilise isiku ees on põhjendatud eelkõige seetõttu, et see füüsilise isik on isik, kes täidab juriidilise isiku ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani

²⁰⁵ Vaata lähemalt Ühendkuningriigi õiguses *de facto* juriidilise isiku juhtorgani liikme kohta G. Morse, Charlesworth & Morse Company Law. 16th Edition. London: Sweet & Maxwell 1999, lk 236-237; J. Ellis (2016), lk 204 jj.; C. Noonan and S. Watson. Examining Company Directors Through the Lens of *de facto* Directorship. – Journal of Business Law 2008/7, lk 587 jj. Vaata lähemalt Eesti õiguses faktilise ühingujuhi kohta S. Mikli. Faktilise ühingujuhi tsiviilõiguslik vastutus. Magistritöö. Tartu: 2013.

²⁰⁶ *Secretary of State for Trade and Industry v Hall*, [2006] EWHC 1995 (Ch); [2009] B.C.C. 190.

²⁰⁷ *Hydrodam (Corby) Ltd (In Liquidation)*, Re [1994] B.C.C. 161 (Ch D).

²⁰⁸ *Revenue and Customs Commissioners v Holland*, United Kingdom Supreme Court. 24 November 2010, [2010] UKSC 51.

²⁰⁹ Ibid.; J. Ellis (2016), lk 204 jj.

²¹⁰ *Secretary of State for Trade and Industry v Hall*; *Hydrodam (Corby) Ltd (In Liquidation)*; *Revenue and Customs Commissioners v Holland*; J. Ellis (2016), lk 206 jj.; S. Griffin. (2013), lk 135 jj.

²¹¹ P. Merle, lk 448-449, P. Delebecque et F.-J. Pansier, lk 55 p 264.

liikmena. Juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiv esindaja peab lähtuma juriidilise isiku eest teise juriidilise isiku juhtorgani liikme ülesandeid täites esindatava juriidilise isiku huvidest arvestades ka juriidilise isiku juhtorgani liikme üldiste kohustustega nagu hoolsus- ja lojaalsuskohustus.²¹² Teisalt ei ole võimalik täielikult kontrollida juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsivat esindajat ning takistada teda pahatahtlikult käituma. Seetõttu on põhjendatud juriidilise isiku füüsilisest isikust püsiva esindaja iseseisev vastutus kohustuse rikkumise eest.

Samas ei oleks õige, kui juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumise eest vastutaks üksnes juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiv esindaja, sest juriidiline isik peab hea seisma selle eest, et juriidilise isiku kohustusi teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena täidaks pädev, usaldusväärne ning juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste täitmiseks sobiv füüsiline isik.²¹³ Samuti on teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks valitud just konkreetne juriidiline isik ning mitte juriidilise isiku poolt määratud püsiv esindaja. Seetõttu on põhjendatud füüsilisest isikust püsiva esindaja solidaarvastutus koos juriidilise isikuga, mida püsiv esindaja esindab. Lisaks peavad nii juriidiline isik kui ka selle juriidilise isiku püsiv esindaja täitma sama sisuga kohustusi, mille täitmist saab juriidiline isik nõuda üksnes ühe korra.²¹⁴ Selliseks kohustuseks on juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustused, mille täitmist saab juriidiline isik nõuda. Täpsemalt võivad nendeks olla kohustus osaleda juhtorgani liikmete koosolekul, kohustust hääletada otsuse vastuvõtmiseks jne. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja tema poolt määratud püsiva esindaja solidaarvastutus on kehtestatud ka Prantsuse õiguses.²¹⁵ Juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt määratud püsiva esindaja solidaarsusvastutus on sätestatud C. Com. artiklis L225-20 ja artiklis L225-76, kuid esmakordselt oli see tunnustatud kohtupraktikas.²¹⁶ Püsiva esindaja vastutuse sätestamisega väheneb ka juriidilisest isikust ja füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse eripärast tulenev probleem, sest püsiv esindaja on füüsiline isik, kelle vastutus on piiramatu.

Neljas võimalik viis, kuidas ületada füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liikme ja juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse eripärast tulenevat probleemi, on kehtestada juriidilisele isikule, mis on teise juriidilise isiku juhtorgani liige,

²¹² P. Merle, lk 448-449, P. Delebecque et F.-J. Pansier, lk 55 p 264.

²¹³ Ibid.

²¹⁴ P. Varul jt. (2016). VÕS § 65/4.

²¹⁵ P. Merle, lk 448-449, P. Delebecque et F.-J. Pansier, lk 55 p 264; Cour de Cassation Chambre Commerce, 2. déc. 1986.

²¹⁶ Ibid.

täiendavad nõuded, millele juriidiline isik peab vastama.²¹⁷ Sellisteks nõueteks võivad olla näiteks kohustus omada piisavaid varasid või tagatise seadmine selle juriidilise isiku kasuks, mille juhtorgani liige on see juriidiline isik. Sellise lahenduse eelis on see, et on tagatud, et kui juriidilisel isikul tekib kahju hüvitamise nõue juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu juhtorgani liikme kohustuse rikkumise tõttu, siis on juriidilisest isikust juhtorgani liikmel ka vara, mille arvelt tekkinud kahju hüvitada. Kehtivas õiguses on sätestatud juriidilisele isikule täiendavad nõuded osaluse omandamisel juhul, kui osalus omandatakse konkreetses valdkonnas tegelevas äriühingus, näiteks krediidiasutuses, fondivalitsejas või mõnes muus finantsvaldkonnas tegutsevas ettevõttes.²¹⁸ Teisest küljest oleks selline lahendus juriidilisest isikust juhtorgani liikmetele väga koormav ning pärsiks juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena kasutamist. Näiteks on väga raske ette kujutada vajaliku tagatise või vara olemasolu väikese ja keskmise suurusega juriidiliste isikute puhul. Füüsilisest isikust juhtorgani liikme vastutuste ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse vahelisest eripärast tulenevat probleemi saab ületada vähem koormavate vahenditega. Selline regulatsioon võib olla põhjendatud juhul, kui tegemist on väga kõrge riskiga ühinguga, näiteks krediidiasutuste või muude finantssektoris tegutsevate juriidiliste isikute puhul.

Kokkuvõttes tekiks kehtiva juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse regulatsiooni kohaldamisel olukord, kus sõltuvalt sellest, kas juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline isik või teine juriidiline isik, erineb juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus. Vastutuse erinevus tuleneb juriidilise isiku olemusest kui üldjuhul piiratud vastutusega isikust. Selle vastutuse eripära saab ületada erinevate regulatsioonide kehtestamisega. Esimene võimalus on tunnustada läbiva vastutuse kontseptsiooni juriidilise isiku osanike ja aktsionäride ning juriidilise isiku vahel, juhul kui juriidiline isik on teise juriidilise isiku juhtorgani liige. Sellise võimaluse kohaldamiseks on vaja tuvastada erandlik olukord, kus juriidilist isikut kasutatakse füüsilise isiku poolt üksnes eesmärgiga piirata talle kohalduvat vastutust ning selline juriidiline isik on alakapitaliseeritud ning juriidilisel isikul puuduvad vahendid kahju hüvitamiseks. Teine võimalus on järgida korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud regulatsiooni, mille kohaselt vastutab kahju hüvitamise eest ka juriidilise isiku juhtorgani liige, kui juriidilise isiku varast ei jagu kahju hüvitamiseks. Selline alus peaks olema seaduses selgesõnaliselt sätestatud ning erinevalt korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud regulatsioonist peaks juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus olema välistatud juhul, kui

²¹⁷ S. Bainbridge jt. (2014), lk 1110.

²¹⁸ Vaata lähemalt näiteks krediidiasutuse seaduse (KAS) § 29¹ p 3, investeerimisfondiseaduse (IFS) § 322 p 3, väärtipaberituruseaduse (VPTS) § 72 p 3 jne.

juhtorgani liige suudab tõendada, et ta on tegutsenud juhtorgani liikmelt oodatava hoolsusega. Kolmas variant on juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiva esindaja solidaarvastutuse sätestamine juriidilise isikuga, mille esindaja on füüsilisest isikust püsiv esindaja. Neljas variant, mis on ühtlasi ka kõige koormava juriidilisele isikule, on kehtestada juriidilisele isikule, mis on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, täiendavad nõuded. Seega on võimalik nende lahenduste kaudu ületada füüsilisest isikust ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse erisused.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöös peamiseks eesmärgiks on välja selgitada, kas olemasoleva regulatsiooni kohaldamisel oleksid juriidilise isiku ja võlausaldajate huvid piisaval määral kaitstud, kui juriidilise isiku juhtorgani liikmeks oleks teine juriidiline isik. Tsiviilseadustiku üldosa seaduses ja juriidiliste isikute eriseadustes sisalduv juriidiliste isikute juhtorganite regulatsioon on suunatud sellele, et juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline isik mitte juriidiline isik. Seda eelkõige seetõttu, et juriidilise isiku juhtorgani liige peab oma kohustuste täitmisele tuginema vabale tahtele. Samas on väljendatud seisukohta, et juriidilisel isikul puudub vaba tahe, sest ta tegutseb üksnes oma organite ja esindajate kaudu. Teiselt poolt jõustub 1. jaanuaril 2018. aastal korteriomandi- ja korteriühistuseadus, mille kohaselt võib korteriühistu korteriomanikest koosolek valida juhatuse asemel tegutsema juhatust asendava organi – juriidilisest isikust valitseja. Sellest tulenevalt tõusetub küsimus sellest, kas kehtivas Eesti õiguses sätestatud juriidilise isiku regulatsioon võimaldab valida juriidilise isiku juhtorgani liikmeks teise juriidilise isiku tagades piisaval määral kaitse juriidilise isiku ja võlausaldajate huvidele. Sellele küsimusele vastamiseks tuleb seega analüüsida kas ja kuidas saab juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liige täita juriidilise isiku juhtorgani liikme hoolsuskohustust ja lojaalsuskohustust ning kas ja kuidas vastutab juriidilisest isikust juhtorgani liige juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste rikkumise eest. Käesoleva magistritöös teostatud analüüsi tulemusena võib juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme regulatsiooni kohta tuua välja järgmised põhijäreldused.

Esiteks, analüüsides Prantsuse ja Ühendkuningriigi õigust juriidilisest isikust juhtorgani liikme regulatsiooni kohta, jõuti järeldusele, et kahe süsteemi peamine erinevus seisneb selles, et kas on selge ja arusaadav, kes täidab juriidilise isiku eest juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustusi. Prantsuse õiguses peab juriidilisest isikust juhtorgani liige määrama endale füüsilisest isikust püsiva esindaja, kes täidab juriidilise isiku nimel juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi. Ühendkuningriigi õiguse sätestatud süsteemi kohaselt ei pea juriidiline isik määrama endale füüsilisest isikust esindajat, kes täidaks juriidilise isiku nimel juriidilisest isikust juhtorgani liikme ülesandeid. Seega peab sellisel juhul juriidilise isiku nimel juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi täitma, kas juriidilise isiku juhatus või juriidilise isiku poolt igakordselt volitatud esindaja. Kuigi ka juriidilise isiku igakordne esindaja peab oma tegevuses ning otsuse tegemisel lähtuma esindatava juriidilise isiku huvidest ning juriidilise isiku antud juhtnõõridest ning järgima juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi, on läbipaistvam ning selgem nii juriidilisele isikule, juriidilise isiku juhtorgani liikmetele kui

kolmandatele isikutele ja üldsusele, kes kontrollib äriühingut ning kelle tegevusest või tegevusetusest tuleb lähtuda, et hinnata juriidilisest isikust juhtorgani liikme kohustuste rikkumist, kui juriidilisest isikust juhtorgani liiget esindab füüsilisest isikust püsiv esindaja.

Teiseks analüüsides kehtiva Eesti õiguse kontekstis juriidilise isiku juhtorganite regulatsiooni, jõuti järeldusele, et Eesti õiguse regulatsioon on suunatud sellele, et juriidilise isiku juhtorgani liige oleks füüsiline isik. Samas on TsÜS § 31 lg 7 kohaselt põhimõtteliselt võimalik, et juriidilise isiku juhtorgani liikmeks on teine juriidiline isik, kui selline võimalus sätestatakse seaduses. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse analüüsist selgus, et juriidilisest isikust valitseja peab KrtS § 28 lg 1 järgi määrama oma esindatava ja juhitava korteriühistu jaoks füüsilisest isikust majahalduri. Ühelt poolt peab majahaldur täitma valitseja ülesandeid korteriühistus, teiselt poolt ei ole majahalduril seadusjärgset õigust esindada korteriühistut suhetes kolmandate isikutega. Seetõttu peab valitseja andma majahaldurile volituse esindada korteriühistut suhetes kolmanda isikuga või on selline õigus üksnes valitseja juhatuse liikmetel.

Kolmandaks, analüüsides juriidilise isiku juhtorgani liikme hoolsuskohustust ja lojaalsuskohustuse sisu, tuleb hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse sisu määratlemisel lähtuda juriidilisest isikust tulenevate eripäradega. Tuleb arvestada sellega, et üldjuhul tegutseb juriidiline isik oma majandus- ja kutsetegevuses, mis sätestab juriidilisest isikust juhtorgani liikmele kõrgema oodatava hoolsusstandardi kui füüsilisest isikust juhtorgani liikmele. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsusstandardi sisustamisel ei tule arvesse võtta juriidilise isiku poolt määratud püsivast esindajast tulenevaid asjaolusid ega ka juriidilise isiku igakordselt volitatud esindajast tulenevaid asjaolusid.

Neljandaks, analüüsides seda, et kuidas hinnata juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse järgimist, tuleb juriidilisest isikust juhtorgani liikme hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist hinnata vastavalt sellele, kuidas on tegutsenud juriidilist isikut esindavad isikud – kas püsiv esindaja või selle puudumisel juriidilise isiku juhtorgan või juriidilise isiku poolt volitatud kolmas isik. See tähendab, et selleks, et hinnata kas juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liige on olnud hoolas ja lojaalne, võtnud vastu otsuseid informeeritult, lähtunud juriidilise isiku huvidest ja eesmärkidest ning võtnud üksnes põhjendatud riske juriidilisele isikule, tuleb lähtuda juriidilist isikut esindava isiku tegevusest. Juriidilise isiku püsiva esindaja tegevus või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku tegevus tuleb omistada juriidilisest isikust juhtorgani liikmele TsÜS § 132 lg

2 järgi. Juriidilise isiku juhatuse tegevus tuleb omistada juriidilisest isikust juhtorgani liikmele TsÜS § 31 lg 5 järgi.

Viiendaks selgus magistritöö analüüsi pinnalt, et lojaalsuskohustuse alakohustused, hääleõiguse piirang, esindusõiguse piirang, konkurentsikeeld ja ärisaladuse hoidmise kohustus, mis on sätestatud juriidilise isiku liikide eriseadustes, kohalduvad ka juriidilisest isikust juhtorgani liikmele. Kuivõrd juriidilise isiku ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena täidab juriidilise isiku nimel juriidilise isiku esindaja, siis üldjuhul laienevad need kohustused ka juriidilise isiku esindajale. Selline laiendamine on põhjendatud juriidilise isiku juhtorgani liikme lojaalsuskohustuse eesmärgi täitmisega, milleks on huvide konflikti vältimine juriidilise isiku ja selle juriidilise isiku juhtorgani liikme vahel. Üksnes konkurentsikeelu laiendamine juriidilise isiku esindajale, kes on volitatud juriidilise isiku poolt igakordse volituse alusel, ei ole põhjendatud, sest see võib muutuda juriidilisele isikule, mille juhtorgani liige on teine juriidilise isik, liigselt koormavaks.

Kuuendaks peab korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud korteriühistu juhatust asendava organi juriidilisest isikust valitseja hoolsuskohustuse kohaselt valitseja täitma korteriühistu juhatuse kohustusi korralikult ettevõtjalt oodatava hoolsuse standardiga. See tähendab, et valitseja peab korteriühistu juhatuse kohustusi täitma sellise hoolsusega, mida rakendaks teine korralik ettevõtja korteriühistu juhatuse liikmena. Valitseja hoolsuskohustuse ja lojaalsuskohustuse täitmist tuleb hinnata vastavalt majahalduri või valitseja juhatuse liikme tegevusele. Kui majahaldur või valitseja juhatuse liige ei ole täitnud valitseja nimel korteriühistu juhatuse hoolsuskohustust, siis ei ole hoolsuskohustust täitnud ka valitseja. Majahalduri tegevus omistatakse valitsejale TsÜS § 132 lg 1 alusel. Valitseja juhatuse liikme tegevus omistatakse valitsejale TsÜS § 31 lg 5 alusel.

Seitsmendaks, analüüsides magistritöös juriidilise isiku kahju hüvitamise nõuet juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu, jõuti järeldusele, et juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse regulatsiooni kohaldamisel saab vastutusele võtta ka juriidilisest isikust juhtorgani liiget. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme poolt juhtorgani liikme kohustuse rikkumise ja vastutusest välistavate asjaolude hindamisel tuleb arvestada juriidilisest isikust tulenevate eripäradega. Arvestada tuleb eelkõige sellega, et juriidilise isiku nimel täidab juriidilise isiku ülesandeid teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena sõltuvalt kohalduvast süsteemist kas juriidilise isiku püsiv esindaja, juriidilise isiku juhtorgan või muu isik, kelle juriidiline isik on volitanud juriidilise isiku ülesandeid täitma. Kohustuse

rikkumisel tuleb tuvastada, kas juriidilise isiku esindaja on rikkunud täites juriidilise isiku nimel teise juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustusi. Juriidilise isiku esindaja käitumine tuleb vastavalt sellele, kes juriidilist isikut esindab, lugeda juriidilise isiku tegevuseks TsÜS § 31 lg 5 alusel või omistada juriidilisele isikule TsÜS § 132 lg 1 alusel. Vastutuse tuvastamisel tuleb selgitada välja, kas juriidiline isik oma esindajate kaudu on tegutsenud temalt oodatava hoolsusstandardiga, milleks võib olla korraliku ettevõtja hoolsus või juhatuse liikmelt tavaliselt oodatav hoolsus. Selleks tuleb selgitada välja, kas teine juriidilise isikuga sarnane isik oleks samas olukorras tegutsenud selliselt nagu tegutses juriidilise isiku esindaja. Kahju määramisel ja põhjusliku seose hindamisel ei tulene erisusi sellest, et juriidilise isiku juhtorgani liige on teine juriidiline isik. Seega saab kehtiva süsteemi alusel juriidiline isik juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuste rikkumisel sellele juriidilisele isikule tekkinud kahju eest vastutada arvestades juriidilisest isikust tulenevate erisustega. Juriidiline isik ei saa õigusaktis iseseisva aluse puudumisel esitada juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja vastu kahju hüvitamise nõuet juriidilise isiku juhtorgani liikme kohustuse rikkumise korral, sest juriidilisest isikust juhtorgani liikme esindaja vastutus omistatakse kas TsÜS § 31 lg 5 või TsÜS § 132 lg 1 alusel juriidilisest isikust juhtorgani liikmele.

Kaheksandaks, analüüsides juriidilisest isikust teise juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutust juriidilise isiku liikmete, osanike või aktsionäride või kolmanda isiku ees, jõuti järeldusele, et kehtiva regulatsiooni kohaselt saavad juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid või kolmas isik esitada kahju hüvitamise nõude juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastu üksnes väga piiratud juhtudel nagu ka füüsilisest isikust juhtorgani liikme vastu. Juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse tuvastamiseks tuleb tuvastada kohustuse rikkumine juriidilise isiku poolt määratud püsiva esindaja, juriidilise isiku juhatuse või juriidilise isiku poolt volitatud kolmanda isiku poolt. Iseseisvalt ei saa juriidilise isiku liikmed, osanikud või aktsionärid nõuet esitada juriidilise isiku nimel tegutsevate isikute vastu. Juriidilise isiku juhatuse puhul omistatakse tegevus juriidilisele isikule TsÜS § 31 lg 5 alusel. Püsiva esindaja ning volitatud kolmanda isiku tegevuse või tegevusetuse tõttu tekkinud kahju eest vastutab juriidiline isik TsÜS § 132 lg 2 järgi.

Üheksandaks on korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud valitseja vastutus korteriühistu ees. See tähendab, et korteriühistu saab kahju hüvitamise nõude esitada valitsejale. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduses ei ole kehtestatud majahalduri iseseisvat vastutust korteriühistu ees. Majahalduri käitumise tõttu tekkinud kahju eest vastutab valitseja TsÜS § 132 lg 1 alusel. Seega valitseja vastu nõude esitamisel tuleb kohustuse rikkumist

hinnata majahalduri tegevuse kaudu. Korteriomandi- ja korteriühistuseaduse regulatsiooni kohaselt on võimalik, et valitseja ülesandeid täidab valitseja juhatus. Seega tuleb sellisel juhul kohustuse rikkumist hinnata valitseja juhatuse tegevuse kaudu. Lisaks tegutseb valitseja üldjuhul oma majandus- ja kutsetegevuse raames ning on oma valdkonna asjatundja. Seetõttu kohaldub juriidilisest isikust valitsejale ka kõrgem hoolsusstandard, milleks võib asjaoludest tulenevalt olla ka korraliku ettevõtja hoolsus. Seega vabaneb valitseja vastutusest, kui ta tõendab, et ta on oma kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusstandardiga. Tavapärasest juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse regulatsioonist juriidilise isiku ees on erinev see, et juhul kui korteriühistu nõude rahuldamisel ei jätku valitseja varast, vastutab kahju hüvitamise eest ka valitseja juhatuse liige. Valitseja juhatuse liige vabaneb vastutusest, kui nii valitseja kui ka tema ise valitseja juhatuse liikmena on oma kohustusi täitnud juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega. Õigusteoreetiliselt võib valitseja juhatuse liikmel olla vastutusest vabanemise alus, kuid selle aluse kasutamine praktikas on peaaegu võimatu valitseja juhatuse liikmele kohalduva kahekordse tõendamiskohustuse tõttu.

Kümnendaks tekiks kehtiva juriidilise isiku juhtorgani liikme regulatsiooni kohaldamisel olukord, kus sõltuvalt sellest, kas juriidilise isiku juhtorgani liige on füüsiline isik või teine juriidiline isik, erinev juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus. Erinev vastutust tuleneb juriidilise isiku olemusest kui üldjuhul piiratud vastutusega isikust. Sellise erisuse saab ületada erinevate võimaluste kaudu. Esimene võimalus on tunnistada läbiva vastutuse kontseptsiooni rakendamist juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja selle juriidilise isiku osanikele ja aktsionäridele. Sellise võimaluse kohaldamiseks on vaja tuvastada erandlik olukord, kus juriidilist isikut kasutatakse füüsilise isiku poolt üksnes eesmärgiga piirata talle kohalduvat vastutust ning selline juriidiline isik on alakapitaliseeritud ning juriidilisel isikul puuduvad vahendid kahju hüvitamiseks. Teine võimalus on järgida korteriomandi- ja korteriühistuseaduses sätestatud regulatsiooni, mille kohaselt vastutab kahju hüvitamise eest ka juriidilise isiku juhtorgani liige, kui juriidilise isiku varast ei jagu kahju hüvitamiseks. Selline alus peaks olema seaduses selgesõnaliselt sätestatud ning juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutus peab olema välistatud, kui juhtorgani liige suudab tõendada, et ta on tegutsenud juhtorgani liikmelt oodatava hoolsusega. Kolmas variant on juriidilise isiku poolt määratud füüsilisest isikust püsiva esindaja solidaarvastutuse sätestamine juriidilise isikuga, mille esindaja on püsiv esindaja. Neljas variant on kehtestada juriidilisele isikule, mis on valitud teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks, täiendavad nõuded, millele juriidiline isik vastama peab. Seega on võimalik nende lahenduste kaudu ületada füüsilisest isikust ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse erisused.

Kokkuvõtvalt saab magistritöö pinnalt järeldada, et olemasoleva regulatsiooni kohaldamisel oleksid juriidilise isiku ja võlausaldajate huvid piisaval määral kaitstud, kui juriidilise isiku juhtorgani liikmeks oleks teine juriidiline isik. Juriidilisest isikust juhtorgani liikmel on nagu füüsilisest isikust juhtorgani liikmel kohustus täita juhtorgani liikme põhikohustusi, milleks on hoolsus- ja lojaalsuskohustus. Samuti vastutab juriidilisest isikust juhtorgani liige kohustuste rikkumisel samadel alustel nagu füüsilisest isikust juriidilise isiku juhtorgani liige. Arvestada tuleb siiski sellega, et juriidiline isik teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena tegutseb juriidiliste isikute või volitatud esindajate kaudu. Seetõttu õigusselgus ja õiguskindluse huvides tuleks juriidilise isiku valimisel teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks luua süsteem, mis ühelt poolt kaitseb nii juriidilise isiku, mille juhtorgani liikmeks valitakse teine juriidiline isik, huvisid, kui ka tagaks piisava vabaduse juriidilisest isikust juhtorgani liikmele. Samuti peab juriidilise isiku valimisel teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks reguleerima juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja füüsilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse erisust, mis tuleneb teatud juriidilise isiku liikide osas kehtestatud piiratud vastutusest. Füüsilisest isikust juhtorgani liikme ja juriidilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse erisuse ületamiseks on mitmeid võimalusi. Seega ei saaks ka juriidilisest isikust juhtorgani liikme ja füüsilisest isikust juhtorgani liikme vastutuse erisus saada määravaks põhjuseks, miks piirata juriidilise isiku valimist teise juriidilise isiku juhtorgani liikmeks.

Legal Person as a Member of a Management Body of Another Legal Person (Summary)

In Estonia and in many other jurisdictions the principle that the members of the management body of a legal person, i.e. members of the board of directors or the management board and members of the supervisory board, are natural persons is well established. In legal writing it has been argued that as a member of the management body must take decisions which require free will but a legal person is abstraction acting through a natural person and that legal person cannot have free will, thus it cannot be a management body member of another legal person. However, in some jurisdictions, such as France, United Kingdom, Netherlands and some low tax rate territories, a legal person is entitled to be elected as a member of the management body.

In Estonia on 1 January 2018 the Apartment Ownership and Apartment Associations Act (AOAA)²¹⁹ enters into force which allows an apartment association to be managed and represented by a legal person (administrator) instead of a management board. This establishes a legal base in Estonia under which a legal person may act as a body substituting for management board. Several legal questions in relation to whether a legal person can be a member of the managing body under the current system are raised. Under Estonian law, the rights and obligations of a member of managing body are developed and established in the context of a natural person acting as a member of the managing body. Taking into consideration the foregoing, the main question of the present thesis is – under the implementation of current regulation are the interests of a legal person and a creditor protected in a sufficient manner if a member of the management body is a legal person.

In order to solve the problem that gave rise to the present thesis, the thesis is divided in three chapters, which are divided into several parts. The first chapter focuses on the different systems established in the jurisdictions which allow legal person to be elected as a member of the managing body and on the regulation on the members of the managing body under the Estonian law and under the Apartment Ownership and Apartment Associations Act. In the first part of the chapter one focuses on French and British system on allowing legal persons to be members of the managing body. It is discussed what are the main differences, what are the main advantages and disadvantages and the main problems of those two systems. Secondly, in order to determine the basis for the following chapters the analysis of current regulation on

²¹⁹ Apartment Ownership and Apartment Associations Act. – RT I, 13.03.2014, 3.

the members of the managing body under Estonia law is conducted. The main focus is on the regulation under the Apartment Ownership and Apartment Associations Act.

The second chapter, which covers the main obligations of a member of the management body of a legal person, focuses on the fulfilment of these obligations by a legal person acting as a member of the management body of another legal person. Firstly, it is analysed what the duty of care and loyalty duty entitle for a legal person acting as a member of the managing body of another legal person. Secondly, it is discussed how to determine whether a legal person acting as a member of the managing body has fulfilled the duty of care and the loyalty duty of a member of the managing body of another legal person. As the loyalty duty entitles in itself also a restriction on the right to vote, a restriction on the right to represent, a non-compete obligation and an obligation to preserve business secrets then in the second chapter it is also a discussed the difference in those obligations in the context of a legal person acting as a member of the managing body of another legal person. Lastly, it is analysed what are the main obligations of the administrator of an apartment association and the fulfilment of those obligations under the Apartment Ownership and Apartment Associations Act.

The third chapter focuses on the liability of a legal person acting as a member of a managing body of another legal person. Firstly, it is questioned whether the preconditions of legal person's claim for the compensation for damages from a member of the management board of that legal person are also applicable to a legal person acting as a member of the management body of that legal person. Secondly, the preconditions of legal person's members' or shareholders' claim for the compensation for damages from a legal person acting as a member of the management body of that legal person are analysed. Thirdly, the preconditions of third person's claim for the compensation for damages from a legal person acting as a member of the management body of that legal person are analysed. Fourthly, due to the different extent of liability of legal person compared to natural person acting as a member of the managing body of legal person the possibility of piercing the corporate veil is discussed together with other options which ease the raised difference.

The main sources used in order to determine the possibility of a legal person to act as a member of another legal person are General Part of the Civil Code Act (GPCCA)²²⁰, especially the regulation on legal persons under chapter 2 of part 2 of GPCCA, and special

²²⁰ General Part of the Civil Code Act. – RT 2002, 35, 216...RT I, 12.03.2015, 106.

laws of different types of legal persons, such as Commercial Code (CC)²²¹, Non-profit Associations Act (NAA)²²², Foundations Act (FA)²²³, Commercial Associations Act (CAA)²²⁴, Apartment Ownership and Apartment Associations Act and the case law of the Supreme Court of Estonia. The secondary sources used in the present thesis are French and United Kingdom's legal acts, such as *Code de Commerce* and Companies Act 2006, and French and United Kingdom's case law. These sources are chosen on the fact in France and United Kingdom have long history of legal persons acting as a member of the managing body and the problems of legal person acting as a member of the managing body have emerged in those jurisdictions in contrast to Estonian legal system, where such issue has not been discussed. Additionally, EU law on Societas Europaea, mainly Council Regulation (EC) No 2157/2001, is one of the sources of this thesis as it also allows legal persons to be members of the managing body of another legal person.

In order to find the answer to the main question of the present thesis, the regulation on the obligations and the liability of the members of the management board is analysed, providing the problems that need to be surpassed in order to justify the regulation allowing legal person to be a member of the management body of another legal person. Afterwards, the solutions by means of consideration of the role of the members of the management body and equality between natural persons and legal persons being a member of the management body are found. Furthermore, in order to reach solutions to the problems discovered, the case law of France and United Kingdom has been analysed together with legal writings to find out which methods have been used in order to overcome the problems which have emerged. Then the solutions have been compared to Estonian legal regulations and it has been decided if these solutions could be overtaken in Estonian law. As a result of the present thesis the following conclusions have been reached.

Firstly, based on the analysis of French and British law on legal person as a member of a managing body of another legal person, it was concluded that the main difference of the two systems is whether it is clear and easily understandable who acts on behalf of the legal person and who fulfils the obligations of a member of the managing body of another legal entity. Under French law legal person is entitled to appoint natural person as a permanent representative who carries out the tasks and obligations of the legal person being a member of

²²¹ Commercial Code. – RT I 1995, 26, 355...RT I, 22.06.2016, 32.

²²² Non-profit Associations Act. – RT I 1996, 42, 811...RT I, 30.12.2015, 67.

²²³ Foundations Act. – RT I 1995, 92, 1604... RT I, 30.12.2015, 71.

²²⁴ Commercial Associations Act. – RT I 2002, 3, 6...RT I, 21.03.2014, 34.

the managing body. Under British law legal person is not entitled to appoint natural person as a permanent representative. Thus, each time it may be a different person who acts on behalf of the legal person in carrying out the duties and obligations of the legal person being a member of the managing body.

Secondly, it was concluded that the current legal system of Estonia is directed to electing natural persons as a member of the managing body. However, according to the § 31 (7) of GPCCA, a legal person may be a member of the management board if it is provided under the law. Under the Apartment Ownership and Apartment Associations Act, administrator substituting the management board must appoint a natural person as a building manager who shall perform the duties of the administrator in that apartment association. However, the building manager does not have the lawful right to represent the apartment association on behalf of administrator in relations with third persons. Thus, the rights of a building manager are restricted, unless the administrator grants a building manager an authorisation to represent the apartment association on behalf of administrator.

Thirdly, based on the analysis of the duty of care and the loyalty duty, the substance of the duty of care and the loyalty duty shall be determined by considering the peculiarities of the legal person. This means that it should be considered that in most cases a legal person acts in its economic or professional activity, which establishes a higher standard of diligence for a legal person being a member of the managing body of another legal person. The peculiarities arising from a representative acting on behalf of the legal person in carrying out the duties and obligations of a member of the managing body shall not be considered in establishing the content of the duty of care and loyalty duty. In assessing whether a legal person being a member of the managing body of another legal person has properly performed its duty of care and loyalty duty, the activities of a permanent representative of the legal person, the management board of the legal person or a third person validly authorised by the legal person shall be considered. This is due to principle that a legal person is legal abstraction which can only act through the natural persons behind that legal person. Thus, it means that in order to determine whether legal person has been diligent and loyal, has adopted decisions on an informed basis, proceeded from the legal person's interests and goals, and has only taken justified risks to a legal person, must be based on the activities of a representative of the legal person.

Fourthly, it was concluded that the duties under a loyalty duty, a restriction on the right to vote, a restriction on the right to represent, a non-compete obligation and an obligation to preserve business secrets, also apply to a legal person being a member of the managing body of another legal person. Since the functions of a member of the managing body of a legal person are performed by the representative of that legal person, these obligations generally apply to the legal person's representative as well. Such an extension is justified by the purpose of the loyalty duty of a member of the managing body, which is to avoid conflict of interest situation. Only the extension of non-competition obligation to the third person authorised by the legal person to represent it is not justified, because it may be too burdensome to the legal person whose member of the managing body is another legal person.

Fifthly, it was concluded that the administrator's standard of duty of care is due diligence, which is higher threshold than normally applicable to a member of the management board of an apartment association. This means that the administrator shall perform the duties of the management board of the apartment association with a care which would be applied by another diligent member of the management board of the apartment association. In assessing whether the administrator has properly performed its duty of care, the activities of the building manager or the management board of the administrator shall be considered. If the building manager or the management board members of the administrator have not performed their duty of care, then the administrator has failed to perform its duty of care as well.

Sixthly, based on the analysis of the claim for damages of the legal person against the legal person being a member of the managing body of that legal person, it was concluded that if applying the current regulation of the claim for damages against the member of the management board, a legal person may be held liable. In determining the breach of the duties by a legal person who is a member of the managing body of another legal person and the circumstances precluding the liability, the peculiarities of the legal person being a member of the managing body shall be considered. It should be regarded that the legal person being a member of the managing body of another legal person performs the duties of the member of the managing body by the permanent representative of the legal person, the management board of the legal person or a third person validly authorised by the legal person. In determining the breach of the performance of the duties of the member of the managing body it should be determined whether the representative of the legal person has breached the performance of these duties. The activities of the representative of the legal person shall be deemed to be the activities of the legal person under § 31 (5) of the GPCCA or shall be

attributed to the legal person under § 132 (1) of the GPCAA depending on who represent the legal person in performing its duties as a member of the managing body of another legal person. In determining the liability of the legal person, it should be considered whether the representatives of the legal person has acted on behalf of the legal person with due diligence or with diligence normally expected from a member of the management board. The amount of damages and the causation shall be determined on the basis of same principle as applicable to a natural person being a member of the managing body of another legal person. Thus, under the existing system, the legal person can be held liable for damages arising from the breach of obligations of a member of the managing body of another legal person while considering the peculiarities arising from a legal person.

Seventhly, it was concluded that under the existing regulation a legal person can be held liable for damages arising from the breach of obligations of a member of the managing body of another legal person by the members, the shareholders of the legal person or by a third person in a very limited circumstance as in the case where a natural person is a member of the managing body. In determining the liability for the claim for damages it should be determined whether the representative of the legal person has breached the performance of these duties. The activities of the representative of the legal person shall be deemed to be the activities of the legal person under § 31 (5) of the GPCCA or shall be attributed to the legal person under § 132 (1) of the GPCAA depending on who represent the legal person in performing its duties as a member of the managing body of another legal person. Thus, the representatives of the legal person are not independently liable for the damages occurred due to their activities on behalf of the legal person.

Eighthly, the Apartment Ownership and Apartment Associations Act establishes the liability of the administrator to the apartment association. This means that the apartment association may claim for damages from the administrator. The Apartment Ownership and Apartment Associations Act does not establish an independent liability of the building manager. The activities of the building manager shall be attributed to the administrator under § 132 (1) of GPCCA. Thus, in determining the breach in performance of the obligations of the administrator the activities of the building manager shall be taken into account. In addition, the administrator generally acts in its economic and professional activities and it is the expert in its field. Therefore, the administrator is subject to a higher standard of care, which may also be due to the circumstances due diligence. Thus, the administrator is released from the liability if it proves that it has complied with its obligations with due diligence. From common

liability of member of the managing body it is different that if from the assets of the administrator is not enough to compensate for the damages to the apartment association, the apartment association may claim for damages from the management board members of the administrator. The management board member is released from liability if the member proves that both the administrator and the member of the management board of the administrator have performed their obligations with diligence normally expected from a member of the management board. Although, the Apartment Ownership and Apartment Associations Act provides a possibility to a member of the management board of an administrator to be released from liability, in practice it would be almost impossible to implement due to double standard of proof.

Lastly, if the member of the managing body is a legal person then the liability of that member of the managing body is limited compared to the liability of a member of the managing body who is a natural person. It is due to the nature of the legal person as a person with limited liability which shield the shareholders or the member of the legal person from the liability of the legal person. However, this difference can be overcome with different solutions. First solution is to apply the principle of lifting the corporate veil between legal person being a member of another legal person and the shareholders of that legal person. To apply that principle, it should be determined that there is an exceptional situation, where the possibility to act behind the legal person is used by a natural person only with the aim to limit his liability and that legal person is undercapitalised and the legal person does not have resources to compensate for damages. Second solution is to apply the regulation established in the Apartment Ownership and Apartment Associations Act, which extends the liability of the legal person to the members of the management board of that legal person, if the legal person does not have enough resources to compensate for the damages. However, such ground shall be expressly established in the law and the member of the management body shall be released from liability if he proves that a member of the management board has acted with due diligence. Third solution is to establish joint and several liability of the permanent representative of the legal person being a member of the managing body. Fourth solution, which is also the most burdensome to the legal person, is to establish additional prerequisites to the legal person to be elected as a member of the managing body. Thus, it is possible to overcome the difference in liability between a legal person and a natural person acting as a member of the managing body.

Consequently, it should be concluded from the present thesis that under the implementation of the current regulation the interests of the legal person and a creditor are protected in a sufficient manner if a member of the managing body of that legal person is another legal person. The legal person has the same duty to comply with the duty of care and loyalty duty of the managing body member as a member who is a natural person. The substance of these duties differs a little due to the peculiarities arising from the nature of the legal person. The legal person can be held liable for damages occurred to the legal person, the members or shareholders of the legal person or a third person under the same conditions as a natural person acting as a member of the management board. In assessing the proper performance of these duties and the liability of the legal person the activities of the representative of the legal person (regardless of whether the representative is a permanent representative, management board member of the legal person or a third person validly authorised to act on behalf of the legal person) shall be considered. However, in the interest of legal certainty and legal clarity, the system under which a legal person should be a member of the managing body of another legal person should be the one which on the one side ensures enough transparency and on the other side grants enough flexibility and freedom. Additionally, the limited liability of the legal person compared to the unlimited liability of the natural person being a member of the managing body of another legal person shall be considered and dealt with when allowing a legal person to act as a member of the managing body of another legal person.

2 May 2017

Anna Trine Raudsepp

LÜHENDID

AOAA	Apartment Ownership and Apartment Associations Act
art.	artikkel
CA 1985	Companies Act 1985
CA 2006	Companies Act 2006
CAA	Commercial Associations Act
CC	Commercial Code
C. Com.	Code de commerce
FA	Foundations Act
GPCCA	General Part of the Civil Code Act
IFS	investeerimisfondiseadus
KrtS	korteriomandi- ja korteriühistuseadus
KAS	krediitiasutuste seadus
m	määrus
MTÜS	mittetulundusühingute seadus
NAA	Non-profit Associations Act
o	otsus
p	punkt
RKKK	Riigikohtu kriminaalkolleegium
RKTK	Riigikohtu tsiviilkolleegium
RKÜK	Riigikohtu üldkogu
SAS	sihtasutuste seadus
SBEEA 2015	Small Business, Enterprise and Employment Act 2015
TsÜS	tsiviilseadustiku üldosa seadus
TsÜS II	tsiviilseadustiku üldosa seadus (uus)
TÜS	tulundusühistuseadus
VÕS	võlaõigusseadus
VPTS	väärtpaberituruseadus
ÄS	äriseadustik

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. **Bainbridge, S.** Corporate Directors in the United Kingdom (March 17 2017). UCLA School of Law, Law-Econ Research Research Paper No. 17-04. Arvutivõrgus: www.ssrn.com/abstract=2935388 (27.04.2017).
2. **Bainbridge, S. & Henderson, M. T.** Limited liability: A Legal and Economic Analysis. UK: Edward Elgar Publishing Limited, 2016.
3. **Bainbridge, S. & Henderson, M. T.** Boards-R-Us: Reconceptualizing Corporate Boards. – Stanford Law Review 2014/66. Arvutivõrgus: http://chicagounbound.uchicago.edu/journal_articles/ (27.04.2017).
4. **Cozian, M., Viander, A., Deboissy, Fl.** Droit des sociétés. Douzième édition. Paris: Éditions Litec 1999.
5. **Delebecque, P. et Pansier, F.-J.** Répertoire de droit des sociétés: Administrateur. Paris: Dalloz 2003 (actualisation 2016).
6. **Davies, P. L.** Gower and Davies Principles of Modern Company Law. 8th Edition. UK: Sweet & Maxwell 2008.
7. **Didier, P.** Droit commercial, t. 2. L'entreprise en société. 2e édition. Refondue. Paris: PUF 1997.
8. **Du Plessis, J. J., McConvill, J., Bagaric, M.** Principles of Contemporary Corporate Governance. Australia: Cambridge University Press 2005.
9. **Gerner-Beuerle, C., Paech, P., and Schuster, E. P.** European Commission Study on Directors' Duties and Liabilities. London 2013. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/board/2013-study-analysis_en.pdf (27.04.2017)
10. **Griffin, S.** Problems in the Identification of Company Director. – Northern Ireland Legal Quarterly, 2003/54(1).
11. **Griffin, S.** Establishing the Liability of a Director of a Corporate Director: Issues Relevant to Disturbing Corporate Personality. – Company Lawyer, 2013/34(5).
12. **Gompertz, K.** Small Business, Enterprise and Employment Act 2015. – Coventry Law Journal 2015/20(1).
13. **Hamilton, R. W.** The Law of Corporations. 4th Edition. St. Paul, Minn: West Publishing Co. 1996.
14. **Hannigan, B.** Company Law. 2nd Edition. UK: Oxford University Press 2009.

15. **Easterbrook, F. H. and Fischel, D. R.** Limited Liability and the Corporation. – The University of Chicago Law Review, 1985/52.
16. **Ellis, J.** The Continued Appointment of Corporate Directors: An Examination of the Effect of s. 87 of the Small Business, Enterprise and Employment Act 2015. – Company Lawyer, 2016/37(7).
17. **Lam  the, D.** L'approche francaise "du gouvnement d'entreprise". – Revue internationale de droit comparé, 1999/4(5).
18. **Le Cannu, P.** Répertoire de droit des sociétés: Directoire et conseil de surveillance, Conseil d'administration. Paris: Dalloz 2003 (actualisation 2015).
19. **Malecki, C.** Répertoire de droit des sociétés: Cumul des mandats sociaux. Paris: Dalloz 2003 (actualisation 2016).
20. **Merle, P. et Fauchon, A.** Droit commercial. Sociétés Commerciales. 20  me édition. Paris:   ditions Dalloz 2016.
21. **Mikli, S.** Faktilise   hingujuhi tsiviil  iguslik vastutus. Magistr  t  o. Tartu: 2013.
22. **Morse, G.** Charlesworth & More Company law. 16th Edition. London: Sweet & Maxwell 1999.
23. **Noonan, C., Watson S.** Examining company directors through the lens of de facto directorship. – Journal of Business Law, 2008/7.
24. **Petit, B.** Droit des sociétés. Paris:   ditions Litec 2002.
25. **Oliver, M. C. and Marshall, E.A.** Company Law. 11th Edition. London: The M&E Handbook Series 1991.
26. **Saare, K.** Eraõigusliku juriidilise isiku   gussubjektsuse piiritlemine. Dokorit  o. Tartu: 2004.
27. **Saare, K.** Eraõigusliku juriidilise isiku organi liikmete   gussuhted. – Juridica 2010/7.
28. **Saare, K. jt. (koost).**   hingu  igus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
29. **Schuit, S. R. jt.** Corporate Law and Legal Practice. The Hague: Kluwer Law International 2002.
30. **Siems, M., Cabrelli D. (eds.)** Comparative Company Law A Case-Based Approach. Oxford: Hart Publishing 2013.
31. **Sin   L.** Droit des sociétés. 3  me   dition. Paris: DUNOD 2000.
32. **Spindler, G., Stilz, E.** "Kommentar zum Aktiengesetz" §§ 1-149, 3. Ausg. München: C.H. Beck 2015.
33. **Tavares De Costa, C., De Meester Bilreiro, A.** The European Company Statue. The Hague: Kluwer Law International 2003.

34. **Van Gerven, D., Storm, P. (eds.)** The European Company Volume I. UK: Cambridge University Press 2006.
35. **Van Gerven, D., Storm, P. (eds.)** The European Company Volume II. UK: Cambridge University Press 2008.
36. **Varul, P. jt. (koost.)** Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2010.
37. **Varul, P. jt. (koost.)** Võlaõigusseadus I Üldosa (§§ 1-207) Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.
38. **Vutt, A., Vutt, M.** Problems of Introduction of *Societas Europaea* in Estonian Law. – *Juridica International* 2007/XII.
39. **Vutt, M.** Aktsionäri derivatiivnõue kui õiguskaitsevahend ja ühingujuhtimise abinõu. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
40. **Vutt, M.** Shareholder's Derivative Claim - Does Estonian Company Law Require Modernisation? – *Juridica International* 2008/XV.
41. **Wormser, I. M.** Piercing the Veil of Corporate Entity. – *Columbia Law Review*. 1912/512/496.
42. **Yap, J. L.** De facto Directors and Corporate Directorship. – *Journal of Business Law*, 2012/7.

Kasutatud õigusaktid

Eesti Vabariigi õigusaktid

43. Investeerimisfondiseadus. – RT I, 31.12.2016.
44. Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 21.05.2014, 20.
45. Krediidiasutuste seadus. – RT I, 23.03.2017, 7.
46. Mittetulundusühingute seadus. – RT I, 30.12.2015, 67.
47. Sihtasutuste seadus. – RT I, 30.12.2015, 71.
48. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216...RT I, 12.03.2015, 106.
49. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 12.03.2015, 107.
50. Tulundusühistuseadus. – RT I, 21.03.2014, 34.
51. Võlaõigusseadus. – RT I, 31.12.2016, 7.
52. Väärtpaberituruseadus. – RT I, 31.12.2016, 30.
53. Äriseadustik. – RT I, 22.06.2016, 32.

Euroopa Liidu õigusaktid

54. Euroopa Liidu Nõukogu määrus nr 2157/2001, 8. oktoober 2001, Euroopa äriühingu põhikirja kohta (EÜT L 294, 10.11.2001, lk 1-21).

Välisriikide õigusaktid

55. Code de Commerce (C. com.), version en vigueur en 1 mai 2017. Arvutivõrgus: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20170429> (29.04.2017).
56. Companies Act 1985 (CA 1985), 1985 Chapter 6, consolidated version. Arvutivõrgus: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/6/contents> (27.04.2017).
57. Companies Act 2006 (CA 2006), 2006 Chapter 46, consolidated version. Arvutivõrgus: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (27.04.2017).
58. Small Business, Enterprise and Employment Act 2015 (SBEEA 2015), 2015 Chapter 26, consolidated version. Arvutivõrgus: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/26/contents> (27.04.2017).

Kasutatud kohtupraktika

Eesti Vabariigi kohtulahendid

59. RKKKm 24.03.2014, 3-1-1-15-14.
60. RKKKo 06.05.2005, 3-1-1-137-04.
61. RKTkm 07.12.2004, 3-2-1-137-04.
62. RKTkm 01.06.2005, 3-2-1-39-05.
63. RKTkm 01.06.2005, 3-2-1-54-05.
64. RKTkm 10.10.2007, 3-2-1-89-07.
65. RKTkm 10.01.2012, 3-2-1-144-11.
66. RKTkm 30.12.2015, 3-2-1-98-15.
67. RKTko 03.04.2003, 3-2-1-41-03.
68. RKTko 06.05.2003, 3-2-1-45-03.
69. RKTko 02.06.2003, 3-2-1-67-03.
70. RKTko 11.05.2005, 3-2-1-41-05.
71. RKTko 15.05.2006, 3-2-1-36-06.

72. RKTko 26.10.2008, 3-2-1-108-08.
73. RKTko 31.03.2010, 3-2-1-7-10.
74. RKTko 04.05.2010, 3-2-1-33-10.
75. RKTko 18.04.2012, 3-2-1-21-12.
76. RKTko 20.06.2013, 3-2-1-72-13.
77. RKTko 03.03.2014, 3-2-1-197-13.
78. RKTko 04.05.2015, 3-2-1-169-14.
79. RKTko 05.05.2015, 3-2-1-38-15.
80. RKTko 29.09.2015, 3-2-1-81-15.
81. RKTko 02.12.2015, 3-2-1-133-15.
82. RKTko 19.12.2016, 3-2-1-113-16.
83. RKTko 21.12.2016, 3-2-1-133-16.
84. RKTko 26.04.2017, 3-2-1-26-17.
85. RKÜko 12.05.2015, 3-2-1-82-14.

Välisriikide kohtulahendid

86. Cour d'Appel de Paris, 15 février 1990, D. 1990, IR 80.
87. Cour d'Appel de Paris, 15 novembre 2007, No 05/19850.
88. Cour de Cassation Chambre Commerce, 2 décembre 1986.
89. Cour de Cassation Chambre Sociale, Rejet 28 mai 2003, No 01-60.797.
90. *Hydrodam (Corby) Ltd (In Liquidation)*, Re [1994] B.C.C. 161 (Ch D)
91. *In Re Bulawayo Market and Offices Company, Limited*. 23.07.1907. 2 Ch. 458.
92. *Revenue and Customs Commissioners v Holland*, United Kingdom Supreme Court. 24 November 2010, [2010] UKSC 51.
93. *Salomon v Salomon & Co Ltd*. Court of Appeal, 28 May 1895, [1893 B. 4793.][1895] 2 Ch. 323.
94. *Secretary of State for Trade and Industry v Hall*, [2006] EWHC 1995 (Ch); [2009] B.C.C. 190.

Muud allikad

95. Company Law Reform. Command Paper Cm 6456. London: Crown 2005. Arvutivõrgus: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.dti.gov.uk/cld/WhitePaper.pdf> (27.04.2017).

96. Department for Business Innovation & Skills (BIS). Corporate Directors. Scope of Exceptions to the Prohibition of Corporate Directors. London: 2014. Arvutivõrgus: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/378197/bis-14-1017-scope-of-exceptions-to-prohibition-of-corporate-directors.pdf (27.04.2017).
97. Eesti statistika aastaraamat. 2016. Statistical Yearbook of Estonia. Tallinn: 2016, lk 227. Arvutivõrgus: http://www.stat.ee/valjaanne-2016_eesti-statistika-aastaraamat-2016 (27.04.2017).
98. Grech, T. Legal Changes Businesses Can Expect in 2017. Arvutivõrgus: http://www.willans.co.uk/news/article/legal_changes_businesses_can_expect_in_2017/ (27.04.2017).
99. Gowling WLG. More Regulation For UK Companies: Changes To The Companies Act 2006. August 2015. <https://gowlingwlg.com/en/united-kingdom/insights-resources/more-regulation-for-uk-companies-changes-to-the-companies-act-2006> (27.04.2017).
100. Gowling WLG. Stop Press: Companies Act Amendments Accelerated or Deferred. September 2015. <https://gowlingwlg.com/united-kingdom/insights-resources/stop-press-companies-act-amendments-accelerated-or-deferred> (27.04.2017).
101. Modernising Company Law. Command Paper Cm 5553. London: Crown 2002. Arvutivõrgus: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20020805174906/http://dti.gov.uk/companiesbill/whitepaper.htm> (27.04.2017).
102. Riigikogu. 463 SE Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. Seletuskiri. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/bb3ae807-c425-4e93-aa0e-66fda4aa904e/Korteriomandi-%20ja%20korteri%C3%BChistuseadus/> (27.04.2017).
103. Pärna, P. Seadus muudab korteriomandite valitsemist. Tallinn: Maaleht (2014) – <http://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/seadus-muudab-korteriomandite-valitsemist?id=69452621> (27.04.2017)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anna Trine Raudsepp (sünnikuupäev: 14. august 1993),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Juriidiline isik teise juriidilise isiku juhtorgani liikmena“, mille juhendaja on *dr.iur* Andres Vutt,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 - 2.1. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 2. mai 2017